

**T.C.
İSTANBUL KENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**20-35 YAŞ ARALIĞINDAKİ BİREYLERİN ERKEN
DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALARININ VE ALGILANAN
EBEVEYNLIK STİLLERİNİN DİZİ
KARAKTERLERİYLE KURDUKLARI PARASOSYAL
ETKİLEŞİM İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sıla ÖZGÖREN BEDEK

**Enstitü Anabilim Dalı : Psikoloji
Enstitü Bilim Dalı : Klinik Psikoloji**

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Halis ÖZERK

İSTANBUL – 2021

T.C.
İSTANBUL KENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**20-35 YAŞ ARALIĞINDAKİ BİREYLERİN ERKEN
DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALARININ VE ALGILANAN
EBEVEYNLIK STİLLERİNİN DİZİ
KARAKTERLERİYLE KURDUKLARI PARASOSYAL
ETKİLEŞİM İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sıla ÖZGÖREN BEDEK

Enstitü Anabilim Dalı : Psikoloji
Enstitü Bilim Dalı : Klinik Psikoloji

“Bu tez ____/____/2021 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Sıla ÖZGÖREN BEDEK

22.11.2021

ÖNSÖZ

Bu tezin yazılması aşamasında, araştırma sürecini titizlikle takip eden kıymetli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Psk. Halis ÖZERK' e değerli katkı ve emekleri için içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. İstatistiksel analizler ve yorumlamalardaki değerli desteği için Dr. Öğr. Üyesi İhsan BOZANOĞLU' na teşekkürlerimi ve minnetlerimi sunarım. Bu vesileyle tüm hocalarıma psikoloji alanında bana öğrettikleri değerli bilgiler için teşekkür etmeyi borç bilirim. Beni her zaman koşulsuz seven, destekleyen ve hep yanımda olan biricik annem Yeşim ÖZGÖREN' e, bana her zaman bir dayıdan çok daha fazlası olan ve beni kendi çocuğu gibi benimseyen canım dayım nam-ı diğer büyük patronum Timur AKDEMİR' e, beni her zaman anlayan, dinleyen ve bana hep inanan anne yarısı canım teyzem Tülay AKDEMİR' e, beni yüksek lisansa teşvik eden, hep daha iyisini yapabileceğime inanan ve panik olduğum her anda sakinleştiren sevgili eşim Mehmet Onur BEDEK' e şükranlarımı sunarım. Son olarak çalışmama katılan ve paylaşarak destek veren tüm arkadaşlarıma, yakınlarıma ve de katılımcılara bilimsel katkıları için teşekkür ederim.

Bu tezi kızı olmaktan her zaman gurur duyduğum, kendimde çokça kendisini gördüğüm, bir tanecik, canım merhum babam, Gün Uğur ÖZGÖREN' e ithaf ediyorum.

Sıla ÖZGÖREN BEDEK

22.11.2021

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	i
TABLO LİSTESİ	ii
ŞEKİL LİSTESİ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	9
1.1. Kuramsal Çerçeve	9
1.1.1. Psikososyal Gelişim Kuramı	9
1.1.1.1. Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık	10
1.1.2. Parasosyal Etkileşim Kuramı	11
1.1.2.1. Parasosyal Etkileşimin Boyutları	12
1.1.2.2. Parasosyal Bağlılığın Gelişiminin Kuramsallaştırılması	13
1.1.3. Şema Kuramı ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar	17
1.1.3.1. Şemaların Kökeni.....	18
1.1.3.1.1. Temel Duygusal İhtiyaçlar	18
1.1.3.1.2. Erken Dönem Yaşantıları	19
1.1.3.1.3. Duygusal Mizaç.....	19
1.1.3.2. Şema Alanları.....	20
1.1.3.2.1. Ayrılma ve Reddedilme Alanı.....	20
1.1.3.2.2. Zedelenmiş Özerklik ve Performans Alanı	21
1.1.3.2.3. Zedelenmiş Sınırlar Alanı	21
1.1.3.2.4. Başkalarına Yönelimlilik Alanı.....	21
1.1.3.2.5. Aşırı Duyarlılık ve Baskılama Alanı	22
1.1.4. Algılanan Ebeveynlik Stilleri	22
1.1.4.1. Otoritatif (Demokratik) Ebeveynler:.....	24
1.1.4.2. Otoriter Ebeveynler:.....	25
1.1.4.3. İzin Veren (Serbest Bırakan veya Müsamaha Gösteren) Ebeveynler: ...	26
1.1.4.4. Reddeden – İhmal Eden veya İlgisiz Ebeveynler:	27
1.2. İlgili Araştırmalar	28

1.2.1. Yurtiçi Araştırmalar	28
1.2.2. Yurtdışı Araştırmalar.....	31
BÖLÜM 2: YÖNTEM	35
2.1. Araştırmanın Modeli	35
2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	35
2.3. Veri Toplama Araçları.....	37
2.3.1. Kişisel Bilgi Formu	37
2.3.2. Parasosyal Etkileşim Ölçeği (PEÖ).....	38
2.3.3. Young Şema Ölçeği – Kısa Form 3 (YŞKF-3)	38
2.3.4. Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ÇYTÖ)	39
2.4. Verilerin Toplanması.....	39
2.5. Verilerin İstatistiksel Analizi.....	40
BÖLÜM 3: BULGULAR.....	41
3.1. 20-35 Yaş Aralığındaki Bireylerin Erken Dönem Uyumsuz Şemalarının ve Algılanan Ebeveynlik Stilllerinin Dizi Karakterleriyle Kurdukları Parasosyal Etkileşim ile Anlamlı Bir İlişkisi Var Mıdır ve Parasosyal Etkileşimi Yordamakta Mıdır?	41
3.2. 20-35 Yaş Aralığındaki Bireylerin Dizi Karakterleriyle Kurdukları Parasosyal Etkileşim Yaşa, Cinsiyete ve Öğrenim Durumuna Göre Farklılık Gösterir Mi?	43
3.3. 20-35 Yaş Aralığındaki Bireylerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları Yaşa, Cinsiyete ve Öğrenim Durumuna Göre Farklılık Gösterir Mi?	45
3.4. 20-35 Yaş Aralığındaki Bireylerin Algılanan Ebeveynlik Stilleri Yaşa, Cinsiyete ve Öğrenim Durumuna Göre Farklılık Gösterir Mi?	50
BÖLÜM 4: TARTIŞMA VE YORUM.....	52
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	63
KAYNAKÇA	66
EKLER.....	81
ÖZGEÇMİŞ.....	90

KISALTMALAR

ÇYTÖ : Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği

PE : Parasosyal Etkileşim

PEÖ : Parasosyal Etkileşim Ölçeği

YŞKF-3 : Young Şema Kısa Form-3



TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları	20
Tablo 2. Ebeveynlik Stilleri.....	23
Tablo 3. Örneklemin Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans Tablosu.....	36
Tablo 4. Parasosyal etkileşim, uyumsuz şemalar, sevgi ve kontrol değişkenleri arasındaki ilişkiler	42
Tablo 5. Uyumsuz şemalar, sevgi ve kontrol puanlarının parasosyal etkileşim puanlarını yordama gücünü belirlemeye yönelik çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları.....	42
Tablo 6. Parasosyal etkileşim alt boyutlarının bileşkesinin yaş, cinsiyet ve öğrenim düzeyi bakımından farkına ilişkin MANOVA sonuçları.....	43
Tablo 7. Parasosyal etkileşim alt boyutları puanlarının yaş düzeyleri arasındaki farkına ilişkin ANOVA sonuçları.....	44
Tablo 8. Parasosyal etkileşim alt boyutları puanlarının cinsiyetler arasındaki farkına ilişkin ANOVA sonuçları	45
Tablo 9. Uyumsuz Şemalar alt boyutlarının bileşkesinin yaş, cinsiyet ve öğrenim düzeyi bakımından farkına ilişkin MANOVA sonuçları.....	46
Tablo 10. Uyumsuz şemalar puanlarının cinsiyetler arası farkına ilişkin ANOVA sonuçları	47
Tablo 11. Uyumsuz şemalar puanlarının öğrenim düzeyleri arasındaki farkına ilişkin ANOVA sonuçları	48
Tablo 12. Ebeveyn sevgi ve kontrol boyutlarının bileşkesinin yaş, cinsiyet ve öğrenim düzeyleri bakımından farkına ilişkin MANOVA sonuçları	50
Tablo 13. Ebeveyn stiline sevgi ve kontrol boyutlarının yaş düzeyleri bakımından farkına ilişkin ANOVA sonuçları.....	51

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Ebeveynlik Stilleri Matriksi (Carlson ve Tanner, 2006).	24
--	----



ÖZET

İstanbul Kent Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü - Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: 20-35 Yaş Aralığındaki Bireylerin Erken Dönem Uyumsuz Şemalarının Ve Algılanan Ebeveynlik Stillerinin Dizi Karakterleriyle Kurdukları Parasosyal Etkileşim İle İlişkisinin İncelenmesi

Tezin Yazarı: Sıla ÖZGÖREN BEDEK **Danışman:** Dr. Öğr. Üyesi Halis ÖZERK

Kabul Tarihi: 22.11.2021

Sayfa Sayısı: v (ön kısım) +65 (tez) + 9(ek)

Anabilim Dalı: Psikoloji

Bilim Dalı: Klinik Psikoloji

Bu araştırmanın amacı dizi karakterleriyle kurulan parasosyal etkileşim, erken dönem uyumsuz şemalar ve algılanan ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkileri Türkiye’de yaşayan 20-35 yaş aralığındaki örneklemde incelemektir. 406 katılımcı ile yapılan çalışmada parasosyal etkileşim, erken dönem uyumsuz şemalar ve algılanan ebeveynlik stilleri sırasıyla Parasosyal Etkileşim Ölçeği, Young Şema Ölçeği – Kısa Form 3 ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği uygulanarak ölçülmüştür. Ek olarak katılımcılardan demografik değişkenleri belirlemek amacıyla bu çalışma için özel olarak hazırlanmış Kişisel Bilgi Formu’nu doldurmaları istenmiştir. Araştırmada değişkenlerin birbirleriyle ilişkisinin ve yordayıcılığının anlamlılık düzeyi ile demografik değişkenlerin farklılık düzeyinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Çalışmadan elde edilen verilerle yapılan korelasyon analizinde parasosyal etkileşimin erken dönem uyumsuz şemalar ve algılanan ebeveynlik stillerinin sıkı denetim/kontrol alt boyutu ile pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkide olduğu bulunmuştur. Erken dönem uyumsuz şemaların ve algılanan ebeveynlik stillerinin kabul/ilgi/sevgi alt boyutunun parasosyal etkileşimi anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında ve literatürdeki araştırmalar incelenerek parasosyal etkileşim, erken dönem uyumsuz şemalar ve algılanan ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiler tartışılmış, yorumlanmış ve sonraki araştırmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Parasosyal Etkileşim, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Algılanan Ebeveynlik Stilleri, Psikoloji

ABSTRACT

Istanbul Kent University, Institute of Postgraduate Education-Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: Examining The Relationship Among Early Maladaptive Schemas, Perceived Parenting Styles And Parasocial Interaction Formed With Series Characters In Individuals Between Ages 20 and 35

Author: Sıla ÖZGÖREN BEDEK

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Halis ÖZERK

Date: 22.11.2021

Number of pages: v (pre text) + 65 (main body) + 9(App)

Department: Psychology

Subfield: Clinical Psychology

The aim of this study is to investigate the relationship among parasocial interaction formed with series characters, early maladaptive schemas and perceived parenting styles in a sample of individuals between ages 20 and 35 living in Turkey. This research, consisting of 406 participants, measured the relationship among parasocial interaction, early maladaptive schemas and perceived parenting styles by respectively applying Parasocial Interaction Scale, The Young Schema Questionnaire Short Form 3 and Parenting Styles Questionnaire. Additionally, in order to determine demographical variables, the participants were asked to fill out Personal Informations Form specifically designed for this study. This research aims to examine the relationship between the variables and the significant level of predictability of the variables and the significance of differences of the demographic variables on the main variables. By obtaining data sample and conducting correlation analysis, it is found that the relationship between parasocial interaction and early maladaptive schemas and the relationship between parasocial interaction and parental control subscale of perceived parenting styles are found to be positively and statistically significant. It is found that early maladaptive schemas and parental warmth subscale of perceived parenting styles significantly predict parasocial interaction. In the light of information obtained from findings and relevant literature scans, the relationship among parasocial interaction, early maladaptive schemas and perceived parenting styles is discussed and interpreted, and suggestions for future research are highlighted.

Keywords: Parasocial Interaction, Early Maladaptive Schemas, Perceived Parenting Styles, Psychology

GİRİŞ

Erik Erikson' un (1968; aktaran: Eroğul ve Yurtal, 2014) Psikososyal Gelişim Kuramı' na göre, bireylerin 11-18/20 yaşları arasında kimlik karmaşası (ergenlik dönemi) yaşadığı ve dönemin sonlarına doğru bu karmaşadan çıktığı kabul edilir. Bu dönemi takiben başlayan ve 35 yaşları arasına kapsayan Genç Yetişkinlik (yakınlığa karşı yalıtılmışlık) dönemi olarak adlandırılan dönemde bireyin artık oturmuş bir kimliğe kavuştuğu, sorumluluklar üstlendiği, psikososyal değer olarak “sevgi”yi davranışlarına ve etkileşimlerine kattığı ifade edilir. Diğer bir ifade ile bu dönem (20-35 yaş arası) bireylerin artık anlamlı ilişkiler kurduğu bir dönemdir. Ancak önceki dönem sağlıklı olarak yaşanmamış ve atlatılmamışsa bu dönemde bireyin halen bir kimlik karmaşası içinde olabileceği, anlamlı ilişkiler kuramayacağı hatta bireyin yalnız olmayı tercih ederek bir izolasyon dönemi yaşayacağı çünkü yakınlığı kendi kimlikleri için bir tehdit olarak görecekları ileri sürülür.

Dolayısıyla, hemen hemen bütün gelişim ve kişilik kuramlarında vurgulandığı üzere, ergenlik döneminde kimlik oluşturulurken başkalarıyla özdeşim davranışının çok yoğun olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu dönemi sağlıklı olarak yaşamamış bireylerin bir sonraki dönemde de bu davranışlarının devam edebileceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Kişilerin kurgusal medya karakterleri ile etkileşim ve iletişime girmesi parasosyal etkileşim veya parasosyal ilişki olarak adlandırılır. Parasosyal etkileşim, ilk olarak Horton ve Wohl (1956) tarafından seyirci ve oyuncu arasındaki zahiri yüz yüze ilişki olarak tanımlanmış psikolojik bir terimdir. Bu iletişim kişilerarası ve dolaylı etkileşim unsurlarını içeren, tek taraflı, diyalektik dışı, oyuncu tarafından kontrol edilen ve ortak gelişime müsait olmayan bir etkileşimdir. Seyirci ve karakter arasındaki etkileşim tek taraflı olduğu ve ortaklaşa biçimde geliştirilemediği için parasosyal etkileşim bir illüzyon olarak görülmektedir.

Günümüzde gençler hayranlık duydukları idol benzeri figürlerin genelde idealist, sempatik ve her şeye gücü yeten kişiler olduğunu düşünürler (Cheung ve Yue, 2000). Bu figürlere karşı oluşan hayranlık durumunda ebeveyn yokluğunun etkisi dikkat

çekmektedir (Cheung ve Yue, 2011; Jenson, 1992). Birey eksik niteliklerini ve kaynaklarını telafi etmek için bu figürlere hayranlık duymaktadır (Cheung ve Yue, 2011; Engle ve Kasser, 2005). Parasosyal ilişkiler temel sosyal ihtiyaçları karşılanmamış olan bireylerin bu ihtiyaçlarını gidermek adına kurdukları etkileşimdir (Nordlund, 1978). İnsanın sosyal ihtiyacını gidermek için icat edilmiş araçlar olan edebiyat, tiyatro, film, sanat, televizyon ve dijital medya gibi medyanın biçimlerinde yer alan ve sanal katılım doğrultusunda etkileşime girilen kurgusal karakterler ve aracı kişiler, bireylerin dolaylı sosyal deneyimin olduğu bir dünyaya zihnen geçiş yapmalarını sağlayarak bu bireylerin temel psikolojik ihtiyaçlarını karşılamakta, sosyal dünyalarındaki boşlukları doldurmakta ve sözde rol üstlenmesine yardımcı olmaktadır (Caughey, 1984:22,49; Hoorn ve Konjin, 2003; Sennett, 1977:341). Sosyal ihtiyacı karşılamanın bir yolu olarak görülen televizyon izlemenin nedenlerin araştırılmasıyla televizyon karakterlerinin seyirciler için önemi dikkat çekmektedir. Televizyon karakterlerinin varlığı karşılanması gereken sosyal ihtiyaçlar için olmazsa olmaz niteliğindedir. Yani, sosyal olarak etiketlenen televizyon güdülerinin karşılandığı gibi televizyon karakterlerinin varlıkları da karşılanmalıdır (Gleich, 1997).

İhtiyaçların yeterince karşılanmaması ya da aşırı karşılanmasıyla ilişkili olarak çocukluk yaşantılarından itibaren oluşan ve tüm yaşam boyunca gelişen katı kalıplar şemalar diye adlandırılır. Değişime dirençli olan, kendini yenileyebilen yani ömür boyu devam edebilen şemalar bireyin kendisi ve çevresi hakkında sorgulamadan kabul ettiği önemli inanışlar ve duygulardır. Bireyler dünyayı kendi şemaları aracılığıyla görürler. Çocukluk ihtiyaçlarının karşılanmaması sonucu oluşan şemalar yetişkinlikte de bu ihtiyaçların karşılanmasını engellemektedir. Düşüncelere ve duygulara hükmeden şemalar ortaya çıktığında veya olaylarla tetiklendiğinde bireyler aşırı olumsuz duygular hissetmekte ve işlevsel olmayan düşüncelere sahip olmaktadır (Bricker ve Young, 2004).

Şemalar bireylerin ebeveynleri ile etkileşiminin bir ürünüdür. Her ebeveynin çocuk yetiştirme stili farklıdır. Dolayısıyla, her bireyin algıladığı ebeveynlik stili de farklıdır. Ebeveynlik stilleri yani çocuk yetiştirme stilleri ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye ilişkin tutum, inanç, davranış ve beklentileri olarak tanımlamakta ve her kültürde çocukların sosyalleşme süreçlerini açıklayan temel dinamik olarak kabul edilmektedir

(Darling ve Steinberg, 1993; Kağıtçıbaşı, 1998; Sümer ve Güngör, 1999). Otoriter, açıklayıcı/otoriter ve izin verici olarak üç farklı gruba ayrılan ebeveynlik stilleri, ebeveynlerin kendi değer ve inançlarını çocuklarına aktarmak için kullandıkları bir araçtır (Baumrind, 1972). Otoriter, açıklayıcı/otoriter, izin verici şımartan ve izin verici/ihmalkâr olarak yeniden düzenlenen ebeveyn stilleri dört farklı gruba ayrılmaktadır. Otoriter ve izin verici/ihmalkâr ebeveyn stilinde çocukların temel fiziksel ve duygusal ihtiyaçları ebeveynleri tarafından yok sayılmaktadır (Steinberg, Mounts, Lamborn ve Dornbusch, 1991; Steinberg, Lamborn, Darling, Mounts ve Dornbusch, 1994).

Problem Durumu

İzleyiciler dizileri izlerken dizi karakterleri ile parasosyal etkileşime girerler. Parasosyal etkileşim izlenen bölüm ile sınırlandırılırken, parasosyal ilişki izlenen bölümün ötesinde devam edebilir (Dibble, Hartmann ve Rosaen, 2016). Bazı bireyler dizi bittikten sonra bile bu karakterler ile etkileşim halinde olmaya devam etmektedirler. Hatta, bazı bireyler bu karakterleri kendi sosyal hayatlarının bir parçası gibi görmektedirler. Kişilerarası ilişkiler ve parasosyal ilişkiler arasındaki uçurum azaldığında, gerçeklik ve kurgu arasındaki çizgiler bulanıklaşmaktadır (Peckham, 2006).

Kurgulara olan kişisel aşırı katılım gerçek ve kurgu arasındaki farklılığın bir kısmını yok etmektedir. Kurgu ve gerçeklik ayrımının güçleşmesi sonucunda birey film ve dizi karakterlerine büyük bir duygusal bağlılıkla bağlanmaktadır. Sosyal dünyasını ikiye katlayan birey kurgusal karakterlerle zaman geçirmeyi çevresindekilerle zaman geçirmeye tercih etmektedir (Ridderström, 2009). Bireyler hayali sosyal dünyalarının içinde kayboldukları zaman, bireylerin zarar görmüş yeterlilik hissini düzeltme amacı güden parasosyal etkileşim bireylerin gerçek sosyal dünyalarının üzerinde olumsuz bir etki yaratmaktadır (Caughey, 1984:30).

Antecol (1997) seyircilerin televizyon karakterlerini gerçek arkadaşları gibi gördüklerini belirtmiştir. Peckham (2006), Antecol' un bu görüşünü destekleyerek, seyircilerin televizyon karakterlerini gerçekten tanıyormuş gibi hissedebildiklerini veya bu karakterleri tanıdıklarına inandıklarını ileri sürmüştür.

Rubin ve Perse (1987), parasosyal ilişkinin arkadaşlık ilişkisinden daha fazlası olduğunu, seyircilerin bu karakterleri rol modeli veya rehber gibi gördüklerini belirtmiştir. Horton ve Wohl (1956) karakterlerin seyirciler tarafından bir arkadaş, danışman, rahatlatan kişi ve örnek kişi olarak görüldüğünü savunmuştur. Seyirciler yoğun hayranlık duyduğu figürlerle olan ilişkilerini kendi gerçek sosyal ilişkileri ile karşılaştırmakta ve kahramanları olarak gördükleri bu figürleri deneyimledikleri memnuniyetsiz yaşantılar için bir telafi veya yedek amacı güden ve duygusal mizaç bakımından benzer buldukları bir arkadaş, abla, anne, baba, rehber veya akıl hocası gibi görmektedirler (Caughey, 1984:40,49,53).

Erikson' un kuramı doğrultusunda, bireyin sosyal çevresini oluşturan ebeveynlerin, öğretmenlerin ve arkadaşların bireyin gelişimindeki rolü önemli ve gereklidir (Çiftçioğlu, Eren ve Polat, 2016). Çocukların sosyalleşmesini etkileyen birincil araçlar ebeveynler iken, akranlar, okullar ve medya çocukların sosyalleşmesini etkileyen diğer araçlardır (Carlson ve Tanner, 2006). Dolayısıyla, kimlik karmaşasını çözmeye çalışan 20-35 yaş aralığındaki bireylerin parasosyal etkileşim kurdukları karakterlerle sosyal çevresini oluşturan bireyleri özdeşleştirdiğini söylemek mümkündür.

Seyircilerin büyük çoğunluğu için parasosyal etkileşim normal sosyal hayatın tamamlayıcı unsurudur. Seyirciler televizyonda oynanan rolleri yaşamın ideal modeli olarak gördükleri için bu rolleri günlük olayların gerçek versiyonu gibi tasvir etmektedirler. Bu ilişki seyirciler tarafından gerçek olarak algılanmaya başladığında ve özerk sosyal katılımın yerine geçtiğinde patolojik durum olarak değerlendirilmektedir (Horton ve Wohl, 1956). Teichert (1973; aktaran: Hippel, 1992:143,144) televizyon kişiliğiyle kurulan, birdenbire gelişen ve çok yakın olan bu ilişki illüzyonunun, özerk sosyal etkileşimlerin yerini tamamen alması sonucunda tehlikeli ve patolojik duruma dönüştüğünü belirterek bu görüşü desteklemiştir. Eyal ve Cohen (2006), parasosyal ilişkilerin gücünün tahmin edilmesinin seyircilerin psikolojik iyi oluşu açısından önemli olabileceğini belirtmiştir.

Erken dönemlerde evrensel temel duygusal ihtiyaçların ebeveynler tarafından yeterli karşılanmaması veya gereğinden fazla karşılanması ile şemalar oluşmaktadır. Şemalar bireylerin hem kendisiyle hem çevresiyle olan ilişkisini etkilemektedir. Şemalar ilişkilerde uyum bozucu bir rol oynadığında, şemaların fonksiyonları işlevselliğini

yitirmektedir. Young bu şemaların çoğunun özellikle de sorunlu çocukluk deneyimlerinin bir sonucu olarak oluşmuş olan şemaların kişilik bozukluklarının, daha hafif karakterolojik sorunların ve Eksen 1 bozukluklarının temelini oluşturabileceğini ileri sürmüştür (Young, 1990, 1999; aktaran: Klosko, Weishaar ve Young, 2003:7).

Yetişkin psikiyatrisinde, erken çocukluk deneyimleri çoğu psikiyatrik hastalıkların nedenleri ile ilişkilidir (Perris, Jacobsson, Linndström, Knorrning ve Perris, 1980). Çocuk yetiştirme uygulamaları ve ebeveyn-çocuk ilişkisini inceleyen çalışmalarda bu faktörlerin hem kişilik özelliklerinin önemli belirleyicileri olduğuna hem de genellikle çocuk gelişiminden kaynaklı ruhsal bozuklukların yordayıcıları olduğuna ulaşılmıştır (Becker, 1964; Peck, 1958; Perris ve ark., 1980; Sears, Whiting, Nowlis ve Sears, 1953; Serot ve Teevan, 1961; Shaw, 1978; Slater, 1962; Watson, 1957). Şema terapi modeline göre, erken dönem uyumsuz şemaların gelişiminde, uyumsuz ebeveynlik stilleri dolaylı olarak çocuğun kendine özgü mizacı ile etkileşime girmekte ve patoloji geliştirme riskini arttırmaktadır (Haugh, Miceli ve DeLorme, 2016).

Televizyon ve bilgisayar ile büyüyen 20-35 yaş aralığındaki bireylerin gerek televizyon aracılığıyla gerek internet aracılığıyla dizi karakterleriyle her an her yerde etkileşime girme olanağına sahip olduğu düşünülebilir.

Erikson' un kuramından hareketle ve yukarıda vurgulandığı üzere, kimlik gelişimini sağlıklı bir biçimde tamamlayamamış olan bireyler, bu kimlik karmaşasının üstesinden gelebilmek amacıyla, ağırlıklı olarak ve erişimi de kolay olduğu için gerek televizyonlarda gerekse internette yer alan dizi ve filmlerdeki karakterlerle etkileşimde bulunabileceği düşünülebilir. Temel duygusal ihtiyaçları yeterince karşılanmamış olan bireylerin ve ebeveynleri sosyalleşme aracılığında bulunmayan bireylerin bunu telafi etmek için parasosyal etkileşime başvurabileceği düşünülebilir.

Bu araştırmanın problemi 20-35 yaş aralığındaki bireylerin erken dönem uyumsuz şemalarının ve algılanan ebeveynlik stillerinin dizi karakterleriyle kurdukları parasosyal etkileşim ile ilişkisinin varlığını, yönünü ve yordayıcılığını tespit etmektir.

Amaçlar

Bu araştırmanın temel amacı 20-35 yaş aralığındaki bireylerin dizi karakterleriyle kurdukları parasosyal etkileşim ile erken dönem uyumsuz şemalar ve algılanan ebeveyn stillerinin arasındaki ilişkiyi ve yordayıcılığı incelemektir. Bununla beraber

parasosyal etkileşim, erken dönem uyumsuz şemalar ve algılanan ebeveynlik stillerinin katılımcıların cinsiyet, yaş ve öğrenim durumuna göre farklılık gösterip göstermediğine bakılacaktır. Bu amaçlar doğrultusunda aşağıdaki problemlere cevap aranmıştır.

Araştırma Soruları

1. Erken dönem uyumsuz şemaların ve algılanan ebeveynlik stillerinin dizi karakterleriyle kurulan parasosyal etkileşim ile anlamlı bir ilişkisi var mıdır ve parasosyal etkileşimi yordamakta mıdır?
2. Dizi karakterleriyle kurulan parasosyal etkileşim toplam puanları yaşa, cinsiyete ve öğrenim durumuna göre farklılık gösterir mi?
3. Erken dönem uyumsuz şemalar toplam puanları yaşa, cinsiyete ve öğrenim durumuna göre farklılık gösterir mi?
4. Algılanan ebeveynlik stilleri toplam puanları yaşa, cinsiyete ve öğrenim durumuna göre farklılık gösterir mi?

Araştırmanın Önemi

Kimlik gelişimini tamamlayan 20-35 yaş arası bireyler anlamlı ilişkiler kurmaktadır. Kimlik karmaşasını sağlıklı bir şekilde atlatamayan bireyler anlamlı ilişkiler kurmakta zorlanmaktadır (Erikson, 1968; aktaran: Eroğul ve Yurtal, 2014).

Çocukluk ve ergenlik dönemindeki sosyal ihtiyaçların yeterince karşılanmaması veya aşırı karşılanması sonucunda erken dönem uyumsuz şemalar ortaya çıkmaktadır (Bricker ve Young, 2004). Ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken ve onların ihtiyaçlarını karşılarken sergiledikleri tutumlar ile ebeveynlik stilleri oluşmaktadır (Baumrind, 1972; aktaran: Sümer ve Güngör, 1999).

Sosyal ihtiyaçların karşılanmaması ya da aşırı karşılanmasıyla ortaya çıkan erken dönem uyumsuz şemaların ve algılanan ebeveyn stillerinin dizi karakterleriyle kurulan parasosyal etkileşim ile ilişkisinin araştırılması bireylerin erken dönem uyumsuz şemalarının ve algılanan ebeveynlik stillerinin dizi karakterleriyle kurdukları parasosyal etkileşim ile ilişkisi olduğunu anlamak için gerekli olduğu düşünülmektedir. Böylece, çocukluk ve ergenlik dönemindeki olumsuz yaşantıların ve algıların yetişkinlik dönemindeki dolaylı etkileşim ile ilişkisi belirlenebilecektir.

Çocukluk ve ergenlik dönemiyle bağlantılı olumlu-olumsuz etkilerin bilinmesi sayesinde, bireylerin yetişkinlik hayatında deneyimlediği dolaylı ve karşılıksız iletişimin altında yatan nedenlere bu araştırma ile ışık tutulabileceği düşünülmektedir.

Önceden yayınlanmış yurtiçi ve yurtdışı literatür taramaları incelendiğinde parasosyal etkileşimin erken dönem uyumsuz şemalar ve algılanan ebeveyn stilleri ile ilişkisinin ve yordayıcılığının kapsamlı ve detaylı bir şekilde incelenmediği görülmektedir. Erken dönem uyumsuz şemaların parasosyal etkileşim ile ilişkisini yetişkinlik dönemi çerçevesinde inceleyen çalışmaların mevcut olmadığı görülmektedir. Bu çalışmadan elde edilecek bulguların psikoloji alanına katkı sağlayacağı ve gelecekteki benzer araştırmalar için yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Sayıtlar

1. Araştırma örnekleminin evreni temsil ettiği varsayılacaktır.
2. Katılımcıların ölçme araçlarındaki sorulara verdikleri yanıtların samimi, tarafsız ve gerçekçi oldukları varsayılacaktır.

Sınırlılıklar

1. Yapılacak olan araştırma, 20-35 yaş aralığındaki bireylerle sınırlı olacaktır.
2. Yapılacak olan araştırma, temel problem ve alt problemlerle sınırlı olacaktır.
3. Araştırma verileri, araştırmada kullanılacak ölçme araçlarından elde edilecek verilerle sınırlı olacaktır.

Tanımlar

Psikososyal Evreler: İçsel içgüdüler ile dış kültürel ve sosyal taleplerin kişiliği şekillendirdiği 8 evreden veya karmaşadan oluşan kişilik gelişimidir (Bee ve Boyd, 2009:30).

Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık: Genç yetişkinlik döneminde görülen başkalarıyla paylaşma ve başkalarına bağlanma becerilerinin yer aldığı psikososyal gelişimin 6. Evresidir (Dunkel ve Sefcek, 2009).

Parasosyal Etkileşim: Bireyler ve medya karakterleri arasındaki tek taraflı zahiri yüz yüze ilişkidir (Horton ve Wohl, 1956).

Erken Dönem Uyumsuz Şemalar: Çocukluk veya ergenlik sırasında bireyin kendisiyle ve diğerleriyle olan ilişkileri doğrultusunda gelişen, bireyin yaşamı

boyunca detaylanan ve önemli ölçüde işlevsel olmayan, anılardan, duygulardan, bilişlerden ve bedensel duyumlardan oluşmuş geniş ve tekrarlayıcı temalar veya kalıplardır (Klosko, Weishaar ve Young, 2003:7). Bu kalıplar, çocukluk ihtiyaçlarının yeterince karşılanmaması ya da aşırı karşılanması sonucu oluşurlar ve yetişkinlikte bu ihtiyaçların karşılanmasını engellerler. Şu ana kadar tanımlanmış 18 şema vardır (Bricker ve Young, 2004).

Algılanan Ebeveynlik Stilleri (Algılanan Yetiştirilme Stilleri): Çocuk ve ebeveynler arasındaki etkileşimdeki bağlılık esaslarına ve talepkârlık ve duyarlılık dengesine dayanarak Baumrind (1966, 1967, 1991) tarafından takdim edilmiş bir kavramdır. Ebeveyn stilleri genellikle ebeveynsel talep (kontrol) ve ebeveynsel tepki (duygusal sıcaklık) olarak 2 farklı boyutta kavramsallaştırılır (Wolfradt, Hempel ve Miles, 2003).

BÖLÜM 1: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1. Kuramsal Çerçeve

1.1.1. Psikososyal Gelişim Kuramı

Erikson' a göre psikososyal gelişim psikolojik ihtiyaçların ve sosyal çevrenin etkileşiminin sonucu olarak dönemler halinde gerçekleşmekte ve ömür boyu devam etmektedir. Birbirleriyle ilişkili olan her dönemde bireyler kendi kişilik gelişimleri için olumlu veya olumsuz sonuçlara yol açacak psikososyal bunalımlarla karşılaşmaktadırlar. Erikson bireye çocukluğunda bakım veren temel kişilerin davranışlarının (genellikle annenin) çocuğun ilk yaşam bunalımını çözmesinde kritik rol oynadığını belirtmiştir. Bunalımın başarılı bir şekilde çözülmesi için, bakımverenin istikrarlı olarak çocuğa sevgi göstermesi ve çocuğun ihtiyaçlarını tahmin edilen ve güvenilir şekilde karşılaması gerekmektedir. İlk yaşam bunalımının çözülme şekli diğer dönemlerin bunalımının çözülme şeklini de etkilemektedir (Bee ve Boyd, 2009:29).

Erikson' un (1950; aktaran: Dunkel ve Sefcek, 2009) psikososyal gelişim dönemi 8 evreye ayrılır:

1. Temel Güvene Karşı Güvensizlik: Bebeklik dönemi
2. Özerkliğe Karşı Kuşku ve Utanç: İlk çocukluk dönemi
3. Girişkenliğe Karşı Suçluluk: Okul öncesi dönem
4. Başarıya Karşı Aşağılık Duygusu: Okul dönemi
5. Kimlik Kazanımına Karşı Rol Karmaşası: Ergenlik dönemi
6. Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık: Erken yetişkinlik dönemi
7. Üretkenliğe Karşı Durgunluk: Orta yaş dönemi
8. Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk: Yaşlılık dönemi

Erikson, gelişen bireyin bulunduğu evrede karşılaştığı kimlik bunalımını başarılı bir şekilde çözümlemesini temel güçlülük olarak belirtmiştir. Bu temel güçlülüğün zıttı ise temel patoloji bir başka deyişle temel zayıflıklar olarak adlandırılmaktadır (Fleming, 2004:96).

1.1.1.1. Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık

Ergenlik dönemini takiben başlayan ve 35 yaşları arasını kapsayan dönemdir. Ergenlik dönemindeki kimlik karmaşasını atlatan birey, oturmuş bir kimliğe sahiptir ve sevgiyi davranışlarına ve etkileşimlerine katmaktadır. Kimlik karmaşasını sağlıklı bir şekilde çözümleyemeyen bireyler ise yakınlık kurmayı tehdit olarak görebilmekte ve yalnız olmayı tercih etmektedirler (Eroğul ve Yurtal, 2014).

Erikson (1968:135-136) ergenlikten sonraki dönemi “kimlik ötesi” olarak nitelendirmiştir. Kimliğin kullanımları ve yaşam döngüsünün sonraki süreçlerinde kimlik karmaşasının bazı şekillerde geri dönmesi ergenlikten sonraki dönemde mevcut olabilmektedir. Kimlik ötesi dönem erken yetişkinlik, orta yaş ve yaşlılık dönemi olmak üzere yetişkinlik dönemini içermektedir. Kimlik ötesinin ilk dönemi yakınlık karmaşasının yaşandığı erken yetişkinliktir. Kimliklerin birbiriyle kaynaştırılması ve uydurulmasıyla kimlik oluşumu amaca uygun bir şekilde gerçekleştiğinde, gerçek yakınlığa ulaşmak mümkün olmaktadır. Kendi kimliğinden emin olmayan birey kişilerarası yakınlıktan kaçınmakta veya hakiki birleşimden uzaklaşarak ya da dürtüsel davranarak gelişigüzel yakınlıklar kurmaktadır.

Birey geç ergenlikte veya erken yetişkinlikte başkalarıyla ve kendisiyle yakın ilişkiler kuramadığı zaman aşırı kalıplaşmış ve samimiyetsiz kişilerarası ilişkilerle yetinebilmekte ve derin yalıtılmışlık hissini sürdürebilmektedir. Yalıtılmışlığın bir türü olan mesafeli davranma yakınlığın karşıtıdır. Mesafeli davranmada, birey kişilerarası ilişkileri tanımamaya ve kendisini soyutlamaya hazırdır. Birey gerek görürse, bu güçler ve kendi özüne tehlikeli olarak gördüğü kişiler ile arasını bozabilmektedir. Kimlik oluşturmada zorlanan bireyler aşinalık ve yabancılık arasında keskince ve acımasızca fark gözetebilmektedirler. Öncelikle, birbiriyle aynı kişilere karşı yakın, rekabetçi ve kavgacı ilişkiler kurulmakta, sonrasında ise aşırı kutuplaşma ve kör önyargı meydana gelmektedir. Bu kişiler kendisiyle aynı görüşlerdeki insanlarla yakınlıkta bulunsalar dahi farklı görüşlerdeki insanlarla yakınlık kuramadıklarından veya bu insanları tanımadıklarından dolayı bu ilişki yalıtılmışlığın bir parçası ve yakınlığın zıttıdır (Erikson, 1982:101-102).

Yalıtılmışlık bu evrenin tehlikesidir ve psikopatolojide ciddi kişilik problemlerine yol açabilmektedir. Yalıtılmışlık samimi ve yakın ilişkide bulunan iki kişiye özgü

olduğunda ise her iki kişiyi de üretkenliğe karşı durgunluk olarak adlandırılan sıradaki kritik evreyle yüzleşme gereksiniminden korumaktadır (Erikson, 1950:266).

1.1.2. Parasosyal Etkileşim Kuramı

Kişilerin medya karakterleri ile etkileşim ve iletişime girmesi parasosyal etkileşim ve parasosyal ilişki olarak adlandırılır (Horton ve Wohl, 1956). Parasosyal etkileşim, seyirci ve medya karakterinin sahte (uydurmaca) arkadaşlığı anlamına gelen Pseudo-Gemeinschaft kavramından türemiştir (Merton, Fiske ve Curtis; 1946; aktaran: Sood ve Rogers, 2000). Parasosyal etkileşim, Rubin ve McHugh (1987) tarafından televizyon izleyicilerinin medya karakterleri ile geliştirdikleri tek taraflı ilişki olarak, Caughey (1984:33) tarafından sözde sosyal etkileşim olarak ve Grant, Guthrie ve Ball-Rokeach (1991) tarafından ise izleyiciler ve televizyon şahsiyetleri arasındaki ilişki olarak tanımlanmıştır.

Horton ve Wohl (1956), parasosyal iletişimi kişilerarası ve dolaylı etkileşim unsurlarını içeren insanların büyük çoğunluğuna hitap eden gerçek ile kurgu arasındaki karşılıklı etkileşim olarak tanımlamıştır. Bireyler karakterlerin görünüşünü, vücut hareketlerini, sesini ve konuşmalarını sanki kendi arkadaşlarıymış gibi doğrudan gözlemleyerek ve yorumlayarak tanımakta ve kendi öz kimliğini unutmadan bu karakterler ile etkileşime geçmektedirler. Medya karakterleri düzenli aralıklarla medyada gözükerek ve beklenen, planlanan ve günlük hayat rutinin bir parçasına dönüştürülen güvenli ve bağımlı bir olaya dönüşerek seyirciye devamlı bir ilişki sunmaktadırlar. Karakter ile olan ilişki devam ettikçe, seyircilerin karakter ile bir geçmişi olmaktadır ve paylaşılan geçmiş deneyimler karakterin mevcut performansına anlam katmaktadır. Parasosyal etkileşimin süresi arttıkça, seyircilerin etkileşime katılımı ve karakterle olan yakınlığı artmaktadır. Seyirci karakteri diğer kişilerin karakteri tanıdığından daha yakından ve derinden tanıdığına inanmaktadır. Buna ek olarak, seyirci karakteri anladığını ve karakterin değerlerini ve güdülerini takdir ettiğini düşünmektedir.

Karakterlerle olan etkileşim zamanla geliştikçe ve devamlı veya tekrarlı şekilde devam ettikçe seyirciler karakterlerin çekimine daha çok kapılmakta, onlarla yakınlık ve hısımlık hissi edinmekte, bu ilişkilerin bir kısmı arkadaşlığa diğer bir kısmı da

romantik hoşlantılara benzemektedir (Gannon, 2018; Klimmt, Hartmann ve Schramm, 2006; Tukachinsky, 2015, 2010).

Seyirciler medya figürleriyle gerçekte hiç karşılaşmadıkları halde onlarla çok yakın ilişkidemiş gibi hissetmekte yani onlarla olan ilişkilerini gerçek ilişki olarak varsaymaktadırlar. Medya figürleriyle kurulan ilişki yapay sosyal dünyada sözde etkileşim ile gerçekleşmesine rağmen, bu ilişki bireylere canlı biçimde gerçek gözüktüğü için bireyler bu yapay dünyaya bağlanmakta ve medyada tanıştıkları figürlerle ilişkilerini sürdürmektedirler (Caughey, 1984:33,35,39). Parasosyal etkileşim aracılığıyla bireyler kendilerini televizyonun, karakterlerin ve toplulukların sahte dünyalarının bir parçasıymış gibi hissetmektedirler (Cote, 2000:75) ve hatta bu kurgusal karakterleri grubun bir üyesi gibi görmektedirler (Mastro 2003; aktaran: Tukachinsky, 2015).

Parasosyal etkileşim izleyicilerin çoğu tarafından sosyal iletişimi tamamlayıcı bir unsur olarak görülmektedir. Az veya zayıf sosyal bağlara sahip insanlar için parasosyal etkileşim yetersiz etkileşim olanaklarına fonksiyonel bir alternatif önermektedir (Levy, 1979). Gerçek kişilerarası ilişkilerde zorluk çeken bireyler parasosyal etkileşim ile kendilerini daha olumlu görmekte ve dolayısıyla, reddedilme riskleri çok azalmaktadır (Derrick, Gabriel ve Tippin, 2008). Gerçek sosyal etkileşim gibi deneyimlenen parasosyal etkileşimde bireyler aslında bu etkileşimin gerçek olmadığını bilincindedir ama bu etkileşim psikolojik bakımdan gerçek ve anlamlı hissettirdiği ve kendisini yalnız hissetmediği bir yerde bulduğu için etkileşimi sürdürmeye devam etmektedirler (Caughey, 1984:39; Chory-Assad ve Yanen, 2005; Derrick, Gabriel ve Tippin, 2008). Seyirci ve medya figürü arasındaki etkileşim medya kabulü sırasında gerçekleşmekte ve medya kabulü sırasındaki etkileşim ile sınırlı olmayan gerçek veya neredeyse gerçek ilişkiye benzeyen parasosyal ilişki medya kabulü sonrasında da devam edebilmektedir (Liebers ve Schramm, 2017; Schramm, 2008).

1.1.2.1. Parasosyal Etkileşimin Boyutları

Sood ve Rogers (2000), parasosyal etkileşimi duyuşsal etkileşim, bilişsel etkileşim, davranışsal etkileşim, göndergesel katılım ve eleştirisel katılım olarak 5 ayrı boyuta ayırmıştır:

1. Duyuşsal Boyut: Seyirci kurgusal karakterlere kişilerarası şekilde tepki verir, arkadaşlarını nasıl biliyorsa karakterleri de öyle bildiğini düşünür, karakterler bir yanlış yaptığında karakterler için üzülür ve kendini karakterlerle özdeşleştirir (Singhal ve Rogers, 1989; Tsao, 1992).
2. Bilişsel Boyut: Seyirci dizinin eğitimsel içeriğine dikkat eder ve odaklanır, dizinin anlamını ve önemini derinlemesine düşünür ve fikirlerini karakterlerin fikirleriyle karşılaştırarak belirli konularda kararlar verir.
3. Davranışsal Boyut: Seyirci diziyi izlemek için programını dizinin gününe ve saatine göre ayarlar, dizi hakkında diğer seyircilerle veya kurgusal karakterlerle konuşur, dizi bittikten sonra bile dizi hakkında düşünür ve diğer bölümde senaryoda ve karakterlere neler olacağını tahmin eder (Rubin ve Perse, 1987).
4. Göndergesel Boyut: Seyirci dizide olan bir medya iletisini kendi deneyimleriyle bağdaştırır, kendisini o dizinin içerisine yerleştirir ve diziyi kendi hayatına ve problemlerine dayanarak tartışır.
5. Eleştirisel Boyut: Seyirci medya iletisini sanatsal açıdan yorumlar ve senaryoda değişiklikler önerir.

1.1.2.2. Parasosyal Bağlılığın Gelişiminin Kuramsallaştırılması

Tukachinsky ve Stever (2018), Knapp (1978) 'ın kişilerarası ilişkiler modelini parasosyal etkileşimi kuramlaştırabilmek için kaynak olarak kullanıp, uyarlamışlardır. Parasosyal etkileşimin kademelerini erginleme, deneyimleme, yeğinleme ve bütünleşme olarak belirtmişlerdir. Parasosyal ilişkinin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal düzeyleri her kademede vardır ve parasosyal etkileşim ile ilişkilidir. Her kademenin yordayıcısı medya figürü, medya iletisi ve medya tüketicisi ile ilişkilidir.

Bu kuram aşağıdaki önermeler baz alınarak geliştirilmiştir:

1. Her kademenin kendine özgü bilişsel, duyuşsal ve davranışsal göstergeleri vardır. Bazı karakteristikler ilk seferde meydana gelmesine rağmen çoklu kademelerde var olmaya devam eder. Bir diğer deyişle, parasosyal etkileşim farklı kademelerde benzer şekillerde ortaya çıkabilir. Medya katılımcıları medya figürleriyle olan ilişkisini ilerletmek için güdülenirler ama bu farklı nedenlerden dolayıdır. Farklı faktörlerin

kendine özgü kombinasyonu ile o kademeye özgü farklı karakteristikler takımı meydana gelir. Bu karakteristikler farklı ilişkisel kademelerde işlemleştirmede kullanılabilir.

2. Her medya kullanıcısı bu kademelerin hepsinden geçmez, bazıları sonraki kademelere geçer. Medya kullanıcılarının çoğu kendilerini etkileşimin başlatılmasında medya figürlerini kaptırırken, daha azı bu medya figürleriyle etkileşimi yaşantılamaya devam eder. Daha bile azı medya figürleriyle ilişkilerini güçlendirirken, gene de az bir kısmı kendilerini bu etkileşimle tamamlamayı sürdürür. Her seyirci bu kademelerin hepsinden geçmez veya ilerlemeksizin aynı kademede kalabilir. Bulundukları kademede devamlı durabilirler.

3. Kademeden kademeye geçiş daha önceki kademedeki parasosyal etkileşimin kalitesi ve uzantısına göre belirlenir. Bir sonraki kademeleri takiben, belirli kademedeki parasosyal etkileşim, medya figürlerinin karakteristikleri ve medya kullanıcılarının karakteristikleri gibi faktörler ilerleme güdüsü ve ilerleme kabiliyeti sağlar. Bu faktörlere göre de kademedan kademeye geçiş belirlenir. Kademelerde kalış süresi kısa da olabilir süresiz de olabilir. Kademe geçişleri tek bir medya maruziyetiyle de gerçekleşebilir veya çoklu medya karşılaşmalarıyla da zamanla gelişerek gerçekleşebilir. Parasosyal etkileşimin kalitesinin ve uzantısının iyi olması ilişkiyi daha ileriye taşımada bir fırsat sağlar. Gündüsel faktörler ve seyircilerin parasosyal ilişkide bağlanma kabiliyeti devamlılık için gereklidir.

4. Parasosyal ilişkinin her kademesi ilişkisel çıktılar ve medya etkileri gibi daha geniş sonuçlarla ilişkilidir. Bu model, önerilen parasosyal ilişki kademelerini geçmişteki medya çalışmalarına bağlar ve parasosyal etkileşimin her kademede yaşanması sonucunda, bu etkileşimin ilişki gelişimin ötesine geçeceğini önerir. Belirli medya etkileri bu modelin daha düşük kademelerinde gerçekleşirken, modelin daha yüksek kademelerinde gerçekleşmesi için daha derin bir ilişkiye gereksinim vardır.

Parasosyal etkileşimin kademeleri 4' e ayrılmaktadır:

1. Erginleme: Kurgusal karakterle ilk karşılaşma erginleme olarak tanımlanır. Erginleme gerçekleştiğinde parasosyal etkileşim başlamış demektir. Knapp' ın modelinde erginleme iki bireyin birbirleriyle ilk defa karşılaştıklarındaki ilk etkileşimdir. İlk izlenim oluşumu ve yüksek çekicilik ve yüksek belirsizlik

kombinasyonunun eşsiz olarak karakterize edilmesi bu süreçte gerçekleşir. Bireyler birbirleri hakkında çok az şey bilmelerine rağmen birbirleri hakkında daha çok şey bilmeye istek duyarlar. Parasosyal etkileşimdeki erginlemede Knapp' ın modelindeki erginlemeye benzer. Birey medya figürü hakkında var olan şemalara ve bilgiye dayanarak bir izlenim elde eder (Klimmt ve ark., 2006; Stever ve Tukachinsky, 2018). Bilişsel düzeyde belirsizlik yüksektir. Birey bilişsel olarak karaktere dikkatini verir ve karaktere ilgi duyar. Karakterle ilgili yargısal kestirmeler, irdelemeler, eleştirmeler ve karşılaştırmalar yapar. Duyuşsal düzeyde yüksek çekicilik görülür. Birey medya figürüne karşı fiziksel çekim duyar. Davranışsal düzeyde ise birey belirsizliği ortadan kaldırmak ve muhtemel ilişkinin istenilebilirliğini tahmin edebilmek için medya figürüne maruziyeti aramaya niyetlenir. Deneyimleme kademesine geçilmesi medya iletisinin içeriğine bağlıdır.

2. Deneyimleme: Knapp 'ın modelinde deneyimlemede, bireyler birbirleriyle uyumlu olup olmadıklarını anlamak için birbirlerine dair daha çok şey öğrenmek isterler. Parasosyal etkileşimde de durum buna benzerlik gösterir. Daha kapsamlı zihinsel model olan deneyimleme, erginlemedeki belirsizlikleri azaltmayı amaçlar. Böylece yeni bir ilişkinin başladığı hissi oluşur. Merakla güdülenen birey deneyimin derinliğinden ziyade kapsamlılığına odaklanır. Bu süreçte birey bu karakter hakkında bilgi toplamaya başlar. Bilgi toplamak için de dizilerin diğer bölümlerini izler, silinen sahneleri bulur ve izler, filmin veya dizinin nasıl çekildiğini anlatan görüntüleri izler ve set arkasındaki görüntüleri inceler. Böylece karakter hakkında daha güçlü fikirler, hisler ve inançlar geliştirir, karakterden hoşlanır, karaktere sempati duyar ve karakterle arkadaş olmak isteyebilir.

3. Yeğınleme: Knapp' ın modelindeki yeğınlemede iki tarafta birbirlerini arkadaş olarak görür, birbirlerine bağlanırlar ve ortaklaşa ve anlamlı şekilde birbirlerine karşı açık olurlar. Parasosyal etkileşimde ise sadece medya kullanıcısı medya figürünü arkadaş olarak görür ve ona bağlanır. Yeğınleme aşamasında, seyirci zaten oluşmuş olan ilişkiyi kuvvetlendirir ve sürdürür. Bilişsel düzeyde, birey diziyi izlemediği anda bile karakteri düşünür ve onunla içsel hayali diyalog kurar. Duyuşsal düzeyde, karaktere karşı güçlü hisler geliştirmesi sonucunda karakteri arkadaş veya hoşlandığı birisi gibi düşünebilir ve hatta karaktere karşı ebeveynsel hisler geliştirebilir yani onu ebeveyn figürü gibi görebilir (Stever, 2009; aktaran: Stever ve Tukachinsky, 2018).

Dizi filmlerdeki karakterler bireylere uzak akrabalarından daha tanıdık gelmeye başlayabilir (Vollbrecht, 2001; aktaran: Ridderström, 2009). Karakterle empati kurar, karaktere güvenir ve ona eşlik edildiği hissini yaşar. Davranışsal düzeyde, başkalarıyla karakter hakkında konuşur ve karakterle olan yakınlığı hissetmek amacıyla izlemiş olduğu bölümleri tekrar tekrar izleyebilir. Hatta sahne arkasına ait görüntülere ve videolara bakar ve bu figüre ait haberleri ve röportajları takip eder (Stever ve Tukachinsky, 2018).

4. Bütünleşme/Bağlanma: Knapp'ın modelindeki bütünleşmede bireyler kimliklerini paylaşarak bütünlük hissi yaşarlar, karşılıklı ilgi takasında bulunurlar ve zamanın çoğunu birlikte geçirirler. Güvene ve anlayışa dayalı özel bir ilişki yaşarlar. Diğer insanlar bile bu bireylerin birbirlerine bağlılığını tanır. Bütünleşme/bağlanma, bağlılık gelişimini, sosyal tanınmayı ve karşılıklı kimlik bağlılığını içerir. Parasosyal etkileşimde ise seyirci medya karakteri ile bütünleşir, ona ilgi gösterir, ona bağlanır ve zamanının çoğunu onunla geçirir. Birey kendilik hissini medya karakterine daha fazla sarmalar ve medya karakteriyle olan ilişkisi derinleşir. Bu durum sosyal açıdan tanınır. Bireyin kendisi ve hayranlık objesi arasındaki çizgiler bulanıklaşır (Sandvoss, 2005; aktaran: Stever ve Tukachinsky, 2018). Seyircinin benlik hissi karakter ile iç içe geçer ve karakter ile ikincil bağlanma gerçekleşir.

Bilişsel düzeyde, parasosyal etkileşim kimlik ihtiyaçlarını karşılar, bireyler hayranlığı kişisel kimliklerinin bir boyutu olarak görürler. Parasosyal etkileşim bireylerin daha benzersiz ve daha bağımsız bireyler olarak kendi özerkliklerini öne sürmelerine ve pekiştirmelerine yardımcı olur. Başkaları tarafından hayran olarak nitelendirilmeleri sonucunda bu kimlikleri sosyal açıdan tanınır ve sağlamlaştırılır. Duyuşsal boyutta, bireyler medya karakteriyle derin yakınlık geliştirir ve özel bir bağ hissederler. Yakınlık arayan bireyler için parasosyal etkileşimde bulunduğu karakterler “güvenli barınak” olur ve zor zamanlarında bu karakterler aracılığıyla teselli bulurlar ve kendilerini teskin ederler (Stever, 2013; Stever ve Tukachinsky, 2018). Karakteri çok iyi tanıdıklarını ve bildiklerini hissederler. Bilişsel ve duyuşsal düzeylerde, bireyler başkaları onların en sevdiği karakterlere karşıysa, o kişilerden uzak dururlar. Davranışsal düzeyde, bireyler farkında olmadan karakterle dilsel senkronizasyon gerçekleştirirler ve karakteri taklit ederek davranışlarını değiştirirler (Goode ve Robinson, 2013; aktaran: Stever ve Tukachinsky, 2018). Fanlar için düzenlenmiş

organizasyonlara, toplantılara katılırlar, diğer fanlarla beraber diziyi izlerler ve paylaşımda bulunurlar. Yani zamanlarının büyük bölümünü parasosyal etkileşimde olduğu karakterle ilişkili aktivitelerde geçirirler (Duffett, 2013; aktaran: Stever ve Tukachinsky, 2018). Bunu sadece o karaktere veya o karakteri canlandıran ünlüye ulaşmak için yapmazlar. Çünkü kendileriyle hemfikir gördüğü kişilerle bir etkinlikte bulunmaktan hoşlanırlar ve hayranlığı kendi kişisel kimliklerinin bir parçası olarak görürler. Diğer hayranların yanındayken kendi parasosyal ilişkisel durumları sosyal olarak tanınmış olur böylece ilişkisel durumlarının sosyal onaylanması gerçekleşmiş olur.

Yakınlık arayan birey parasosyal etkileşimin bütünleştirme aşamasını gerçekleştirdiğinde, kurgusal karakter onun kimliğinin bir parçası olur. Bazı bireyler ise tüm bu aşamaları gerçekleştirdikten sonra medya figürleriyle birincil bağlanmayı gerçekleştirebilirler ve gerçek sosyal ilişkilerde bulunarak parasosyal etkileşimin ötesine geçerler. Yani, parasosyal olan etkileşimi sosyal etkileşime çevirirler (Stever ve Tukachinsky, 2018).

1.1.3. Şema Kuramı ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar

Psikolojide zengin bir geçmişi olan ve en geniş olarak bilişsel gelişimde kullanılan ve etimolojisi Eski Yunancaya dayanan şema yapı, çerçeve, ana çizgi anlamına gelir (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:7).

Anılar, duygular, bilişler ve bedensel algılardan oluşan şemalar duygusal ve bilişsel anlamda kendi kendini engelleyen, tekrarlayan, geniş ve yayılmış bir örüntüdür (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:7). Bireyler için şemalar kendileri ve çevreleri hakkında sorgulamadan kabul ettikleri önemli inanışlar ve hislerdir (Bricker ve Young, 2004).

Şemalar birey tarafından tanındığı için şemalar sayesinde bireyler doğru hissettiklerini düşünürler. Şemalar bireyler için acı verici olmalarına rağmen aynı zamanda bireyler için teselli edici ve tanıdıkırlar. Böylece bireyler şemalarını tetikleyen olaylara karşı bir çekim duyarlar. Bireylerin düşünmesinde, hissetmesinde, davranmasında ve başkalarıyla kendilerini ilişkilendirmesinde şemaların rolü büyüktür. Bireyler bu şemaları sorgulamazlar ve gerçek olarak kabul ederler. Değiştirilmesi güç olan şemalar

bireylerin sonraki deneyimlerinin sürecine etki ederler (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:8)

Şemalar çocuğun çevresinin gerçek olaylara dayalı temsili olarak erken çocukluk veya ergenlik döneminde belirmektedirler. Bir diğer deyişle, bireylerin şemaları onların erken çevresinin tonunu yansıtmaktadır. Şemalar olumlu veya olumsuz, uyumlu veya uyumsuz olabilir. Şemaların işlevsel olmayan doğası genellikle bireyin hayatının daha sonraki evrelerinde belirginleşmektedir. Bireyler diğer bireylerle etkileşim halinde iken algıları doğru olmadıkları halde bile bu şemaları sürdürmeye devam edebilmektedirler. Şema ne kadar katı ise, bu şemayı aktive eden durumların sayısı da bir o kadar yüksek olmaktadır. Sorunlu çocukluk yaşantıları şemaların temel kökenini oluşturur. Şemaların tamamı çocukluk travması veya çocukluk döneminde bireyin kendisine kötü davranılması ile ilişkili değildir. Lakin, şemaların çoğu çocukluk ve ergenlik dönemi boyunca düzenli olarak tekrarlayan nahoş deneyimlerle ilişkili iken şemaların tamamı yıkıcıdır. Şemaların gelişiminde rol oynayan diğer faktörler ise akranlar, okul, topluluktaki gruplar ve çevre kültürüdür. Şemalar, çocukluk dönemindeki temel duygusal ihtiyaçların karşılanmaması sonucunda ortaya çıkmaktadır (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:8-9-10).

1.1.3.1. Şemaların Kökeni

Uyumsuz şemaların kökenini oluşturan 3 temel etken vardır:

1. Temel Duygusal İhtiyaçlar
2. Erken Dönem Yaşantıları
3. Duygusal Mizaç (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:9-10-11).

1.1.3.1.1. Temel Duygusal İhtiyaçlar

Temel duygusal ihtiyaçlar 5' e ayrılır ve evrensel kabul edilir:

1. Diğerlerine güvenli bağlanma (güvenlik, istikrar, beslenme ve kabul),
2. Özerklik, yetkinlik ve kimlik duygusu,
3. Geçerli duyguları ve ihtiyaçları ifade edebilme özgürlüğü,
4. Kendiliğindenlik ve oyun,
5. Gerçekçi sınırlar ve özdenetim (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:9-10).

1.1.3.1.2. Erken Dönem Yaşantıları

Şemaların kazanılmasına yol açan erken dönem yaşantıları 4 şekilde gruplandırılır:

1. İhtiyaçların toksik hüsrarı/Her şeyin iyisini çok az deneyimleme: Genelde Duygusal Yoksunluk ve Terk Edilme şemaları kazanılmış olur. Çocuğun çevresinde istikrar, anlayış ve sevgi gibi unsurlarda eksiklik vardır.
2. Travmatizasyon/kurbanlaştırma: Genelde Güvensizlik/Kötüye Kullanılma, Kusurluluk/Utanç ve Zarar veya Hastalık Karşısındaki Dayanıksızlık şemaları edinilir. Çocuk zarar görmüş veya kurban olmuştur.
3. Her şeyin iyisini çok fazla deneyimleme: Genelde Bağımlılık/Yetersizlik ve Hak Görme/Büyükleme şemaları kazanılır. Çocuk nadiren mağdur olmuştur. Ebeveynleri çocuğun ihtiyaçlarını gereğinden fazla karşıladığı için özerklik veya gerçekçi sınırlar ihtiyaçları tam anlamıyla karşılanamamıştır. Çocuk şımartılmış veya müsamaha edilmiştir. Çocuğun ileri yaşamında ebeveynleri çocuğun hayatıyla gereğinden fazla ilgili olabilir, onu aşırı koruyabilir veya çocuğa hiçbir sınır koymadan aşırı özgürlük ve özerklik verebilir.
4. Seçici içselleştirme/başkalarıyla özdeşleştirme: Çocuk ebeveynlerinin düşüncelerini, duygularını, deneyimlerini ve davranışlarını seçici şekilde kendisiyle özdeşleştirir ve içselleştirir (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:10-11).

1.1.3.1.3. Duygusal Mizaç

Her çocuğun doğuştan kendine has ve farklı bir kişiliği veya mizacı vardır. Duygusal mizaçlar şemaların oluşumu sırasında acı veren çocukluk yaşantıları ile etkileşime geçer. Çocukların farklı mizaçları kendilerini farklı yaşam koşullarına maruz olmaya iter. Farklı mizaçlar çocukları farklı açılardan benzer yaşam koşullarına duyarlı hale getirir. Bu yüzden aynı aileden olan iki çocuk mizaçlarının farklı olmasından dolayı aynı olaya farklı şekilde tepki verebilirler. Erken çevre aşırı derecede elverişli veya caydırıcı olduğunda belli bir derecede duygusal mizacı geçersiz kılabilir. Buna benzer şekilde aşırı duygusal mizaç sıradan bir çevreyi geçersiz kılabilir ve psikopatoloji oluşmasına sebep olabilir (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:11-12).

1.1.3.2. Şema Alanları

Karşılanmamış duygusal ihtiyaçlar erken dönem uyumsuz şema alanları olarak adlandırılır ve 5 farklı kategoride ele alınır. Bu 5 farklı kategoride ise toplam 18 şema yer alır (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:13-21).

Tablo 1
Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları

ŞEMA ALANLARI	ŞEMALAR
Ayrılma ve Reddedilme	Terk edilme/istikrarsızlık Güvensizlik/kötüye kullanılma Duygusal yoksunluk Kusurluluk/utanç Sosyal izolasyon/yabancılaşma
Zedelenmiş Özerklik ve Performans	Bağımlılık/yetersizlik Zarar veya hastalık karşısında dayanıksızlık İç içe geçme/gelişmemiş benlik Başarısızlık
Zedelenmiş Sınırlar	Hak görme/büyükleme/büyüklenme Yetersiz özdenetim/özdisiplin
Başkalarına Yönelimlilik	Boyun eğme Kendini feda etme Onay/ilgi arama
Aşırı Duyarlılık ve Baskılama	Karamsarlık/kötümserlik Duyguları bastırma Yüksek standartlar/aşırı eleştirme Cezalandırıcılık

1.1.3.2.1. Ayrılma ve Reddedilme Alanı

Bu şema alanı başkalarına güvenli ve tatmin edici şekilde bağlanamayan bireylerde görülür. Bu bireyler istikrar, güvenlik, emniyet, bakım, sevgi, aidiyet, kabul, saygı, empati ve duyguların paylaşımına dair ihtiyaçlarının karşılanmayacağına inanırlar. Kayıtsız, soğuk, yalnız, reddeden, kısıtlayan, istismar eden, tahmin edilemeyen ve şiddetli tartışmalarda bulunan ebeveynlere sahip bireylerde bu şema alanı yaygındır. Bu şema alanında yer alan ve özellikle de Terk Edilme/İstikrarsızlık, Güvensizlik/Kötüye Kullanılma, Duygusal Yoksunluk ve Kusurluluk/Utanç şemalarına sahip bireyler en çok zarar görmüş olan bireylerdir. Genellikle travmatik çocukluk yaşantılarına sahip bu bireyler ya kendileri için zararlı olan ilişkilerde bulunurlar ya da yakın ilişkilerden kaçınırlar (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:13-14).

1.1.3.2.2. Zedelenmiş Özerklik ve Performans Alanı

Bu alandaki şemalara sahip bireylerin kendilerine ve dünyaya dair kendilerini ebeveyn figürlerinden ayırma, hayatta kalma, bağımsız olarak işlevsellik gösterme ve başarılı şekilde performans gösterme becerileri ile çakışan beklentileri vardır. Bu bireyler küçükken genelde ebeveynleri onların her istediklerini gerçekleştirmiş ve onları aşırı korumuştur ya da tam tersi olarak onlarla neredeyse hiç ilgilenmemiş veya göz kulak olmamıştır. Bu ebeveynler sıklıkla çocuklarının kendilerine olan güvenini baltalamış ve onların ev dışındaki performanslarını yetkin şekilde teşvik etmede başarısız olmuşlardır. Bu yüzden, bu bireyler yetişkinlik dönemlerinde kendi kimliklerini oluşturmakta ve kendi hayatlarını kurmakta zorluk çekerler ve de yetişkin hayatlarında dahi bir çocuk olarak kalırlar (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:14-18).

1.1.3.2.3. Zedelenmiş Sınırlar Alanı

Karşılıklılığa veya öz-disipline ilişkin yeterli içsel sınırların gelişmediği bu bireyler diğerlerinin haklarına saygı duymada, diğerleriyle iş birliği yapmada, verdikleri sözleri tutmada, uzun vadeli hedefleri belirlemekte ve gerçekleştirmede zorluk çekerler. Genelde kendilerine çok fazla izin veren ve müsamaha gösteren ailelerde büyümüş bu bireyler başkaları tarafından bencil, şımarık, sorumsuz veya narsist kişiler olarak görülürler. Ebeveynler uygun yüzleştirme, disiplin ve sınırlar uygulamaktan ziyade üstünlük hissine sahiptirler. Çocukken herkese uygulanan kurallara uymadıkları, normal seviyedeki rahatsızlığa tahammül etmeye itilmedikleri, başkalarını düşünmedikleri, yeterli denetim gösterilmediği, yeterince yönlendirilmediği, yeterli şekilde yol gösterilmediği ve öz-denetimleri gelişmediği için yetişkinliklerinde dürtülerini dizginleme ve doyumlarını erteleme becerisinden yoksundurlar (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:15,18,19).

1.1.3.2.4. Başkalarına Yönelimlilik Alanı

Bu alandaki şemalara sahip bireyler kendi ihtiyaçlarını karşılamaya odaklanmaktan ziyade başkalarının ihtiyaçlarını karşılamaya odaklanırlar. Sevgi, ilgi ve onay kazanma, duygusal bağlantı kurma, intikamdan ve çatışmadan kaçınma amacıyla bunu yaparlar. Diğerleriyle etkileşim halindeyken kendi ihtiyaçlarından ziyade diğerlerinin isteklerine, duygularına ve yanıtlarına odaklanan bu bireyler kendi öfkeleri ve

tercihlerine dair farkındalıktan yoksundurlar. Kendi öfkelerine ve doğal yönelimlerine dair bastırma ve farkındalık yoksunluğu mevcuttur. Çocukken kendi doğal yönelimlerini takip etmede özgür olmayan bu bireyler yetişkin olduklarında kendilerini içsel olarak yönetmek yerine başkaları tarafından yönetilmeyi ve başkalarının isteklerini takip etmeyi tercih ederler. Şartlı kabule dayalı ailelere sahip bireylerde bu şemalar görülür. Bu ailelerdeki ebeveynler çocuğun kendine özgü ihtiyaçlarına ve duygularına değer vermektan ziyade kendi duygusal ihtiyaçlarına ve isteklerine ya da sosyal görünümüne, sosyal kabule ve sosyal statüye daha çok değer verdikleri için çocuklar sevgi, ilgi ve kabul görebilmek için kendilerinin önemli yönlerini zapt ederler (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:16,19).

1.1.3.2.5. Aşırı Duyarlılık ve Baskılama Alanı

Kendiliğinden olan duygularını, dürtülerini ve seçeneklerini bastıran bu bireyler sıklıkla mutluluk, kendini ifade etme, rahatlama, yakın ilişkiler ve sağlıklı olma pahasına performanslar ve etik davranışlar hakkında değişmez ve içselleştirilmiş kurallarını ve beklentilerini gerçekleştirmek için mücadele verirler. Özdenetimin, özverinin, performansın, görevin, mükemmeliyetçiliğin, kuralları takip etmenin, duyguları saklamanın ve hata yapmaktan kaçınmanın kendiliğindenliğe, memnuniyete, keyfe ve rahatlama/gevşemeye/dinlenmeye ağır bastığı katı, bastırılmış, talepkâr, kuralcı ve bazen cezalandırıcı ailelerde yetişmiş bu bireyler çocukken oyun oynamaya ve mutluluk peşinde koşmaya teşvik edilmemişlerdir. Kendilerine olumsuz yaşam olaylarına karşı tetikte olmaları ve yaşamı umutsuz olarak göz önünde bulundurmaları öğretilmiştir. Bu yüzden bu bireyler her zaman tetikte ve dikkatli olmazlarsa hayatlarının kararaçağını düşündükleri için karamsarlık ve endişe duyguları içerisinde dirler (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:16,17,20).

1.1.4. Algılanan Ebeveynlik Stilleri

Baumrind' in kuramsal yaklaşımının ışığı doğrultusunda, son yıllarda araştırmacılar ebeveynlik stillerini incelemişlerdir (Baumrind, 1991; Darling, 1999; Sümer ve Güngör, 1999). Ebeveynlerin çocuklarını yetiştirme sırasında gösterdikleri tutum ve davranışlar ebeveynlik stili olarak adlandırılır (Baumrind, 1972; aktaran: Sümer ve Güngör, 1999). Ebeveynlik stilleri, ebeveynlerin çocuklarını kontrol etme ve

sosyalleştirme çabalarındaki normal farklılıkları yakalamak ve tasvir etmek için kullanılır (Baumrind, 1991; Darling 1999).

Baumrind (1967), ebeveynsel değerleri, uygulamaları ve davranışlarını yansıtan ebeveynlik stillerini otoritatif, otoriter ve izin veren olarak 3' e ayırmıştır. Maccoby ve Martin (1983; aktaran: Darling, 1999), ebeveynlerin davranışlarını ebeveynsel duyarlılık (ebeveynsel yakınlık veya destek) ve ebeveynsel talepkârlık (davranışsal kontrol) olarak 2 farklı boyuta ayırmıştır. Daha sonra Baumrind (1991), bu boyutları temel alarak ebeveynlerin fiziksel ve duygusal olarak doyurma ve sınır koyma açısından çocuklarının ortak ihtiyaçlarını nasıl karşıladığını belirten ebeveyn davranışlarının 4 katlı sınıflandırmasını oluşturmuştur.

Baumrind' in ebeveynlik tipolojisine göre ebeveynlik stilleri otoritatif, otoriter, izin veren/serbest bırakan ve reddeden/ihmal eden olmak üzere 4' e ayrılır.

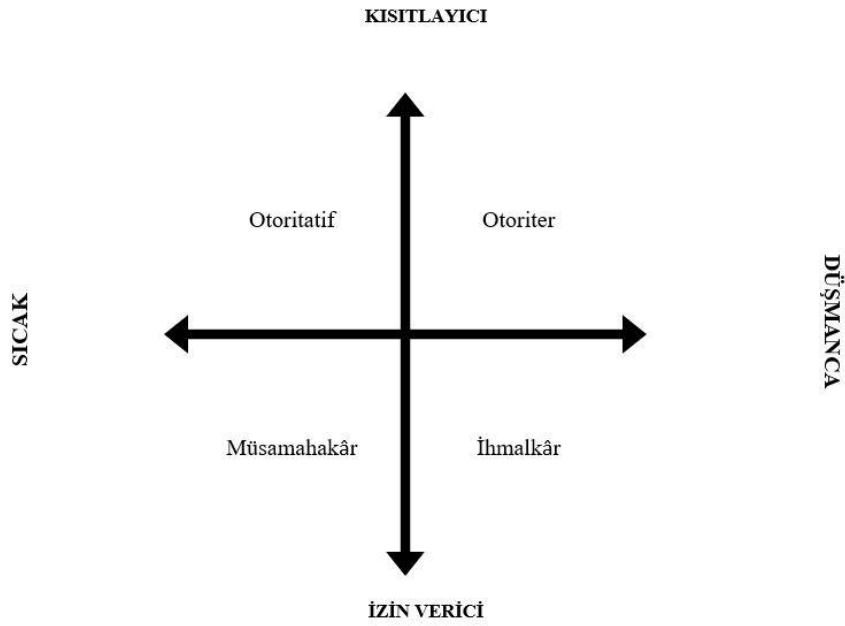
Tablo 2
Ebeveynlik Stilleri

Ebeveyn Davranışı	Duyarlı davranan	Duyarsız davranan
Talepkâr olan/ Kontrol eden/ Kuralları olan	Otoritatif/Demokratik	Otoriter
Talepkâr olmayan/ Kontrol etmeyen/ Kuralları olmayan	İzin Veren/ Serbest Bırakan	Reddeden/ İhmal Eden

Çocuk yetiştirme stillerini yani ebeveynlik stillerini belirleyen ve Maccoby ve Martin (1983) tarafından geliştirilen boyutlar olan ebeveynsel duyarlılık ve talepkârlık, Steinberg ve arkadaşlarına (1991, 1994; aktaran: Sümer ve Güngör, 1999) göre ebeveyn tarafından gösterilen yakınlık, kabul ve sevgi ile ebeveynlerin gerçekleştirdiği denetimler ve sınırlamaların derecesini ifade etmektedir. Ebeveynsel duyarlılık boyutu ebeveynlerin sergilediği kabul, sevgi ve ilgi ile ilişkilendirilirken, ebeveynsel talepkârlık boyutu ebeveynlerin çocukları üzerinde uyguladığı sıkı denetim ve kontrol ile ilişkilendirilmektedir. Bu doğrultuda, duyarlılık ve talepkârlık boyutlarının kabul/ilgi/sevgi ve sıkı denetim/kontrol boyutları ile kesişmesi sonucunda 4 temel ebeveynlik stilleri oluşturulmaktadır (Sümer ve Güngör, 1999). Otoritatif ve otoriter ebeveynler talep eden ve kontrol eden ebeveynler iken, müsamahakâr ve ihmalkâr

ebeveynler ise çocuklarından talepte bulunmazlar ve çocuklarını kontrol etmezler. Çocuklarını kabul eden ve çocuklarına karşı duyarlı davranan ebeveynler otoritatif ve müsamahakâr ebeveynlerdir. Otoriter ve ihmalkâr ebeveynler ise çocuklarının ihtiyaçlarını reddederler ve onlara karşı duyarlı davranışta bulunmazlar (Santrock, 2004:254).

4 temel ebeveynlik stillerinin sosyalleşme boyut özellikleri birbirinden farklıdır. Otoritatif ebeveynler çocuklarına karşı olan yönelimleri hem kısıtlayıcı hem de sıcaktır. Otoriter ebeveynlerin çocuklarına karşı olan yönelimleri kısıtlayıcı ve düşmancadır. Müsamahakâr ebeveynlerin çocuklarına karşı olan yönelimleri hem izin verici ve hem de sıcaktır. İhmalkâr ebeveynlerin çocuklarına karşı yönelimleri ise izin verici ve düşmancadır (Carlson ve Tanner, 2006).



Şekil 1. Ebeveynlik Stilleri Matriksi (Carlson ve Tanner, 2006).

1.1.4.1. Otoritatif (Demokratik) Ebeveynler:

Hem talepkâr olan hem de duyarlı olan ebeveynlerdir. Çocukları için belirgin kurallar koyarlar ve bu kuralları açıklarlar. Girişkendirler lakin müdahaleci veya kısıtlayıcı değildirler. Disiplin yöntemleri cezalandırıcıdan ziyade destekleyicidir. Çocuklarının sosyal yönden sorumlu olmasını istedikleri kadar girişken ve de işbirlikçi olmasını istedikleri kadar da öz düzenlemeli olmalarını isterler (Baumrind, 1991).

Otoritatif ebeveynlerde davranışsal kontrol yüksek iken, psikolojik kontrol düşüktür. Otoritatif ebeveynlerin çocuklarından yüksek talepleri olmasına ve çocuklarının münasip davranışlar sergilemesine ve kurallara uymasına dair yüksek beklentileri olmasına rağmen, çocuklarına fayda sağlayacak açıklamalar yaparlar. Bu ebeveynler çocuklarına bilgi verme ve çocuklarının tarafında olma konusunda açıktırlar. Çocuklarının özerkliğini tanırlar ve onlara duygusal açıdan duyarlılık gösterirler (Darling, 1999).

Otoritatif ebeveynlik stilindeki ebeveynlerin istekleri ve talepleri çocuklarının ihtiyaçları ve beklentileri ile tutarlıdır (Sümer ve Güngör, 1999). Bu ebeveynler çocuk merkezlidir ve çocuklarının haklarını ve sorumluluklarını dengelerler. Bazı durumlarda çocuklarının kendi kararlarını vermelerinde çocuklarına özerklik tanırlar ve aile kurallarına bağlılık göstermelerini beklerler. Çocukları bu kurallara uymadığında onları itaatsizlikleriyle yüzleştirirler ve onların olgun davranmalarını talep ederler (Gardner 1982; aktaran, Carlson ve Tanner, 2006). Gerektiğinde geçerli kurallar hakkında çocuklarıyla konuşurlar ve bu kuralları tartışmaya açarlar. Çocuklarının münasip davranışlarını ödüllendirir ve çocuklarından sorumluluklarını üstlenmelerini beklerler. (Sümer ve Güngör, 1999).

Sıcak ama katı tutumları olan otoritatif ebeveynlik stiliyle yetişen çocuklar tartışmalarda nasıl yer alacaklarını ve uzlaşacaklarını bilirler. Ebeveynleri onları eğlendirmeye, dinlemeye ve hesaba katmaya istekli olduklarından, bu çocuklar görüşlerinin değerli olduğunu anlarlar. Sonuç olarak, otoritatif ebeveynlik tutumunu benimsemiş ailelerde yetişen çocukların sosyal bakımdan becerikli, sorumlu ve öz yönelimli bireyler olma olasılıkları daha yüksektir (Kopko, 2007).

1.1.4.2. Otoriter Ebeveynler:

Talep eden ve emir veren ebeveynlerdir, duyarlı değildirler. İtaat ve statü odaklıdır ve yani bir açıklama olmaksızın emirlerine uyulmasını isterler. Kuralcıdır ve çocuklarının eylemlerini dikkatle izlerler (Baumrind, 1991). İletişimin açık olmadığı, duygusal desteğin ve sevginin nadiren dışa vurulduğu bu ebeveynlik stilinde, ebeveynlerin istekleri ve talepleri çocuklarının ihtiyaçları ve beklentileri ile tutarlı değildir (Sümer ve Güngör, 1999).

Otoriter ebeveynlerde hem davranışsal kontrol hem de psikolojik kontrol yüksektir. Davranışsal kontrol otoritatif ebeveynlerdeki davranışsal kontrol ile eşit düzeyde yüksektir. Psikolojik kontrol boyutu söz konusu olduğunda otoriter ebeveynler otoritatif ebeveynlerden farklılık gösterirler. Otoriter ebeveynler psikolojik kontrol olarak çocuklarının suçluluk duymasını, kendilerinden utanmasını ve sevgiden yoksun hissetmelerini sağlarlar. Çocuklarından kendi kararlarını, değerlerini ve hedeflerini sorgulamadan kabul etmelerini beklerler (Darling, 1999). Bu çocukların sahip oldukları aile hakları az olmasına rağmen, kendilerine ebeveynleri tarafından yetişkinlerin sorumlulukları verilmiştir (Baumrind 1980; aktaran: Carlson ve Tanner, 2006).

Çocuklarına açıkça belirtilmiş kurallarla çevrili düzenli ve yapılandırılmış ortam sağlayan otoriter ebeveynler kendi aralarında otoriter olmayan-yönlendiren ve otoriter olan-yönlendiren olmak üzere 2' ye ayrılır. Otoriter olmayan-yönlendiren ebeveynler yönlendirici olmalarına rağmen yetkilerin kullanımı açısından müdahaleci ya da otokrat (despot) değildirler. Otoriter olan-yönlendiren ebeveynler ise oldukça müdahalecidirler (Darling, 1999).

Kuralların ve standartların tartışmaya açık olmadığı otoriter ebeveynlik stilini benimsemiş ebeveynlerin olduğu ailede yetişen çocuklar ebeveynsel kurallara uymaya ve sıkı disipline bağlılık göstermeye bağımsız davranıştan daha çok değer verildiğini öğrenirler. Bunun sonucunda ebeveynlerine karşı asi/isyankâr veya ebeveynlerine bağımlı/muhtaç bireyler olabilirler. İsyankâr olan bireyler agresif davranışlar gösterebilirken, muhtaç olan bireyler itaatkâr olmaya eğilim gösterebilirler (Kopko, 2007).

1.1.4.3. İzin Veren (Serbest Bırakan veya Müsamaha Gösteren) Ebeveynler:

Talepkârdan ziyade duyarlı ebeveynlerdir. Çocuklarını yönlendirmezler. Geleneksel değillerdir ve hoşgörülüdürler. Olgun davranmazlar, müsamaha gösterirler ve yüzleşmeden kaçınırlar (Baumrind, 1991). Çocuklarına karşı duyarlı davranan bu ebeveynler çocukları üzerinde kurdukları kontrol ve denetim seviyesi ya çok azdır ya da hiç yoktur. Çocuklarını her hâliyle kabul ederler ve onları nadiren cezalandırırlar (Sümer ve Güngör, 1999). Çocuklarıyla açık şekilde iletişim kuran bu ebeveynler çocuklarına yetişkinlerin sahip olduğu hakları sağlamalarına rağmen bunun

beraberinde gelen yetişkinlerin üstlenmek zorunda oldukları sorumluluklar için çocuklarını teşvik etmezler (Carlson, Lacznia ve Walsh, 2001; aktaran: Carlson ve Tanner, 2006).

İzin veren veya müsamaha gösteren ebeveynler demokratik ve yönlendirmeyen ebeveynler olarak 2 farklı şekilde sınıflandırılabilir. Demokratik olarak sınıflandırılan izin veren ebeveynler hoşgörölü ve yumuşak davranmalarına rağmen yönlendirmeyen ebeveynlere göre çocuklarına karşı daha özenli ve ilgili davranırlar, çocuklarına daha bağılıdırlar ve kendilerini çocuklarına daha çok adarlar (Darling, 1999).

Çocuklarını yetiştirme stilinde çok hoşgörölü ve pasif davranan bu ebeveynler çocuklarına olan sevgilerini çocuklarının isteklerini gerçekleştirerek gösterdiklerine inanırlar ve çocuklarını hayal kırıklığına uğratmak istemediklerinden dolayı onlara hayır demekten hoşlanmazlar. Bu ebeveynler kendilerini çocuklarının davranışlarını şekillendirmede aktif bireyler olarak görmezler. Bunun yerine, kendilerini çocuklarının kendilerinden tavsiye istemeyi tercih ettikleri kaynak olarak görürler. Ebeveynlerinin tavsiyelerine gerek duymadan önemli kararlar vermede özgür bırakılan bu çocuklar sınırların ve kuralların çok az olduğunu ve sonuçların çok ciddi olamayacağını öğrenirler. Bunun sonucunda, özdenetimlerini düzenlemede güçlük çekebilirler ve benmerkezci eğilimlerde bulunabilirler. Bu durum akranlarıyla olan ilişkilerini olumsuz şekilde etkileyebilmektedir (Kopko, 2007).

1.1.4.4. Reddeden – İhmal Eden veya İlgisiz Ebeveynler:

Ne talepkâr ne de duyarlı olan ebeveynlerdir. Çocuklarıyla ilgili planlama yapmazlar veya çocuklarının davranışlarını izlemezler. Destekleyici değildirler. Çocuk yetiştirmeye dair olan sorumluluklarını reddedebilirler ya da göz ardı edebilirler (Baumrind, 1991).

Çocukları üzerinde yeterince kontrol ve denetim kurmayan bu ebeveynler çocuklarıyla duygusal anlamda yakınlık kurmaktan kaçınır ve çocuklarına pek sevgi göstermezler. Çocuklarının ihtiyaçlarına karşı ilgisizdirler (Sümer ve Güngör, 1999). Kendilerini çocuklarının gelişimine müdahale etmeye zorlamazlar. Çocuklarının özerk olduklarını düşünürler ve çocuklarının kendi ihtiyaçlarını tamamen veya çoğunlukla karşıladıklarına inanırlar (Carlson ve Grossbart, 1988; aktaran: Carlson ve Tanner, 2006).

Çocuklarıyla olan etkileşim zamanını azaltan bu ebeveynler çocuklarının ihtiyaçlarına, yaşantılarına ve nerede olduklarına dair kayıtsızdırlar. Çocukları tarafından rahatsız edilmek istemezler ve çocuklarının almak zorunda oldukları kararlar hakkında nadiren tavsiye verirler. Kendilerini düşünmeye eğilimli olan bu ebeveynleri çocuklarıyla ilgili durumlar bunaltabilir. Bazı ebeveynler ise yorulduklarından, hüsrana uğradıklarından veya ebeveynsel otorite kurmaktan pes ettiklerinden dolayı bu ebeveynlik stilini benimsemiş olabilirler.

Bu ebeveynlik stiliyle yetişmiş olan çocuklar ebeveynlerinin kendi hayatlarıyla ilgili olmaya eğilimli olduklarını ve ebeveynlik yapmak için zaman harcamalarının pek olası olmadıklarını öğrenirler. Bunun sonucunda, müsamahakâr ebeveynlik stiliyle yetişmiş çocuklara benzer davranış örüntülerine sahip olabilirler ve kendini düzenlemeye ilgili sorunları yüzünden dürtüsel davranışlarda bulunabilirler (Kopko, 2007). Bu çocuklar ebeveynlerinden ziyade diğer sosyalleşme araçlarının etkisi altında daha çok kalabilirler (Walsh, Laczniak ve Carlson, 1998).

1.2. İlgili Araştırmalar

1.2.1. Yurtiçi Araştırmalar

Akhun (2012:101,106,110,111,119), erkeklerin kadınlara göre bütün şema alanlarından ve algılanan ebeveynlik stillerinin tüm boyutlarından daha yüksek puanlar aldığını bulmuştur. Yaş arttıkça, şemalardan alınan toplam puanların azaldığı görülmüştür. Yaşa göre algılanan ebeveynlik stilleri puanlarında anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir.

Çolakoğlu (2012:60,81-88), erkeklerin şema puanlarının kadınlardan daha yüksek olduğunu bulmuştur. Olumsuz ebeveyn tutumlarının erken dönem uyumsuz şema alanlarındaki şemaları yordadığı bulunmuştur.

Yiğit (2013:72) tarafından gerçekleştirilen çalışmada cinsiyete göre kopukluk, zedelenmiş otonomi ve yüksek standartlar şema alanlarında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu bulunmuştur. Erkeklerin bu şema alanlarından daha yüksek puanlar aldığı saptanmıştır.

Aytulun (2015:49), çalışmasında cinsiyetin parasosyal etkileşim üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu ve parasosyal etkileşimin kadınlarda daha yüksek olduğunu bulmuştur. Yaş arttıkça parasosyal etkileşimin azaldığı görülmüştür.

Nilüfer (2016:52,53), çalışmasında erkeklerin kopukluk şema alanında kadınlardan daha yüksek puanlar aldığını ve kadınların yüksek standartlar şema alanından daha yüksek puanlar aldığı bulunmuştur. Yaş arttıkça toplam şema puanlarının azaldığı bulunmuştur. İlköğretim ve lise mezunlarının öğrenim düzeyi üniversite ve lisansüstü olan katılımcılara göre kopukluk şema alanından daha yüksek puanlar aldığı bulunmuştur.

Batıgün ve Sunal (2017:55,58), evli kadınlarda yaş ve parasosyal etkileşimin doğru orantılı olduğunu bulmuşken, eğitim düzeyi ile parasosyal etkileşimin ters orantılı olduğunu bulmuşlardır.

Çalışkan (2017:38,42), cinsiyete göre erken dönem uyumsuz şema alanlarından kopukluk şema alanında anlamlı bir farklılık gösterdiğini ve erkeklerin kadınlara göre kopukluk şema alanında daha yüksek puanlar aldığını gözlemlemiştir. Cinsiyete göre annelik biçiminde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Olumsuz annelik biçimlerinin tüm şema alanları ile doğru orantılı olduğu bulunmuştur.

Dilmaç (2018:45,47,48,54,56,57), cinsiyete ve yaş değişkenine göre şema alanlarında anlamlı düzeyde farklılaşma olmadığını bulmuştur. Öğrenim değişkenine göre kopukluk, zedelenmiş sınırlar, yüksek standartlar ve diğeri yönelimlilik şema alanlarında anlamlı düzeyde farklılaşma olduğu ve öğrenim durumu lise olanların öğrenim durumu lisans/önlisans ve lisansüstü olanlardan daha yüksek puanlar aldığı bulunmuştur. Ebeveyn tutumu, ilgisi ve kontrolü bakımından şema alanlarında anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir.

Orhan (2018:43), tarafından gerçekleştirilen çalışmada, cinsiyetin parasosyal etkileşimin üzerinde anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Şeker (2018:66-70), çalışmasında 18-25 yaş grubunun 26-35 yaş grubundan daha yüksek parasosyal etkileşime sahip olduğunu bulmuştur. 36-55 yaş grubunun en düşük parasosyal etkileşime sahip olduğunu saptamıştır. Yaşa göre arkadaşlık, empati ve ilgi boyutlarında anlamlı bir farklılık olduğu ve 18-25 yaş grubunun diğer yaş gruplarından

her alt boyutta daha yüksek puanlar aldığı belirlenmiştir. Cinsiyetin parasosyal etkileşim üzerinde anlamlı bir farklılık gösterdiğini ve kadınlardaki parasosyal etkileşimin erkeklerden daha yüksek olduğunu bulmuştur. Cinsiyete göre empati ve ilgi alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olduğu ve kadınların aldıkları puanların daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Yiğit Demir (2018:56), yetişkinlerde algılanan ebeveyn tutumuna göre anne duygusal sıcaklık puanlarında anlamlı farklılıklar olduğunu bulmuş ve kadınların erkeklere göre daha fazla anne duygusal sıcaklığını algıladığına ulaşmıştır.

Aracı (2019:63,65,69), cinsiyet değişkenine göre güvensizlik, duyguları bastırma, ayrıcalıklılık, cezalandırma ve yüksek standartlar şemalarının anlamlı düzeyde farklılık gösterdiğini ve erkeklerin şema puanlarının kadınların şema puanlarından daha yüksek olduğunu bulmuştur. Yaş değişkenine göre başarısızlık, karamsarlık, ayrıcalıklılık ve kendini feda etme şemalarında anlamlı düzeyde farklılık bulunduğu ve yaş arttıkça toplam şema puanlarının azaldığı saptanmıştır. Öğrenim durumu değişkenine göre şemalarda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Ayan (2019:39), araştırmasında cinsiyete göre yoksunluk, başarısızlık, ayrıcalıklılık ve cezalandırıcılık şemalarından anlamlı bir farklılık olduğunu bulmuştur. Erkeklerin bu şemalardan aldıkları puanların kadınların bu şemalardan aldıkları puanlardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Callak (2019:57), erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolünü incelemiş ve erkeklerin zedelenmiş otonomi, kopukluk, yüksek standartlar ve diğeri yönelimlilik şema alanlarından aldıkları puanların kadınların puanlarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Fişek (2019:26), çalışmasında cinsiyete göre erken dönem uyumsuz şema toplam puanlarında, duygusal yoksunluk, duyguları bastırma, kusurluluk ve sosyal izolasyon şemalarında anlamlı bir farklılık gösterdiğini bulunmuştur. Erkeklerin toplam şema puanlarının ve bu şemalardan aldıkları toplam puanların kadınlarınkinden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yaş ve öğrenim durumu değişkenine göre toplam şema puanlarında anlamlı bir farklılık saptanamamıştır.

Bozkurt (2020:50,52), çalışmasında cinsiyete ve yaşa göre algılanan ebeveynlik stilleri, anneden ve babadan algılanan kabul/ilgi/sevgi ve anneden ve babadan algılanan sıkı denetim/kontrol boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığını bulunmuştur.

Ölçek (2020:41), tarafından gerçekleştirilen çalışmada kadınların erkeklere göre anneden algılanan kabul/ilgi/sevgi ile babadan algılanan kabul/ilgi/sevgi boyutunda daha yüksek puanlar aldığı bulunmuştur. Anneden algılanan sıkı denetim/kontrol boyutunda erkeklerin puanı daha yüksek çıkmıştır.

Özlen (2020:40) tarafından gerçekleştirilen çalışmada erkeklerin ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim ve kusurluluk şemalarından daha yüksek puanlar aldığı bulunmuştur.

Çelik (2021:84-85), çalışmasında cinsiyetin erken dönem uyumsuz şemaların kopukluk, yüksek standartlar ve diğeri yönelimlilik alanlarında anlamlı düzeyde farklılık gösterdiğini ve erkeklerin kadınlardan daha yüksek puanlar aldığını gözlemlemiştir.

1.2.2. Yurtdışı Araştırmalar

Gleich (1997:42) tarafından gerçekleştirilen çalışmada cinsiyete göre parasosyal etkileşimde anlamlı bir farklılık bulunamamış olmasına rağmen kadınların parasosyal etkileşimde oldukları televizyon kişiliğinin düşüncülerini, duygularını ve tutumlarını değerlendirmeye eğilimlerinin daha yoğun olduğu ve kadınların kendisini bu televizyon kişiliklerinin yerine daha fazla koyduğu gözlemlenmiştir. Yaş arttıkça parasosyal etkileşim düzeyi artmış, televizyon kişilikleri daha çok arkadaş gibi görülmüş ve daha çok özlenmiştir.

Walsh, Lacznia ve Carlson (1998:32), çocukların izledikleri televizyonun düzenlenmesinde annelerin tercihlerini araştırmışlar ve bunun için annelerin sergilediği ebeveynlik stillerini baz almışlardır. Otoritatif anneler ve onları takiben müsamahakâr anneler televizyonun etkilerine aracılık etmeye aktif olarak katılmaları gerektiğini düşünürken, otoriter anneler ve ihmalkâr anneler arasında pek fark bulunamamıştır.

Carlson, Lacznia ve Walsh (2001:283-284), kuşaklar arası bir çalışma yapmışlar ve ebeveynlik stillerinin annelerin çocuklarının televizyonla ilgili sosyalleşmesindeki

belirleyici tutumunda rol oynadıklarını saptamışlardır. Televizyonun etkilerine aktif olarak aracılık etme yani ebeveynsel müdahale sırasıyla en çok otoritatif annelerde ve takiben müsamahakâr annelerde bulunmuştur. İhmalkâr annelerde ebeveynsel müdahale en az bulunmuşken, otoriter annelerde ihmalkâr annelere ziyade daha çok bulunmuştur. Çocuklarıyla birlikte televizyon izleme sıklığı en çok otoritatif annelerde görülürken sırasıyla takiben otoriter, müsamahakâr ve ihmalkâr annelerde görülmüştür. Çocukları tarafından televizyon hakkında olumsuz fikirlere sahip olduğu düşünülen anneler en çoktan en aza şu şekilde sıralanmıştır: müsamahakâr, otoritatif, ihmalkâr ve otoriter. Çocukların televizyon izleme alışkanlıklarına dair bilgisi ve kontrolü en fazla olan anneler otoritatif ve müsamahakâr anneler olarak bulunmuş iken otoriter annelerin çocuklarının televizyon izleme alışkanlıklarına dair bilgisi ve kontrolü ihmalkâr annelerden daha az bulunmuştur. Annelerin televizyon hakkında çocuklarıyla olan sözlü etkileşimleri en çok otoritatif ve onu takiben müsamahakâr annelerde bulunmuş iken, bu sözlü etkileşimin otoriter annelerde ihmalkâr annelerden daha fazla olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Harris ve Curtin (2002:408-414), tarafından gerçekleştirilen çalışmada kusurluluk/utanç, yetersiz özdenetim, yetersizlik ve dayanıksızlık şemalarındaki puanlar arttıkça, ebeveynlerin ilgisine dair olan algı puanlarının azaldığı bulunmuştur. Algılanan ebeveyn aşırı koruması kusurluluk/utanç, yetersiz özdenetim, yetersizlik ve dayanıksızlık şemaları ile pozitif anlamda ilişkilendirilmiştir. Ebeveynlerin az ilgili ve aşırı korumacı olması bu şemalarla ilişkili bulunmuştur.

Cohen (2003:195,199), tarafından gerçekleştirilen çalışmada katılımcıların yaşları 25-40, 41-55 ile 56 ve üzeri olarak 3 farklı gruba ayrılmış ve yaş bakımından parasosyal etkileşim toplam puanlarında anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir. Kadınlarda parasosyal etkileşim daha yüksek çıkmıştır.

Muris (2006:409), tarafından gerçekleştirilen çalışmada olumsuz yetiştirme davranışlarının erken dönem uyumsuz şemaların varlığıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Yetiştirme stiline reddedilme, kontrol ve kaygı alanlarında yüksek olması ve duygusal sıcaklıkta düşük olması erken dönem uyumsuz şema puanlarının daha yüksek olması ile ilişkilendirilmiştir.

Wang, Fink ve Cai (2008:101), tarafından gerçekleştirilen çalışmada kadınların aile ile ilişkili yalnızlığı gidermek adına kadınların parasosyal etkileşime daha çok katıldığı bulgusuna ulaşmışlardır. Aile üyeleriyle kaliteli ilişki yetersizliğinden muzdarip olan kadınlar için parasosyal etkileşim fonksiyonel bir alternatif olurken, yani, aile ilişkileri eksikliğini doldururken, aynı şey erkekler için söylenememiştir. Erkekler için kronik yalnızlığın daha çok parasosyal etkileşime yol açtığını bulmuştur. Romantik yalnızlığın kadınlarda daha çok parasosyal etkileşime ve erkeklerde tam aksine daha az parasosyal etkileşime yol açtığını bulmuştur.

Laken (2009:36-37) tarafından yapılan çalışmada, parasosyal etkileşimin cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiğini bulmuştur. Kadınların parasosyal etkileşim puanları erkeklerin puanlarından daha yüksek çıkmıştır. 18-30 yaş grubunu kapsayan çalışmada yaş değişkeni bakımından parasosyal etkileşimde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Üniversitede geçirilen yıl bakımından parasosyal etkileşimde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Rosaen, Sherry ve Smith (2011:388-389), tarafından yapılan çalışmada kötü muamele görmüş çocukların, kötü muamele görmemiş çocuklara göre günlük %50 daha fazla televizyon izlediklerine ulaşılmıştır. Parasosyal etkileşim her iki grup için de mevcut iken, kötü muamele görmüş çocukların %51' i canlı aksiyon film karakterlerini tercih ederken, kötü muamele görmemiş çocukların %75' i animasyon karakterlerini tercih etmiştir. Kötü muamele görmüş çocukların %76' sı insan karakterlerini seçerken, kötü muamele görmemiş çocukların %59' u insan karakterlerini seçmiştir. Her iki grupta pozitif karakterleri (başarılı ve takdir edilen) negatif karakterlere (şiddet eğilimli/güçlü ve antisosyal) tercih etmiştir. Kötü muamele görmüş çocukların ruh hallerini düzenlemek için yüksek dozda medyaya başvurduklarına ulaşılmıştır. Kötü muamele görmüş çocuklar kadın karakterleri seçerken, kötü muamele görmemiş çocuklar erkek karakterleri seçmiştir.

Jarzyna (2012:109-110), araştırmasının ilk kısmında kadınların erkeklerden daha çok parasosyal etkileşimi kullandığını bulmuştur. Araştırmasının ikinci kısmından elde ettiği bulgulara göre kadınların erkeklerden daha çok parasosyal etkileşimi kullandığını destekleyecek sonuçlar bulamadığını belirtmiştir. Bunun nedeninin romantik bir ilişkide bulunmak gibi kontrol edilmeyen bir değişkenin cinsiyet ve parasosyal etkileşim arasındaki ilişkiyi etkileyebileceğini düşündüğünü belirtmiştir.

Claessens ve Van den Bulck (2015:55) tarafından yapılan çalışmada erkeklerin parasosyal etkileşim düzeyinin kadınların parasosyal etkileşim düzeyinden daha yüksek olduğu bulunmuştur. 30 yaş ve altı grubundakilerin parasosyal etkileşiminde anlamlı bir farklılık görülmemiş iken, 50 yaş ve üstü grubundakilerin 30-49 yaş grubundakilere göre parasosyal etkileşiminde anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Öğrenim düzeyi yüksek olan kişilerin parasosyal etkileşimi daha düşük bulunmuştur.

Esmali ve Amirsardari (2015:3), Baumrind' in ebeveynlik stillerinden bazılarının erken dönem uyumsuz şemalar için anlamlı yordayıcılar olduğunu bulmuşlardır. Açıklayıcı/otoriter ebeveynlik stili ayrılma ve reddedilme şema alanı için olumsuz yordayıcı olarak bulunmuş iken, otoriter ebeveynlik stili ise ayrılma ve reddedilme şema alanı için olumlu bir yordayıcı olarak bulunmuştur.

Centeno (2016:60) tarafından yapılan çalışmada erkeklerin parasosyal etkileşim puanlarının kadınların puanlarından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Öğrenim düzeyi arttıkça parasosyal etkileşimin azaldığı bulunmuştur.

Arabpour, Khosravi ve Sarami (2018:7), zedelenmiş otonomi ve diğeri yönelimlilik şema alanlarında cinsiyet farklılığı bulamamış iken, ayrılma ve reddedilme, zedelenmiş sınırlar ve aşırı duyarlılık ve baskılama şema alanlarında cinsiyet farklılığı olduğunu bulmuştur. Erkeklerin bu şema alanlarından aldıkları puanlar daha yüksektir.

Kyewski, Szczuka ve Krämer (2018:9), cinsiyet bakımından parasosyal etkileşimde anlamlı bir farklılaşma olmadığını bulmuştur. Yaş arttıkça parasosyal etkileşimin azaldığı bulunmuştur.

Zaheer (2019:44-45), cinsiyet ve yaş değişkenleri bakımından parasosyal etkileşimde anlamlı düzeyde farklılaşma olduğunu bulmuştur. Kadınların parasosyal etkileşim puanları erkeklerin puanlarından daha yüksek çıkmıştır. 18 ve 56 yaş aralığındaki katılımcılar genç ve yaşlı olarak iki ayrı gruba ayrılmış yaş arttıkça parasosyal etkileşimin daha güçlü olduğu bulunmuştur. Öğrenim durumu bakımından parasosyal etkileşimde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

BÖLÜM 2: YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, ilişkisel tarama modelindedir. İki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlamaktadır. Böylece, bir değişkendeki durumun bilinmesi diğer değişkenlerdeki durumun kestirilmesine yardımcı olabilecektir (Karasar, 2016:114).

2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Örneklem grubu; uygun örnekleme (elverişlilik) yöntemiyle (internet üzerinden) Türkiye' nin çeşitli şehirlerinde yaşayan 20-35 yaş aralığındaki 406 katılımcıdan oluşmuştur. Toplam katılımcı sayısı 443 olmuştur. Ancak 11 katılımcının aynı formu tekrar yolladıkları ve 26 katılımcının da Türkiye'de yaşamadıkları tespit edildiğinden toplam 37 kişi değerlendirme dışında bırakılmış ve geriye kalan toplam 406 kişinin (323 kadın ve 83 erkek) verileri istatistiksel analizlere dahil edilmiştir. Araştırmaya katılanların %29,3' ü İstanbul' da, %18,7' si İzmir' de ve %11,8' i Ankara' da yaşamaktadır. Diğer illerde yaşayanlar örneklemin %40,2' sini oluşturmaktadır. Katılımcıların %26,8' inin düzenli olarak 2 dizi, %26,6' sının 3 dizi, %24,4' ünün 1 dizi, %11,8' inin 5 ve üzeri ve %10,3' ünün 4 dizi izlediği öğrenilmiştir. Katılımcıların %51,7' si yabancı, %34,2' si hem yerli hem yabancı ve %14,0' ı yerli dizileri izlemeyi tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların %22,7' si komedi/sit-com, %20,9' u dram, %15,8' i bilimkurgu, %9,1' i aksiyon, %7,6' sı polisiye, %6,9' u tarih/belgesel, %5,9' u diğer, %4,9' u fantastik, %3,2' si macera, %2,2' si korku/gerilim ve %0,7' si anime dizilerini en sevdikleri dizi olarak belirtmişlerdir.

Tablo 3
Örneklemenin Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans Tablosu

Değişkenler	Gruplar	f	%
Yaş	20-23	63	15,5
	24-27	163	40,1
	28-31	115	28,3
	32-35	65	16,0
	Toplam	406	100,0
Cinsiyet	Kadın	323	79,6
	Erkek	83	20,4
	Toplam	406	100
Öğrenim Durumu	İlköğretim	3	,7
	Lise	12	3,0
	Önlisans/Lisans	214	52,7
	Yüksek lisans	154	37,9
	Doktora	23	5,7
	Toplam	406	100,0
İlişki Durumu	İlişkisi yok	166	40,9
	İlişkisi var	94	23,2
	Nişanlı	24	5,9
	Evli	115	28,3
	Boşanmış	7	1,7
	Toplam	406	100,0
Çalışma Durumu	Tam zamanlı	174	42,9
	Yarı zamanlı	18	4,4
	Serbest	37	9,1
	Stajyer/gönüllü	14	3,4
	Çalışmıyor	163	40,1
	Toplam	406	100,0
Gelir Düzeyi	0-2.500 TL	140	34,5
	2.501-5.000 TL	121	29,8
	5.001-7.500 TL	89	21,9
	7.500-10.000 TL	32	7,9
	10.000 TL ve üzeri	24	5,9
	Toplam	406	100,0
Anne Öğrenim Durumu	İlkokul	138	34,0
	Ortaokul	63	15,5
	Lise	105	25,9
	Önlisans/Lisans	90	22,2
	Yüksek lisans/doktora	10	2,5
	Toplam	406	100,0
Baba Öğrenim Durumu	İlkokul	77	19,0
	Ortaokul	58	14,3
	Lise	106	26,1
	Önlisans/Lisans	145	35,7
	Yüksek lisans/doktora	20	4,9
	Toplam	406	100,0
Çocukken Bakımveren Kişi	Anne ve baba	278	68,5
	Anne	92	22,7
	Diğer	36	8,9
	Toplam	406	100,0

Tablo 3 (Devamı)

Değişkenler	Gruplar	f	%
Sahip Olunan Kardeş Sayısı	0	34	8,4
	1	198	48,8
	2	92	22,7
	3	40	9,9
	4	16	3,9
	5 ve üzeri	26	6,4
	Toplam	406	100,0
Doğum Sırası	1.	187	46,1
	2.	133	32,8
	3.	51	12,6
	4.	18	4,4
	5.	7	1,7
	6. ve üzeri	10	2,5
	Toplam	406	100,0
Çocuk Durumu	Var	65	16,0
	Yok	341	84,0
	Toplam	406	100,0
Sahip Olunan Çocuk Sayısı	0	345	85,0
	1	14	11,1
	2	2	3,4
	3	45	0,5
	Toplam	406	100,0

Yukarıda verilen Tablo 3 incelendiğinde; araştırmaya katılanların %40,1' inin 24-27 yaş aralığında, %28,3' ünün 28-31 yaş aralığında, %16,0' ının 32-35 yaş aralığında ve %15,5' inin 20-23 yaş aralığında olduğu görülmektedir.

Cinsiyet bakımından incelendiğinde, araştırmaya katılanların %79,6' sının kadın ve %20,4' ünün erkek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların öğrenim durumunun %52,7' sinin önlisans/lisans, %37,9' unun yüksek lisans, %5,7' sinin doktora, %3,0' ının lise ve %0,7' sinin ilköğretim olduğu görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacı ile katılımcılara Kişisel Bilgi Formu, Parasosyal Etkileşim Ölçeği, Young Şema Ölçeği – Kısa Form 3 ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği uygulanmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulmuş bu formda araştırmanın alt problemlerine ilişkin değişkenleri istatistiksel analiz ile açıklamaya yardımcı olacak sorulara ve ifadelere yer verilmiştir.

2.3.2. Parasosyal Etkileşim Ölçeği (PEÖ)

Araştırmada katılımcıların parasosyal etkileşim düzeyini ölçmek için Arda (2006)'nın Türk kültürüne uyarlamış olduğu Parasosyal Etkileşim Ölçeği kullanılacaktır. Arda (2006), orijinal olarak Rubin, Perse ve Powell (1985) ve Rubin ve Perse (1987) tarafından geliştirilmiş parasosyal etkileşim ölçeklerini birleştirmiş ve dilimize uyarlamıştır. 14 maddeden oluşan ölçeğin 6 maddesi Rubin, Perse ve Powell (1985)'in birlikte geliştirdiği ölçekten (2., 5., 6., 9., 13. ve 14. maddeler), geri kalan 8 maddesi ise Rubin ve Perse (1987)'nin geliştirdiği ölçekten (1., 3., 4., 7., 8., 10., 11. ve 12. maddeler) alınmıştır. Bu ölçek 5 Likert tipi ölçektir. Katılımcılar ölçekteki ifadelerle ne kadar katıldığını 1 ve 5 arasında (1) Kesinlikle Katılmıyorum – (5) Kesinlikle Katılıyorum şeklinde puanlamaları gerekmektedir. Ölçeğin arkadaşlık, empati ve ilgi duyma olmak üzere 3 alt ölçeği bulunmaktadır. Arkadaşlık alt ölçeğini ölçen maddeler 3., 6., 9. ve 14.; empati alt ölçeğini ölçen maddeler 1., 2., 4., 10. ve 13.; ve ilgi duyma alt ölçeğini ölçen maddeler 5., 7., 8., 11. ve 12. maddelerdir. Kodlaması ters çevrilmiş madde bulunmamaktadır. Pilot çalışma ile ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .94 olarak bulunmuştur. İç tutarlı ve güvenilir bulunan alt ölçeklerin güvenilirlik katsayısı sırasıyla arkadaşlık için .78, empati için .75 ve ilgi duyma için .78 olarak bulunmuştur. Bu araştırmada parasosyal etkileşim ölçeğinin güvenilirlik katsayısı .90 olarak bulunmuştur. Alt ölçeklerin güvenilirlik katsayısı sırasıyla arkadaşlık için .83, empati için .72 ve ilgi duyma için .82 olarak bulunmuştur.

2.3.3. Young Şema Ölçeği – Kısa Form 3 (YŞKF-3)

Young ve arkadaşları (1991, 2003) tarafından erken dönem uyumsuz şemaları saptamak için geliştirilen Young Şema Ölçeğinin ülkemizde güvenilirlik ve geçerlilik çalışması Soygüt, Karaosmanoğlu ve Çakır (2009) tarafından yapılmış ve Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek 90 maddeden oluşmaktadır. Katılımcıların 6'lı Likert tipi ölçekteki maddelerin kendilerini ne kadar yansıttığını 1 ve 6 arasında (1 = Benim için tamamıyla yanlış, 6 = Beni mükemmel şekilde tanımlıyor) puanlayarak belirtmesi gerekmektedir. Şemaları belirten alt ölçekler şunlardır: duygusal yoksunluk (1., 19., 37., 55. ve 73. maddeler), başarısızlık (6., 24., 33., 42., 60. ve 78. maddeler), karamsarlık (8., 17., 26., 35. ve 80. maddeler), sosyal izolasyon/güvensizlik (3., 4., 40.,

57., 58., 75. ve 76. maddeler), duyguları bastırma (12., 30., 48., 66. ve 84. maddeler), onay arayıcılık (16., 34., 52., 56., 70. ve 88. maddeler), iç içe geçme/bağımlılık (7., 9., 10., 25., 63., 64., 79., 81. ve 82. maddeler), ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim (15., 22., 32., 50., 51., 68. ve 69. maddeler), kendini feda (11., 29., 47., 65. ve 83. maddeler), terk edilme (2., 20., 28., 38. ve 74. maddeler), cezalandırılma (18., 49., 53., 54., 72. ve 89. maddeler), kusurluluk (23., 41., 43., 59., 77. ve 90. maddeler), tehditler karşısında dayanıksızlık (21., 39., 44., 62. ve 71. maddeler) ve yüksek standartlar (13., 14. ve 31. maddeler). Şema alanlarının test-tekrar test güvenirliğinin Pearson korelasyon katsayısı .66 ve .83 arasında değişmektedir. Alt ölçekler için iç tutarlılık katsayısı .63 ve .80 arasında değişmekte iken, faktör analizi doğrultusunda belirlenen Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ise .53 ve .81 arasında değişmektedir. Bu araştırmada şema alanlarının Cronbach alfa değeri .71 ve .94 arasında değişmektedir. Alt ölçekler için Cronbach alfa değeri .71 ve .88 arasında değişmektedir.

2.3.4. Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ÇYTÖ)

Maccoby ve Martin (1983)' in önermiş olduğu ve sınıflandırdığı temel ile Steinberg ve arkadaşlarının (1991) yaptığı çalışmalar doğrultusunda Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği Sümer ve Güngör (1999) tarafından geliştirilmiştir. 5' li Likert tipi olan toplam 22 maddeden oluşan ölçek anne ve baba tutumlarını ayrı ayrı formlarla ölçmektedir. Katılımcılar ifadelerine ne kadar katıldıklarını 1 ve 5 arasında (1 = Hiç doğru değil, 5 = Çok doğru) derecelendirerek belirtmesi gerekmektedir. Ölçekteki tek rakamlar kabul/ilgi/sevgi boyutunu ölçerken, çift rakamlar sıkı denetim/kontrol boyutunu ölçmektedir. Ölçeğin 11., 13. ve 21. maddeleri ters yönde puanlanmıştır. Kabul/ilgi/sevgi boyutu için Cronbach alfa değeri .94 (hem anne hem de baba formu için) iken, sıkı denetim/kontrol boyutu için .80 (anne formu için) ve .70 (baba formu için) idir. Bu araştırmada kabul/ilgi/sevgi boyutu için Cronbach alfa değeri .92 (anne formu için) ve .93 (baba formu için) bulunmuş iken, sıkı denetim/kontrol boyutu için .87 (anne formu için) ve .88 (baba formu için) bulunmuştur.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırma, Türkiye' de yaşayan 20-35 yaş aralığındaki kişilerden oluşmaktadır. Ölçme aracı olarak kullanılan anketler araştırmacı tarafından çevrimiçi bir platformda uygulanmıştır. Ölçme araçları doldurulmadan önce katılımcılara bilgilendirilmiş onam

formu sunularak katılımcılara araştırmanın amacı, içeriği ve ölçme araçları ile ilgili bilgi verilmiştir, arkasından sırası ile Kişisel Bilgi Formu, Parasosyal Etkileşim Ölçeği, Young Şema Ölçeği Kısa Form – 3 ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği sunulmuştur.

2.5. Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmada, parasosyal etkileşim, erken dönem uyumsuz şemalar ve algılanan ebeveynlik stilleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Elde edilen verilerin analizi IBM SPSS Statistics 22 programı ve Microsoft Excel programı kullanılarak yapılmıştır.

Algılanan ebeveynlik stilleri, erken dönem uyumsuz şemalar ve parasosyal etkileşimin ölçülen demografik değişkenlerin düzeyleri arasında farklı olup olmadığını belirlemek için Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) uygulanmıştır. Gruplar arası farklılığı saptamak için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

Erken dönem uyumsuz şemalar ve algılanan ebeveynlik stilleri ile dizi karakterleriyle kurulan parasosyal etkileşim arasındaki ilişkileri belirlemek için Pearson Momentler Çarpımı korelasyon analizi yapılmış ve sonrasında parasosyal etkileşimin erken dönem uyumsuz şemalar ve ebeveynlik stillerince ne derece yordanabileceğini görmek için Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi (Multiple Lineer Regression) yapılmıştır.

BÖLÜM 3: BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya konu olan soruların incelenmesinde kullanılan istatistiksel analizler ve elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

3.1. 20-35 Yaş Aralığındaki Bireylerin Erken Dönem Uyumsuz Şemalarının ve Algılanan Ebeveynlik Stillerinin Dizi Karakterleriyle Kurdukları Parasosyal Etkileşim ile Anlamlı Bir İlişkisi Var Mıdır ve Parasosyal Etkileşimi Yordamakta Mıdır?

Bu araştırmanın ana konusu erken dönem uyumsuz şemalar ve algılanan ebeveynlik stilleri ile dizi karakterleriyle kurulan parasosyal etkileşim arasındaki ilişkilerin belirlenmesidir. Bu amaçla önce değişkenler arasındaki korelasyon katsayılarını bulmak için Pearson Momentler Çarpımı korelasyon analizi yapılmış ve sonrasında parasosyal etkileşimin erken dönem uyumsuz şemalar ve ebeveynlik stillerince ne derece yordanabileceğini görmek için Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi (Multiple Lineer Regression) yapılmıştır. Regresyon analizinde erken dönem uyumsuz şemalar ve ebeveyn stilleri kontrol ve sevgi alt boyutları Yordayan (Bağımsız) ve parasosyal etkileşim ise Yordanan (Bağımlı) değişken olarak atanmıştır. Çoklu Doğrusal Regresyon analizinin varsayımlarının kontrolünde Tabachnick ve Fidell' in (2007) önerdiği özellikler ve kriterler dikkate alınmıştır. Verilerin örneklem büyüklüğü (n=405), aşırı değerler (Maholonobis ve Cook distance), yordayan değişkenler arasında çoklu doğrusallık (Multicollinearity) ve tekillik (Singularity) bakımından Çoklu Doğrusal Regresyon analizine uygun olduğu görülmüştür. Tolerans değeri her bir değişken için kabul edilen en düşük değer olan ,01' den büyük, Regresyon için üst sınırı 10 kabul edilen VIF değerinin de bu araştırmanın veri setinde 1,11 ile 1,24 arasında olduğu görülmüştür. Normallik, Doğrusallık ve Artıkların bağımsızlığı varsayımı için P-Plot ve saçıntı grafiği incelenmiştir. Grafiklerden verilerin normal dağıldığı, değişkenler arasında doğrusal ilişki olduğu ve artıkların bağımsız olduğu anlaşılmıştır.

Yordayan ve Yordanan değişkenler arasındaki korelasyonlar Tablo 4' te, Çoklu Doğrusal Regresyon Analizinin sonuçları da Tablo 5' te verilmiştir.

Tablo 4
Parasosyal etkileşim, uyumsuz şemalar, sevgi ve kontrol değişkenleri arasındaki ilişkiler

	Parasosyal Etkileşim	Uyumsuz Şemalar	Sevgi	Kontrol
Parasosyal Etkileşim				
Uyumsuz Şemalar	,358*			
Sevgi	,015	-,234		
Kontrol	,120*	,290*	-,389**	

N=406, *p<.001

Tablo 5
Uyumsuz şemalar, sevgi ve kontrol puanlarının parasosyal etkileşim puanlarını yordama gücünü belirlemeye yönelik çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları

	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	17,315	4,399		3,936	,000
Uyumsuz Şemalar	,068	,009	,370	7,594	,000
Sevgi	,084	,034	,126	2,485	,013
Kontrol	,045	,038	,062	1,196	,232
R=,374	R ² =,142				
F ₍₃₋₄₀₂₎ =22,171	p=,000				

Uyumsuz şemalar, sevgi ve kontrol puanlarının parasosyal etkileşim puanlarını ne derece yordadığını saptamak için eş zamanlı (sabit) Çoklu Doğrusal Regresyon kullanılmıştır. Sonuçlar modelin anlamlı olduğunu ($F_{(3-402)} = 22,171$, $p < .05$) göstermektedir. Parasosyal etkileşim puanlarının varyansının %14' ü ($R^2=142$) uyumsuz şemalar, ebeveyn sevgi stili ve ebeveyn kontrol stili puanlarınca açıklanabilmektedir. Hem uyumsuz şemalar ($B = ,068$, $t=7,59$, $P < .05$) hem de sevgi ($B = -,084$, $t=2,49$, $P < ,05$) modele anlamlı katkı sağlamaktadır. Her bir değişkenin tek tek β katsayıları dikkate alındığında uyumsuz şemalar puanlarının varyansının yordanmasında parasosyal etkileşim puanlarının ($\beta = ,370$) sevgi puanlarından ($\beta = ,126$) daha fazla katkı sağladığı görülür. Ebeveyn stillerinden kontrol alt boyutunun

parasosyal etkileşim puanlarının yordanmasında anlamlı bir katkı sağlamadığı görülmüştür ($B = ,045$, $t=1,196$, $P > ,05$).

3.2. 20-35 Yaş Aralığındaki Bireylerin Dizi Karakterleriyle Kurdukları Parasosyal Etkileşim Yaşa, Cinsiyete ve Öğrenim Durumuna Göre Farklılık Gösterir Mi?

Parasosyal etkileşimin alt boyutları olan Arkadaşlık, İlgi ve Empati alt boyutlarının bileşkesinin demografik özelliklerin (Bağımsız değişkenlerin) düzeylerine bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için MANOVA testleri yapılmıştır. Örneklem büyüklüğü ve verilerin değişkenler boyunca dağılımları incelendiğinde analiz için öneriler varsayımların ihlal edilmediği görülmüş ve sonuçlar Tablo 6’ da verilmiştir.

Tablo 6

Parasosyal etkileşim alt boyutlarının bileşkesinin yaş, cinsiyet ve öğrenim düzeyi bakımından farkına ilişkin MANOVA sonuçları

Bağımlı Değişken	Etki		Değer	F	Hipotez sd	Hata sd	Sig
Parasosyal Etkileşim	Yaş	Pillai' s Trace	,045	2,050	9	1206	,031
	Cinsiyet	Pillai' s Trace	,110	16,499	3	402	,000
	Öğrenim Durumu	Pillai' s Trace	,017	2,379	3	402	,069

Tablo 6’ da yaş, cinsiyet ve öğrenim durumu bakımından parasosyal etkileşim alt boyutlarının bileşkelerinin farklarına ilişkin MANOVA sonuçları görülmektedir. Sonuçlara göre öğrenim durumu değişkeninin düzeyleri arasında parasosyal etkileşim bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (Pillai' s Trace= .017, $F_{(3-402)}= 2,38$, $p > .05$). Parasosyal etkileşim puanlarının yaş düzeyleri arasında (Pillai' s Trace= ,045, $F_{(9-1206)}= 2,05$, $p < .05$) ve cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı anlaşılmaktadır (Pillai' s Trace= .110, $F_{(3-402)}= 16,50$, $p < .05$). Farklılıkların kaynağına ilişkin ANOVA testleri yaş için Tablo 7 ve cinsiyet için Tablo 8’ de verilmiştir.

Tablo 7
Parasosyal etkileşim alt boyutları puanlarının yaş düzeyleri arasındaki farkına ilişkin ANOVA sonuçları

N, $\bar{X}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Değişken	Grup	N	$\bar{X}$	ss	Var.K	KT	sd	KO	F	p
Arkadaşlık	1	63	9,968	4,0039	G.Arası	32,023	3	10,674	,579	,629
	2	163	10,258	4,064	G.İçi	7415,890	402	18,447		
	3	115	9,591	4,367						
	4	65	9,785	4,958						
	Toplam	406	9,948	4,288						
İlgi	1	63	15,857	4,882	G.Arası	34,142	3	11,381	,441	,724
	2	163	16,147	4,874	G.İçi	10367,082	402	25,789		
	3	115	15,696	5,269						
	4	65	15,339	5,415						
	Toplam	406	15,845	5,068						
Empati	1	63	17,444	4,146	G.Arası	191,737	3	63,912	3,270	,021
	2	163	16,620	4,155	G.İçi	7858,295	402	19,548		
	3	115	16,035	4,711						
	4	65	15,154	4,787						
	Toplam	406	16,347	4,458						

ANOVA sonuçlarına göre; parasosyal etkileşimin arkadaşlık ($F_{(3-402)} = 0,58$, $p > .05$) ve ilgi ($F_{(3-402)} = 0,44$, $p > .05$) alt boyutlarından alınan puanlar yaşlar arasında farklılaşmamaktadır. Empati puanları bakımından yaşlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olduğu ($F_{(3-402)} = 3,27$, $p < .05$) anlaşılmaktadır. Söz konusu farklılığın yaş düzeylerinin hangileri arasında olduğunu belirlemek için yapılan Scheffe post hoc test sonucunda farkın 20-23 yaş grubu ($\bar{x} = 17,44$) ile 32-35 yaş grubundan ($\bar{x} = 15,15$) kaynaklandığı görülmüştür. Empati puanları bakımından daha genç yaş grupların puanlarının daha yaşlı gruplara kıyasla daha yüksek olduğu ve en genç grup ile en yaşlı grup arasındaki farkın da istatistiksel bakımdan anlamlı olduğu görülmektedir.

Tablo 8**Parasosyal etkileşim alt boyutları puanlarının cinsiyetler arasındaki farkına ilişkin ANOVA sonuçları**

N, $\bar{X}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Değişken	Grup	N	$\bar{X}$	ss	Var.K	KT	sd	KO	F	p
Arkadaşlık	Kadın	323	9,551	4,143	G.Arası	249,260	1	249,260	13,989	,000
	Erkek	83	11,494	4,514	G.İçi	7198,654	404	17,818		
İlgi	Kadın	323	9,948	4,289	G.Arası	192,963	1	192,963	7,637	,006
	Erkek	83	15,495	5,089	G.İçi	10208,261	404	25,268		
Empati	Kadın	323	17,205	4,775	G.Arası	19,437	1	19,437	,978	,323
	Erkek	83	15,845	5,068	G.İçi	8030,595	404	19,878		

MANOVA analizi sonucunda cinsiyetler arasında parasosyal etkileşimin alt boyutlarının bileşkesinin anlamlı olarak farklılaştığı ortaya çıkmıştı (Tablo 6). Cinsiyet bağımsız değişkeninin hangi alt boyutlar üzerinden bağımlı değişkenler puanında farklılaştığını belirlemek için yapılan ANOVA testleri sonuçları Tablo 8’de görülmektedir. Sonuçlar, empati ($F_{(1-404)} = 0,98$, $p > .05$) puanlarının cinsiyet düzeylerine göre farklılaşmadığını göstermektedir. Parasosyal etkileşimin alt boyutlarından olan arkadaşlık puanları cinsiyete bağlı olarak anlamlı düzeyde farklılaşmıştır ($F_{(1-404)} = 13,99$, $p < .05$). Erkekler ($\bar{x} = 11,49$) kadınlara ($\bar{x} = 9,55$) kıyasla arkadaşlık alt boyutundan daha yüksek puan almışlardır. İlgi boyutunda ise kadınlar ($\bar{x} = 9,95$) erkeklerden ($\bar{x} = 15,50$) daha düşük puanlar almışlar ve bu fark istatistiksel açıdan anlamlı ($F_{(1-404)} = 7,64$, $p < .05$) düzeyde bulunmuştur.

3.3. 20-35 Yaş Aralığındaki Bireylerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları Yaşa, Cinsiyete ve Öğrenim Durumuna Göre Farklılık Gösterir Mi?

Ölçülen erken dönem olumsuz şema puanlarının bileşkesinin yaş, cinsiyet ve öğrenim durumlarının düzeylerine göre farkını belirlemek amacıyla MANOVA testleri uygulanmıştır. MANOVA için, tek ve çoklu aşırı değerler, çoklu doğrusallık ile tekillik özellikleri kontrol edilmiş ve analizin yapılmasına engel bir veriye rastlanmamıştır. Sonuçlar Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9

Uyumsuz Şemalar alt boyutlarının bileşkesinin yaş, cinsiyet ve öğrenim düzeyi bakımından farkına ilişkin MANOVA sonuçları

Bağımlı Değişken	Etki		Değer	F	Hipotez sd	Hata sd	Sig
Uyumsuz	Yaş	Pillai' s trace	,058	1,573	15	1200	,074
Şemalar	Cinsiyet	Pillai' s trace	,085	7,419	5	400	,000
	Öğrenim Durumu	Pillai' s trace	,049	4,411	5	400	,000

Tablo 9' da demografik değişkenlerin (bağımsız değişkenler) düzeyleri bakımından uyumsuz şema puanlarının farklarına ilişkin MANOVA sonuçları görülmektedir. Sonuçlara göre yaşlar (Pillai' s Trace= .058, $F_{(15-1200)} = 1,573$, $p > .05$) arasında ölçülen uyumsuz şemaların bileşkesi bakımından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Cinsiyetler arasında uyumsuz şemaların bileşkesi bakımından görülen fark istatistiksel anlamlılık düzeyinin üzerindedir (Pillai' s Trace= .085, $F_{(5-400)} = 7,419$, $p < .05$). Uyumsuz şemaların bileşkesinin öğrenim düzeyleri arasındaki farkının da istatistiksel olarak anlamlı olduğu anlaşılmaktadır (Pillai' s Trace= .049, $F_{(5-400)} = 4,411$, $p < .05$). Cinsiyet değişkenine ilişkin ANOVA sonuçları Tablo 10' da ve Öğrenim durumuna ilişkin sonuçlar da Tablo 11' de verilmiştir.

Tablo 10
Uyumsuz şemalar puanlarının cinsiyetler arası farkına ilişkin ANOVA sonuçları

N, $\bar{X}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Değişken	Grup	N	$\bar{X}$	ss	Var.K	KT	sd	KO	F	p
Otonomi	Kadın	323	65,5542	25,54255	G.Arası	2473,61	1	2473,61	3,69	,055
	Erkek	83	71,6747	27,19940	G.İçi	270744,02	404	670,16		
Kopukluk	Kadın	323	66,8054	25,97328	G.Arası	9664,36	1	9664,36	24,33	,000
	Erkek	83	48,1672	19,56348	G.İçi	160471,141	404	397,20		
Yüksek standart	Kadın	323	60,2651	21,30847	G.Arası	274,765	1	274,77	3,70	,055
	Erkek	83	50,6404	20,49604	G.İçi	29965,178	404	74,17		
Sınırlar	Kadın	323	30,4180	8,58761	G.Arası	344,537	1	344,54	7,65	,006
	Erkek	83	32,4578	8,70842	G.İçi	18197,109	404	45,04		
Yönelimlilik	Kadın	323	30,8350	8,64098	G.Arası	773,740	1	773,74	7,20	,008
	Erkek	83	23,8483	6,67050	G.İçi	43392,605	404	107,41		

ANOVA sonuçlarına göre; uyumsuz şemalardan otonomi ($F_{(1-404)} = 3.69$, $p > .05$) ve yüksek standart puanları cinsiyetler bakımından farklılaşmamaktadır ($F_{(1-404)} = 3.70$, $p > .05$). Kopukluk şeması açısından kadınların puanları ($\bar{x} = 66,81$) erkeklerden ($\bar{x} = 48,17$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur ($F_{(1-404)} = 24,23$, $p < .05$). Sınırlar uyumsuz şema alt boyutunda ise erkeklerin puanları ($\bar{x} = 32,46$) kadınların puanlarından ($\bar{x} = 30,42$) istatistiksel bakımdan daha yüksek ($F_{(1-404)} = 7,65$, $p < .05$) bulunmuştur. Yönelimlilik şema alt boyutunda ise kadınlar ($\bar{x} = 30,84$) erkeklerden ($\bar{x} = 23,85$) daha yüksek puan almışlar ve bu fark kabul edilen anlamlılık sınırının üzerindedir ($F_{(1-404)} = 7.20$, $p < .05$).

Tablo 11
Uyumsuz şemalar puanlarının öğrenim düzeyleri arasındaki farkına ilişkin ANOVA sonuçları

Değişken	N, $\bar{X}$ ve ss Değerleri				ANOVA Sonuçları					
	Grup	N	$\bar{X}$	ss	Var.K	KT	sd	KO	F	p
Otonomi	Lisans ve altı	229	67,166	26,1737	G.Arası	68,273	1	68,273	,101	,751
	Lisans sonrası	177	66,339	25,7783	G.İçi	273149,355	404	676,112		
Kopukluk	Lisans ve altı	229	66,8054	25,97328	G.Arası	1,866	1	1,866	,004	,947
	Lisans sonrası	177	50,5808	20,81052	G.İçi	170133,631	404	421,123		
Yüksek standart	Lisans ve altı	229	50,7175	20,14040	G.Arası	33,939	1	33,939	,454	,501
	Lisans sonrası	177	50,6404	20,49604	G.İçi	30206,004	404	74,767		
Sınırlar	Lisans ve altı	229	30,5808	8,07035	G.Arası	501,706	1	501,706	11,236	,001
	Lisans sonrası	177	31,1638	9,34085	G.İçi	18039,940	404	44,653		
Yönelimlilik	Lisans ve altı	229	30,8350	8,64098	G.Arası	100,719	1	100,719	,923	,337
	Lisans sonrası	177	25,2926	6,72042	G.İçi	44065,626	404	109,073		

MANOVA analizi sonucunda öğrenim durumlarına göre uyumsuz şemaların bileşkesinin anlamlı olarak farklılaştığı ortaya çıkmıştı (Tablo 9). Söz konusu farklılığın hangi alt boyutlardan kaynaklandığını belirlemek için yapılan ANOVA testi sonuçları Tablo 11’ de görülmektedir. Sonuçlar, Otonomi ($F_{(1-404)} = 0,10$, $p > .05$), Kopukluk ($F_{(1-404)} = 0,00$, $p > .05$), Yüksek standartlar ($F_{(1-404)} = 0,45$, $p > .05$), ve Yönelimlilik ($F_{(1-404)} = 0,923$, $p > .05$) alt şemalarının öğrenim düzeylerine göre farklılaşmadığını göstermektedir. Sınırlar alt şemasından alınan puanların ise öğrenim durumuna göre farklılaştığı görülmektedir ($F_{(1-404)} = 11,24$, $p < .05$). Lisans ve altı düzeyde öğrenime sahip olanların puanları ($\bar{x} = 30,58$) Lisans sonrası öğrenime sahip olanlarınkinden ($\bar{x} = 31,16$) anlamlı derecede düşüktür.

3.4. 20-35 Yaş Aralığındaki Bireylerin Algılanan Ebeveynlik Stilleri Yaşa, Cinsiyete ve Öğrenim Durumuna Göre Farklılık Gösterir Mi?

Annede algılanan sevgi ve kontrol ile babada algılanan sevgi ve kontrol puanları ayrı ayrı hesaplanmış ve bu puanların lineer bileşkesi ebeveyn stili olarak tanımlanmıştır. Ebeveyn stilinin ölçülen demografik özellikler bakımından farklı olup olmadığını belirlemek için Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) uygulanmıştır. Analizlerde demografik özellikler bağımsız değişken, ebeveyn stili de bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Böylece her bir bağımsız değişken için bir olmak üzere ebeveyn stili için toplam toplam üç MANOVA yapılmıştır. Öncelikle MANOVA' nın temel varsayımları kontrol edilmiştir. Tek değişkenli (Univariate) aşırı değerler (Outlier) Box Plot, Çok değişkenli (Multivariate) aşırı değerler Mahalanobis indeksi ile incelenmiş, kabul edilir değerler (Tabachnick ve Fidell, 2007) dışında veriye rastlanmamıştır. Bağımlı değişkenler arasındaki çoklu doğrusallık ve teklik varsayımları Pearson Korelasyonu ile incelenmiş ve varsayımların karşılandığı görülmüştür. Ancak, hata varyanslarının homojenliği için yapılan Levene testi yaş bağımsız değişkeni için ebeveyn stilinin sevgi boyutunda varsayımı karşılamamıştır. Bu durumda Tabachnick ve Fidell (2007:251)' in her hücrede en az 20 kişi olması şartıyla analizin yapılabileceği bilgisi dikkate alınmış ve anlamlılık düzeyi için Pillai's Trace indeksi kabul edilmiştir. Ebeveyn stilinin yaş, cinsiyet ve öğrenim durumlarına göre farkına ilişkin MANOVA sonuçları Tablo 12' de verilmiştir.

Tablo 12

Ebeveyn sevgi ve kontrol boyutlarının bileşkesinin yaş, cinsiyet ve öğrenim düzeyleri bakımından farkına ilişkin MANOVA sonuçları

Bağımlı Değişken	Etki		Değer	F	Hipotez sd	Hata sd	Sig
Ebeveyn Stili	Yaş	Pillai' s Trace	,034	2,317	6	804	,032
	Cinsiyet	Pillai' s Trace	,008	1,685	2	403	,187
	Öğrenim Durumu	Pillai' s Trace	,007	1,388	2	403	,251

Tablo 12' de 3 farklı demografik değişkenin (bağımsız değişken) düzeyleri bakımından her bir ebeveynde algılanan sevgi ve kontrol puanlarının bileşkesinden oluşan ebeveyn stili farklarına ilişkin MANOVA sonuçları görülmektedir. Sonuçlara göre cinsiyet (Pillai' s Trace= .008, $F_{(6-43)} = 1,685$, $p > .05$) ve öğrenim durumu (Pillai' s Trace= .007, $F_{(6-403)} = 1,388$, $p > .05$) değişkenlerinin düzeyleri arasında ebeveyn stili bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Tablo 12' den ebeveyn stili puanının yaş düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu anlaşılmaktadır (Pillai' s Trace= .034, $F_{(6-804)} = 2.317$, $p < .05$). Yaş değişkenine ilişkin ANOVA sonuçları aşağıda Tablo 13' te verilmiştir.

Tablo 13**Ebeveyn stilinin sevgi ve kontrol boyutlarının yaş düzeyleri bakımından farkına ilişkin ANOVA sonuçları**

N, $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Değişken	Grup	N	$\bar{x}$	ss	Var K.	KT	sd	KO	F	p
Sevgi	20-23	63	72,921	20,702	G.Arası	3157,912	3	1052,637	3,094	,027
	24-27	163	76,877	17,765	G.İçi	136763,221	402	340,207		
	28-31	115	79,348	16,653						
	32-35	65	71,785	20,710						
	Toplam	406	76,148	18,587						
Kontrol	20-23	63	59,3333	18,509	G.Arası	2058,966	3	686,322	2,473	,061
	24-27	163	55,6871	15,738	G.İçi	111545,903	402	277,477		
	28-31	115	57,3739	15,918						
	32-35	65	62,0308	18,239						
	Toplam	406	59,7463	16,748						

Tablo 12’ de görülen MANOVA’ da yaş grupları arasında ebeveynlik stili bakımından görülen farka alt boyutların olası katkılarını belirlemek için yapılan ANOVA sonucuna göre; ebeveyn stilinin kontrol boyutunun katkısı istatistiksel bakımından anlamlılık düzeyine ulaşmamıştır ($F_{(3-402)} = 2.473$, $p > .05$). Ebeveyn stilini sevgi boyutu ise Tablo 13’ te görülen farklılığa istatistiksel olarak anlamlı katkı sağlamaktadır ($F_{(3-402)} = 3.094$, $p < .05$). Söz konusu farklılığın yaş düzeylerinin hangileri arasında olduğunu belirlemek için yapılan Scheffe post hoc test sonucunda gruplar arasındaki farkın ikili karşılaştırmalarda istatistiksel olarak anlamlı düzeye ulaşmadığı görülmüştür.

BÖLÜM 4: TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde var olan kuramsal çerçeve ve ilgili araştırmaların katkısı ile araştırmada ele alınan problemlerin sıralaması göz önünde bulundurularak elde edilen bulguların tartışılması ve yorumlanmasına yer verilmiştir.

1. Araştırmanın temel amacı erken dönem uyumsuz şemalar ve algılanan ebeveynlik stillerinin parasosyal etkileşim ile ilişkisini ve yordayıcılığını incelemektir. Araştırma sonuçlarına göre PEÖ toplam puanları ve YŞKF-3 toplam puanları arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Parasosyal etkileşim bireylerin temel psikolojik ihtiyaçlarını karşılamakta (Caughey, 1984:22; Hoorn ve Konjin, 2003; Sennett, 1977) ve bireyler sosyal ihtiyaçlarını karşılama aracı olarak televizyonu görmektedir (Gleich, 1997). Olumsuz çocukluk yaşantılarının bir telafisi olan parasosyal etkileşim sayesinde bireyler sosyal dünyalarında oluşmuş boşlukları doldururlar (Caughey, 1984: 22, 49). Temel duygusal ihtiyaçlar, erken dönem yaşantıları ve duygusal mizaç şemaların kökenini oluşturur (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:9-10-11). Çocukluk dönemindeki temel duygusal ihtiyaçların yeterince karşılanmamasıyla ortaya çıkan şemaların (Young, Klosko ve Weishaar, 2003) parasosyal etkileşimle pozitif yönde ilişkili olmasının nedeni bireylerin karşılanmamış temel duygusal ihtiyaçlarını telafi etmek için parasosyal etkileşime başvurmasıyla açıklanabilir.

PEÖ toplam puanları ve ÇYTÖ' nün sıkı denetim/kontrol toplam puanları arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Carlson ve Tanner (2006) medyanın çocukların sosyalleşmesini etkileyen araçlardan biri olmasına rağmen çocukların sosyalleşmesini birincil olarak etkileyen araçların ebeveynleri olduğunu belirtmiştir. Caughey (1984:22) bireylerin parasosyal etkileşimi memnuniyetsiz yaşantılar için bir telafi niteliğinde kullandığını belirtmiştir. Rosaen, Sherry ve Smith (2011:388-389) ebeveynlerinden kötü muamele görmüş çocukların yüksek dozda medyaya başvurduğunu belirtmiştir. Yakınlık arayan bireyler için parasosyal etkileşim kurdukları karakterler onları teselli ve teskin ederek onlara güvenli barınak olmakta ve ebeveynsel figürler gibi gözükmetedirler (Stever, 2009, 2013; Stever ve Tukachinsky, 2018). Anne ve babalarının ebeveynlik biçimlerini olumsuz olarak algılayan bireylerin parasosyal etkileşim puanlarının yüksek olması

bireylerin bu dizi karakterlerini arkadaş, rehber ve ebeveynsel figürler gibi görmeleri (Caughey 1984:49,53; Horton ve Wohl, 1956; Peckham, 2006; Rubin ve Perse, 1987) ile ilişkilendirilebilir. Bu bulgular ışığında, anne ve babalarından sıkı denetim/kontrol görmüş bireylerin dizi karakterlerini ebeveynsel figürler gibi görerek kendilerini parasosyal etkileşim yoluyla rahatlattığı ve sosyalleştirdiği düşünülebilir. Bir diğer deyişle, anne ve babalarının ebeveynlik stillerini olumsuz olarak algılayan bireylerin parasosyal etkileşimi olumsuz deneyimlerin bir telafisi olarak kullandığı söylenebilir.

YŞKF-3 toplam puanlarının ÇYTÖ' nün kabul/ilgi/sevgi boyutlarıyla negatif yönde bir ilişki olduğu bulunsa da bu ilişki istatistiksel açıdan anlamlı değildir. YŞKF-3 toplam puanlarının ÇYTÖ' nün sıkı denetim/kontrol boyutlarıyla pozitif yönde ve istatistiksel düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Muris (2006:409)' in yaptığı çalışmada da olumsuz ebeveynlik stilleri ile erken dönem uyumsuz şemaların doğru orantılı olduğu bulunmuştur. Çalışkan (2017:42) tarafından yapılan çalışmada da olumsuz annelik biçimlerinin tüm şema alanları ile pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkide olduğu bulunmuştur. Bu bulguların aksine, Dilmaç (2018:54)' in çalışmasında ebeveynlik stilleri ve erken dönem uyumsuz şemalar arasında anlamlı bir farklılaşma bulunamamıştır. Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre, şema puanlarıyla sıkı denetim/kontrol puanlarının doğru orantılı olması, Çalışkan (2017:42) ve Muris (2006:409)' in bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Bireylerin çocukluk dönemlerinde genellikle ebeveyniyle yaşadığı olumsuz yaşantılar ve temel duygusal ihtiyaçların yeterince karşılanmaması sonucu ortaya çıkan ve genellikle çekirdek aileden kaynaklanan şemalar bireylerin erken çevresinin tonunu doğru bir biçimde yansıtır (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:8,9,10). Olumsuz olarak algılanan ebeveynlik stillerinde çocukların temel fiziksel ve duygusal ihtiyaçları göz ardı edilmektedir (Steinberg, Lamborn, Darling, Mounts ve Dornbusch, 1994; Steinberg, Mounts, Lamborn ve Dornbusch, 1991). Dolayısıyla, şema puanlarının sıkı denetim/kontrol puanlarıyla doğru orantılı olması hem açıklanabilir hem de öngörülebilir bir bulgu olarak yorumlanabilir. Nitekim, şema puanları ve sıkı denetim/kontrol puanları yüksek olan bireylerin erken dönem yaşantılarında temel ihtiyaçlarının yeterince karşılanmadığı veya göz ardı edildiği söylenebilir.

Parasosyal etkileşimin yordanmasında hem erken dönem uyumsuz şemaların hem de algılanan ebeveynlik stillerinin kabul/ilgi/sevgi boyutlarının modele anlamlı bir katkı sağladığı bulunmuş iken, ebeveynlik stillerinin sıkı denetim/kontrol boyutlarının modele anlamlı bir katkı sağlamadığı bulunmuştur. Erken dönem uyumsuz şemaların modele sağladığı katkının daha fazla olduğu bulunmuştur. Bir diğer deyişle, erken dönem uyumsuz şemalar olumlu algılanan ebeveynlik stillerine nazaran parasosyal etkileşimi daha anlamlı düzeyde açıklayabilmektedir. Temel duygusal ihtiyaçların karşılanmaması ve olumsuz erken dönem yaşantıları sonucunda ortaya çıkan şemaların (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:8,9,10,11) bireylerin sosyal dünyalarındaki boşluğu dolduran, olumsuz yaşantıların ve eksik duygusal ihtiyaçların telafisi niteliğinde olan parasosyal etkileşimi (Caughey,1984:22,49) yordadığını söylemek mümkündür. Carlson, Lacznia ve Walsh (2001:283-284), olumlu olarak algılanan annelik stillerine sahip annelerin olumsuz olarak algılanan annelik stillerine sahip annelere göre çocuklarıyla birlikte daha sık televizyon izlediklerini ve televizyon hakkında çocuklarıyla sözlü iletişimde bulunduklarını belirtmiştir. Bu doğrultuda, olumlu ebeveynlik stillerinin parasosyal etkileşim üzerinde etkisi olduğu ve olumsuz ebeveynlik stillerinin parasosyal etkileşim üzerinde etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Ebeveynlik stillerinin çocukların sosyalleşme sürecini açıkladığı kabul edilmiştir (Darling ve Steinberg, 1993; Kağıtçıbaşı, 1998; Sümer ve Güngör, 1999). Olumlu ebeveynlik stillerine sahip ebeveynlerin çocuklarıyla sözlü iletişimde bulunduğu ve çocuklarıyla birlikte televizyon izlediği düşünüldüğünde, sosyalleşme sürecinin bir sonucu olarak parasosyal etkileşim düzeyinin yükseldiği söylenebilir. Buradan hareketle olumlu ebeveynlik stillerinin sadece sosyalleşme sürecini açıklamakla sınırlı kalmadığını, hatta parasosyal etkileşim sürecini de açıkladığını söylemek mümkündür.

2. 20-35 yaş aralığındaki bireylerde parasosyal etkileşimin yaşa, cinsiyete ve öğrenim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yaş düzeylerine göre anlamlı bir farklılık olması Cohen (2003:199)' in yaş ve parasosyal etkileşim arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusunu desteklememektedir. Yaşa göre parasosyal etkileşimin empati alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu ve bu farklılığın 20-23 ve 32-35 yaş grubundan kaynaklandığı bulunmuştur. 20-23 yaş grubunun puanlarının, 32-35 yaş grubunun puanlarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Şeker (2008:70)' in çalışmasında da 18-25 yaş grubunun empati alt boyutunda 26-35 ve 36-55 yaş

grubundan daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Parasosyal etkileşimle ters orantılı bulunan yaş (Kyewski, Szczuka ve Krämer, 2018:9) parasosyal etkileşimin empati boyutunu negatif yönde yordamaktadır (Arda, 2006:65). Literatürdeki diğer çalışmalar da yaş arttıkça empatinin azaldığını göstermektedir (Decety ve Jackson, 2004; German ve Hehman, 2006). Yakınlık empatinin varlığı ile ilişkilidir (Jordan, 1984) ve empatinin varlığı ile izolasyonun üstesinden gelinebilir (Jordan, 2000). Empati yaratıcılık ile pozitif yönde ilişkilidir (Carlozzi, Bull, Eels ve Hurlburt, 1994). 20-23 yaş grubu yakınlığa karşı yalıtılmışlık döneminin başındadır. 32-35 yaş grubu ise yakınlığa karşı yalıtılmışlık döneminin sonundadır ve üretkenliğe karşı durgunluk dönemine geçiş sürecindedir. Bu bilgiler ışığında yakınlığa daha yatkın olan bireylerin empati yeteneğinin daha yüksek olması beklenebilir. Dolayısıyla yakınlığa karşı yalıtılmışlık evresindeki krizi çözümleyemeyen 32-35 yaş grubunun empati puanlarının az olması nedeniyle bir sonraki sosyal evreye geçtiklerinde üretkenden ziyade durgun olacağı düşünülebilir. Empati alt boyutundan daha yüksek puanlar alan 20-23 yaş grubunun daha çok yakınlık kurduğu için yakınlığa karşı yalıtılmış evresindeki krizi çözümlemeye daha yatkın olduğu öngörülebilir. Yaratıcılık ve empati pozitif ilişkili olduğundan dolayı, 20-23 grubunun bir sonraki sosyal evresindeki 32-35 yaş grubundan daha üretken olması beklenebilir. Bireyin karakterle duyuşsal düzeyde empati kurması Knapp (1978; aktaran: Stever ve Tukachinsky, 2018)' in yeğınleme kademesinde görülür. Buradan hareketle, 20-23 yaş grubunun 4 kademesi olan parasosyal etkileşimin 3.kademesinde olduğunu söylemek mümkündür.

Cinsiyete göre parasosyal etkileşimde anlamlı düzeyde farklılaşma olduğu bulunmuştur. Empati alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunamamış iken, arkadaşlık ve ilgi alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Arkadaşlık ve ilgi alt boyutlarında kadınların puanlarının daha düşük olduğu bulunmuştur. Bunun aksine, Şeker (2008:70)' in çalışmasında ise kadınların empati ve ilgi alt boyutlarında daha yüksek puanlar aldığı bulunmuştur. Antecol (1997), Horton ve Wohl (1956) ve Peckham (2006), izleyicilerin televizyon karakterlerini gerçek arkadaşları gibi gördüğünü ve onları tanıyormuş gibi hissettiklerini belirtmiştir. Bu çalışmada erkeklerin parasosyal etkileşimin arkadaşlık ve ilgi alt boyutlarında kadınlardan daha yüksek puanlar alması dizi karakterlerini arkadaşları gibi görme ve onları gerçek hayatta tanıyormuş gibi ilgi gösterme eğilimlerinin erkeklerde daha yüksek olması ile

açıklanabilir. Karakteri arkadaş olarak görme yeğınleme kademesinde görölürken, karaktere bağlanma ve ilgi gösterme bütünleşme/bağlanma kademesinde görölür (Knapp, 1978; Sandvoss, 2005; aktaran: Stever ve Tukachinsky, 2018). Bu bilgiler ışığında erkeklerin parasosyal etkileşimin yeğınleme ve bütünleşme/bağlanma kademelerinde olduğunu söylemek mümkündür. Yakınlık arayan bireyler için parasosyal etkileşimde bulundukları karakterler onlar için güvenli bir barınak olmaktadır (Stever, 2013; Stever ve Tukachinsky, 2018). Jarzyna (2012:109-110) çalışmasının ilk bölümünde kadınların parasosyal etkileşimin daha yüksek olduğunu bulmuş iken, çalışmasının ikinci bölümünde cinsiyete göre parasosyal etkileşimde anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bunun nedeninin romantik ilişkide bulunma durumuyla alakalı olabileceğini düşünmüştür. Cohen (1997:524-525)' in yaptığı çalışmaya göre kadınların parasosyal etkileşimi güvenli bir ilişkide olmalarıyla doğru orantılıyken, erkeklerin parasosyal etkileşimi kaygılı bir ilişkide olmalarıyla doğru orantılı çıkmıştır. Wang, Fink ve Cai (2008:101) ailesel ve romantik yalnızlığın kadınlarda parasosyal etkileşimi arttırdığını ve kronik yalnızlığın erkeklerde parasosyal etkileşimi arttırdığını bulmuşlardır. Buradan hareketle, erkeklerin arkadaşlık ve ilgi boyutlarından daha yüksek puanlar almasının erkeklerin aradığı yakınlık, yaşadığı kronik yalnızlık ve içinde bulunduğu kaygılı ilişki olduğu düşünülebilir. Parasosyal etkileşimin yakınlık arayan, kronik yalnızlık çeken ve kaygılı ilişkide bulunan erkekler için fonksiyonel bir alternatif olarak görüldüğü düşünüldüğünde erkeklerin dizi karakterlerini arkadaşları gibi görüp onlara ilgi göstermesi beklenebilir. Yalnızlık ve ilişkide hissedilen güven/kaygı cinsiyet bakımından arkadaşlık ve ilgi alt boyutlarını etkileyen gizli faktörler olabilir.

Öğrenim durumunun parasosyal etkileşim üzerinde anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Elde edilen bu bulgu Laken (2009:37) ve Zaheer (2019:45)' in çalışmasındaki bulguyu desteklerken, Batıgün ve Sunal (2017:55), Centeno (2016:60) ve Claessens ve Van den Bulck (2015:55)' un öğrenim düzeyi arttıkça parasosyal etkileşimin azaldığına dair bulgusunu desteklememektedir. Laken (2009:35)' in çalışmasındaki katılımcılar üniversite öğrencileridir. Zaheer (2019:42)' in çalışmasındaki katılımcılar ise lisans ve lisans üstü öğrencileridir. Claessens ve Van den Bulck (2015:49)' un çalışmasındaki katılımcıların öğrenim durumu ilköğretim, lise ve üniversite olmak üzere 3 farklı gruptan oluşmuş ve gruplar arasındaki yüzdeler

benzerlik göstermiştir. Centeno (2016:60)' nun çalışmasındaki katılımcılar lisans/lisansüstü, meslek/önlisans ile yaygın eğitim/lise olarak 3 farklı gruba ayrılmış ve büyük çoğunluğunu lisans/lisansüstü oluşturmuştur. Batıgün ve Sunal (2017:55)' ın çalışmasındaki katılımcılar ilköğretim, lise ve üniversite olarak 3 farklı gruba ayrılmış ve katılımcı sayısı bakımından gruplar benzerlikler göstermiştir. Bu araştırmadaki katılımcıların öğrenim grubu lisans ve altı ile lisansüstünden oluşmuştur. Lisans ve altı grubunun büyük çoğunluğunu (%93,4' ünü) lisans grubu oluşturduğu için bu araştırmanın bulgularının Laken (2009:37) ve Zaheer (2019:45)' in bulgularıyla tutarlılık gösterdiği söylenebilir. Nitekim, katılımcıların öğrenim durumları yakın olduğu için öğrenim durumuna göre parasosyal etkileşimde anlamlı bir farklılığın elde edilemediği düşünülebilir.

3. 20-35 yaş aralığındaki bireylerde erken dönem uyumsuz şemaların yaşa, cinsiyete ve öğrenim durumuna göre farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir. Yaş değişkenine göre, literatürdeki diğer çalışmaların (Akhun, 2012:110; Nilüfer, 2016:53) aksine erken dönem uyumsuz şemalarda anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Elde edilen bu bulgu Fişek (2019:26)' in çalışmasındaki bulgu ile tutarlıdır. Şemalar erken çocukluk veya ergenlik döneminde belirmekte, sonraki dönemlerde belirginleşmekte ve yaşam boyu kendini tekrarlamaktadır (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:7,8). Bu araştırmanın yaş grubu Erikson' un Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık evresinde olan yani erken yetişkinlik dönemindeki (Erikson, 1950; aktaran: Dunkel ve Sefcek, 2009) 20-35 yaşları arasındaki bireyleri kapsamıştır. Değiştirilmesi zor olan şemalar bireylerin sonraki dönemlerine etki ettiği (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:8) için erken yetişkinlik döneminde olan bu bireylerin erken çocukluk veya ergenlik dönemindeki şemalarının halen devam ettiğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla, yaş değişkenine göre erken dönem uyumsuz şemalarda anlamlı bir farklılık olmamasının nedeni erken yetişkinlik döneminde olan bireylerin şemalarının sabit bir örüntü sergilemesiyle açıklanabilir.

Cinsiyete göre erken dönem uyumsuz şemalarda anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Kopukluk, zedelenmiş sınırlar ve diğeri yönelimlilik şema alanlarında anlamlı bir farklılık görüldüğü saptanmıştır. Bu bulguların aksine Çelik (2021:85) çalışmasında cinsiyetin zedelenmiş sınırlar şema alanında anlamlı düzeyde farklılık göstermediğini bulmuştur. Bu çalışmada, kopukluk ve diğeri yönelimlilik şema

alanları puanlarının kadınlarda daha yüksek olduğu bulunmuş iken, zedelenmiş sınırlar şema alanı puanlarının erkeklerde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu çalışma benzer araştırmalardaki erkeklerin kopukluk şema alanından daha yüksek puanlar aldığına ilişkin bulguları (Callak, 2019:57; Çalışkan, 2017:38; Çelik, 2021:84; Çolakoğlu, 2012:60; Nilüfer, 2016:52; Yiğit, 2013:72) desteklemezken, ilgili araştırmalardaki erkeklerin zedelenmiş sınırlar şema alanından daha yüksek puanlar aldığına ilişkin bulguları (Akhun, 2012:106; Arabpour ve ark., 2018:7) desteklemektedir. Soygüt, Karaosmanoğlu ve Çakır (2009) tarafından Türk kültürüne uyarlanan YŞKF-3 ölçeğinde zedelenmiş sınırlar alanında ayrıcalıklılık ve yetersiz özdenetim şeması yer almaktadır. Bu şemalara sahip bireyler kendi isteklerini yapmakta ve kendi fikirlerini dayatmakta ısrarcı, başkalarının hislerini ve fikirlerini arka plana iten, sorumluluktan ve yüzleşmeden kaçınan, bireysel tatmine odaklanan, doyumlarını ertelemede zorlanan, dürtülerini dizginleyemeyen, üstünlük taslayan, güç ve hak iddia eden, talepkâr, rekabetçi, kontrolcü kişilerdir. Fazla izin verilen ve fazla hoşgörü gösterilen aile ortamında yetiştirilen bu bireylere çocukluklarında uygun yüzleştirme, disiplin ve sınırlar uygulanmamıştır. (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:15,16,18,19). Erkeklerin zedelenmiş sınırlar şema alanlarında daha yüksek puanlar almalarında toplumsal cinsiyet rolleri etkili olabilir. Toplum erkeğin özgür olması, hakkını araması, bağımlı olmaması, boyun eğmemesi ve başına buyruk olması gerektiğini düşünmektedir (Eagly ve Karau, 2002; aktaran: Akgün ve Uysal, 2019; Navaro, 1993). Buradan hareketle erkeklerin daha özgür yetiştirildikleri ve kendilerini daha haklı gördükleri ve dolayısıyla sorumsuz ve disiplinsiz olarak yetiştirilmeyle ilişkili zedelenmiş sınırlar alanındaki (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:15) şemaları geliştirdikleri düşünülebilir.

Soygüt, Karaosmanoğlu ve Çakır (2009) tarafından Türk kültürüne uyarlanan YŞKF-3 ölçeğinde diğeri yönelimlilik şema alanında kendini feda ve cezalandırıcılık şemaları yer almaktadır. Bu araştırmada kadınların bu şema alanından daha yüksek puanlar alması kadınların kendisini daha çok feda ettiğini ve kendisini daha çok cezalandırdığını göstermektedir. Diğeri yönelimlilik şema alanına sahip bireyler başkalarının sevgisini, ilgisini ve onayını kazanmaya, başkalarının taleplerini gerçekleştirmeye, intikam ve çatışmadan kaçınmaya, kendi isteklerini, duygularını ve öfkelerini bastırmaya odaklanırlar. Kendini feda eden bireyler başkalarının acısına

karşı aşırı duyarlı olmaya ve onlara karşı bağımlılık geliştirmeye meyillidirler. Cezalandırıcılık şemasına sahip bireyler yaptıkları yanlışlar için cezalandırılması gerektiklerine inanırlar (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:16,17,19,20,21). Kadınların diğeri yönelimlilik ve kopukluk şemalarından daha yüksek puanlar almalarında toplumsal cinsiyet rolleri etkili olabilir. Toplum kadının kendisini feda etmesini, kendisinden önce başkalarını düşünmesini beklemekte (Eagly ve Karau, 2002; aktaran: Akgün ve Uysal, 2019) ve sıklıkla kadını suçlayabilmektedir (Navaro, 1993). Dolayısıyla, diğeri yönelimlilik şemasına sahip olan kadınların başkalarının isteklerini ön plana koyduğu, başkalarına karşı aşırı duyarlılık gösterdiği, başkalarına karşı bağımlılık geliştirdiği ve hataları için kendilerinin cezalandırılmalarını beklediği söylenebilir. Buradan hareketle kendini feda etmesi beklenilerek ve suçlanılarak yetiştirilen kadınlarda başkalarının ihtiyaçlarını karşılamaya öncelik vermeyle ilişkili diğeri yönelimlilik şema alanlarındaki şemaların (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:16) daha çok geliştiği düşünülebilir.

Soygüt, Karaosmanoğlu ve Çakır (2009) tarafından Türk kültürüne uyarlanan YŞKF-3 ölçeğinde kopukluk şema alanında duygusal yoksunluk, duyguları bastırma, sosyal izolasyon/güvensizlik ve kusurluluk şemaları yer almaktadır. Kopukluk şema alanındaki bireylerin çocukken güvenlik, sevgi, saygı ve aidiyet ihtiyaçları karşılanmamıştır (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:13). Bu şemalara sahip bireyler duygusal bağlanma ihtiyaçlarının karşılanmayacağına inanır, duygularını ve ihtiyaçlarını özgürce ifade edemez, kendi dürtülerini frenler, iyi niyetlerinin kötüye kullanılacağına ve kandırılacaklarına inanırlar, olumsuz olayların sonuçlarına katlanmak zorunda olduklarını düşünürler, insanlardan uzaklaşır ve uyum sağlamakta zorlanırlar, eleştirilmeye ve suçlanmaya karşı aşırı hassasiyet gösterirler, kusurlarından dolayı utanırlar ve kusurları fark edilirse sevilmeyeceklerine inanırlar (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:13,14,17,20,21). Bu araştırmada kadınların bu şema alanından daha yüksek puanlar alması toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkili olabilir. Toplum rolleri kadına kendisini güçsüz ve değersiz hissettirmekte, güvenli ve bağımsız davranmasına olanak vermemektedir (Navaro, 1993). Dolayısıyla, bu araştırmada kadınların kopukluk şema alanından daha yüksek puanlar alması kadınların daha çok duygusal yoksunluk çektiğine, duygularını daha fazla bastırdığına, kendilerini sosyal anlamda daha çok izole ettiklerine ve sosyal açıdan daha çok

güvensizlik duyduklarına ve kendilerini daha çok kusurlu gördüklerine işaret edebilir. Kendini değersiz ve güvensiz hisseden, sevgi, saygı ve güvenlik ihtiyaçları karşılanmayan kadınların küçükken güvenli ve bağımsız davranmasına olanak verilmediği için kopukluk şema alanındaki şemaları geliştirdikleri düşünülebilir.

Öğrenim durumuna göre zedelenmiş sınırlar şema alanında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Elde edilen bu bulgu Nilüfer (2016:53)' in çalışması ile çelişirken, Dilmaç (2018:48)' in çalışması ile tutarlıdır. Bu çalışmada lisans ve altı olanların puanları lisansüstü olanların puanlarından daha düşük çıkmıştır. Bunun aksine, Dilmaç (2018:48)' in çalışmasında öğrenim düzeyi lise olanların (%12,5), öğrenim düzeyi lisans/önlisans (%70,4) ve lisansüstü (%17,1) olanlardan daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Bu çalışmada ise öğrenim durumu ilköğretim (%0,7), lise (%3) ve lisans (%52,7) olanların lisans ve altı grubunda yer alması ve yüksek lisans (%37,9) ve doktora (%5,7) olanların lisansüstü grubunda yer alması dolayısıyla lisans ve altı grubunun şema puanları daha düşük çıkmış olabilir. Lakin istatistiksel olarak gruplar arası anlamlı bir farklılık elde edilmesine rağmen, gözlemlenen farklılık sayısal olarak düşüktür. Zedelenmiş sınırlar şema alanına sahip olan bireyler başkalarının haklarına saygı göstermede, başkalarıyla iş birliğinde bulunmada, bağlılık göstermede zorlanırlar. Kendilerini diğerlerinden daha üstün görmeye, özel hak ve ayrıcalıklarının olduğunu düşünmeye, güç, başarı ve kontrol sahibi olmaya, rekabet etmeye, hükmetmeye, kendi fikirlerini dayatmaya, engellenmeye tahammülü olmamaya ve yüzleşmekten kaçınmaya daha eğilimlidirler (Young, Klosko ve Weishaar, 2003:15,16,18,19). Lisansüstü grubu zedelenmiş sınırlar alanından daha yüksek puanlar aldıklarından bu gruptakilerin kendilerini daha üstün ve ayrıcalıklı görmesi, başarı, güç, kontrol ve rekabet odaklı olması, diğerleriyle iş birliğinden, bağlılıktan ve yüzleştirilmekten kaçınması ve kendi görüşlerini daha çok önemsemesi beklenebilir.

4. 20-35 yaş aralığındaki bireylerde algılanan ebeveynlik stillerinin yaşa, cinsiyete ve öğrenim durumuna göre farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir. Yaş değişkenine göre kabul/ilgi/sevgi boyutlarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüş iken, gruplar arasında anlamlı bir farklılık elde edilememiştir. Elde edilen bu bulgu benzer araştırmaların bulguları ile tutarlılık göstermektedir (Akhun, 2012:119; Bozkurt, 2020:52). Ebeveynlik stillerinde ebeveynin yaşına bağlı farklılıklar görülebilir. 19 yaş ve altındaki anneler daha sert ve daha olumsuz bir ebeveynlik stili

sergilerken, 20 yaş ve üzeri anneler daha olumlu, daha destekçi ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamaya daha istekli olarak gözlemlenmiştir (Kim, Connolly, Rotondi, ve Tamim, 2018). Bu araştırmadaki katılımcılar Erikson' un Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık evresinde (Erikson, 1950; aktaran: Dunkel ve Sefcek, 2009) yer aldıkları için katılımcıların yaşlarından ziyade ebeveynlerin yaşları ebeveynlik stillerindeki farklılaşmada daha etkili olabilir. Katılımcıların yaşları birbirine yakın olduğundan, ebeveynlerinin çoğunun da yaşlarının birbirine yakın olduğu düşünülebilir. Dolayısıyla, aynı psikososyal gelişim evresinde yer alan katılımcıların ebeveynlerinin psikososyal gelişim evrelerinin de yakın olduğu düşünülünce, bu ebeveynlerin çocuklarını benzer şekilde yetiştirdiği için katılımcıların yaş grupları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı düşünülebilir.

Cinsiyete göre kabul/ilgi/sevgi ve sıkı denetim/kontrol boyutlarında anlamlı bir farklılık elde edilememiştir. Elde edilen bu bulgu Bozkurt (2020:50)' un çalışmasındaki bulguları desteklerken, Ölçek (2020:41)' in çalışmasındaki bulguları desteklememektedir. Ebeveynlik stilleri kültürel ve etnik farklılıklara göre farklılık gösterebilmektedir (Chao, 1994; Chao, 2001; Feldman, 2003; aktaran: Aksoy, Kılıç ve Kahraman, 2009; Steinberg, Lamborn, Dornbusch ve Darling, 1992). Türk kültüründe ebeveynlik stillerinin kabul/ilgi/sevgi ve sıkı denetim/kontrol boyutları birbirine karşıt olarak algılanmamakta ve birbirlerini bütünleyen olarak algılanmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2007; aktaran: Sümer, Aktürk ve Helvacı, 2010:44). Çocuklarına karşı hem kabul, ilgi ve sevgi gösteren hem de sıkı denetim ve kontrol gösteren ebeveynlik stili otoritatif olarak adlandırılır (Carlson ve Tanner, 2006). Buradan hareketle Türk kültüründe birbirlerini bütünleyen olarak algılanan her 2 boyutu da içeren ebeveynlik stili otoritatif ebeveynlik stili olduğunu söylemek mümkündür. Otoritatif ebeveynlik stiliinde çocuklara belirli kurallar konulur ve açıklanır, özerklik tanınır, duyarlılık gösterilir, aile kurallarına bağlılık gösterilmesi ve sorumlulukların üstlenilmesi beklenir (Baumrind, 1991; Darling, 1999; Gardner 1982; aktaran: Carlson ve Tanner, 2006; Sümer ve Güngör, 1999). Ebeveynlik stillerinin her 2 boyutunun da genel olarak karşılıklı ve bütünleyici olarak algılandığı düşünüldüğünde, cinsiyete göre anlamlı bir farklılığın elde edilememesi beklenen bir sonuç olarak yorumlanabilir.

Öğrenim durumuna göre kabul/ilgi/sevgi ve sıkı denetim/kontrol boyutlarında anlamlı bir farklılık elde edilememiştir. Ebeveynlik stilleri çocukların okul başarısını ve

performansını belirgin biçimde etkilemektedir (Brown ve Iyengar, 2008). Akademik başarıda ailenin ve otoritatif ebeveynlik stilinin etkisi büyüktür (Baumrind, 1978; Dornbusch, Ritter, Leiderman, Roberts ve Fraleigh, 1987; Steinberg, Lamborn, Darling, Mounts ve Dornbusch, 1994; aktaran: Brown ve Iyengar, 2008). Türk toplumunda birbirini bütünleyen kabul/ilgi/sevgi ve sıkı denetim/kontrolü sentezleyen ebeveynlik stilinin (Kağıtçıbaşı, 2007; aktaran: Sümer, Aktürk ve Helvacı, 2010:44) genel olarak sıcaklık ve kontrol boyutlarını içeren otoritatif ebeveynlik stili (Carlson ve Tanner, 2006) olduğu düşünüldüğünde, bu ebeveynlik stilinin çocukların akademik başarısını ve performansını olumlu şekilde etkilediği öngörülebilir. Araştırmaya katılan katılımcılar lisans ve altı (ilköğretim, lise, önlisans/lisans) ile lisansüstü (yüksek lisans, doktora) olarak 2 farklı gruba ayrılmıştır. Lisans ve altı grubu incelendiğinde önlisans/lisans öğrenim durumu grubun büyük çoğunluğunu (%93,4' ünü) oluşturmaktadır. Genel olarak katılımcıların öğrenim durumları birbirine yakın olduğu için ebeveynlerinin çocuklarını yetiştirmelerine dair tutumlarının ve davranışlarının benzer olduğu düşünülebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada parasosyal etkileşim, erken dönem uyumsuz şemalar ve algılanan ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiler ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre:

Parasosyal etkileşim ve erken dönem uyumsuz şemalar arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Parasosyal etkileşim ve algılanan ebeveynlik stillerinin sıkı denetim/kontrol alt boyutu arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Erken dönem uyumsuz şemalar ve algılanan ebeveynlik stillerinin kabul/ilgi/sevgi alt boyutu arasında negatif yönde bir ilişki olduğu bulunsada istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Erken dönem uyumsuz şemalar ve algılanan ebeveynlik stillerinin sıkı denetim/kontrol alt boyutu arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Erken dönem uyumsuz şemaların ve algılanan ebeveynlik stillerinin parasosyal etkileşimi anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Parasosyal etkileşimin yordanmasında hem erken dönem uyumsuz şemaların hem de kabul/ilgi/sevgi boyutlarının modele anlamlı bir katkı sağladığı bulunmuştur. Erken dönem uyumsuz şemaların modele sağladığı katkının daha fazla olduğu bulunmuştur. Sıkı denetim/kontrol boyutlarının modele anlamlı bir katkı sağlamadığı bulunmuştur.

Parasosyal etkileşimde yaş ve cinsiyet bakımından anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Yaşa göre arkadaşlık ve ilgi alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunamazken, empati alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Gruplar arası farklılığın 20-23 ve 32-35 yaş grubu arasındaki farklılıktan kaynaklandığı saptanmıştır. Yaş arttıkça empati puanı düşmüştür. Cinsiyete göre empati alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunamazken, arkadaşlık ve ilgi alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Erkeklerin arkadaşlık ve ilgi alt boyutlarından daha yüksek puanlar aldığı bulunmuştur. Öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Erken dönem uyumsuz şema alanlarında yaşa göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Cinsiyete göre bulunan farklılık anlamlılık sınırının üzerinde çıkmıştır. Zedelenmiş otonomi ve yüksek standartlar şema alanlarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Kopukluk şema alanında kadınların daha yüksek

puanlar aldığı görülmüştür. Zedelenmiş sınırlar şema alanında erkeklerin daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Diğer yönelimlilik şema alanında kadınların daha yüksek puanlar aldığı saptanmıştır. Öğrenim durumuna göre zedelenmiş sınırlar alanında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Lisans ve altı olanların lisansüstü olanlardan daha düşük puanlar aldığı görülmüştür.

Algılanan ebeveynlik stillerinin kabul/ilgi/sevgi ile sıkı denetim/kontrol alt boyutlarında cinsiyet ve öğrenim düzeyine ilişkin anlamlı düzeyde farklılık bulunamamıştır. Yaşa göre kabul/ilgi/sevgi boyutunda anlamlı düzeyde farklılık olmasına rağmen, gruplar arası anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Yaşa göre sıkı denetim/kontrol alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılık bulunamamıştır.

Bu araştırmanın sonuçları göz önünde bulundurularak ileride yapılacak araştırmalara yönelik öneriler aşağıda sıralanmıştır:

1. Araştırmanın örneklemini Türkiye’ de yaşayan 20-35 yaş aralığındaki 406 katılımcı ile sınırlıdır. Örneklem sayısı artırılarak sonuçlar daha genellenebilir hale getirilebilir, yaş aralığı arttırılabilir ve yurtdışında yaşayan Türk bireyler de örneklem grubuna dahil edilebilir. Yurtdışında doğup büyümüş Türk bireylerin yetiştirilmesinde Türk kültürü ve Batı kültürünün sentezlenmesinin etkisi olabilir. Yurtdışında yaşayan bireyler ile Türkiye’ de yaşayan bireylerin algılanan ebeveyn stilleri ve erken dönem uyumsuz şemaları birbirleri ile karşılaştırılabilir.
2. Araştırma 13-19 yaş aralığındaki bireylere uyarlanabilir. Böylece bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları, algılanan ebeveynlik stilleri ve parasosyal etkileşimleri daha erken tespit edilebilir ve bu değişkenler arasındaki ilişkiler daha önce belirlenebilir. Böylece, ebeveynlere, öğretmenlere, rehber öğretmenlere ve psikolojik danışmanlara yol gösterebilir.
3. Cinsiyet değişkenine göre parasosyal etkileşim ve alt boyutlarında olan farklılıkları açıklamak için ilişki durumu ve yalnızlık aracı değişken olarak kullanılabilir.
4. Parasosyal etkileşimin arkadaşlık ve ilgi boyutlarında cinsiyet bakımından farklılaşmayı açıklayabilmek için parasosyal etkileşimde bulunan dizi karakterlerinin cinsiyeti araştırmaya dahil edilebilir. Katılımcılardan bu dizi karakterlerinin özelliklerini belirtmeleri istenilebilir.

5. Erken dönem uyumsuz şemalar parasosyal etkileşim ile pozitif yönde ilişkilidir ve parasosyal etkileşimi yordamaktadır. Hangi şemaların parasosyal etkileşim ile ilişkili olduğu ve parasosyal etkileşimi yordadığı daha kapsamlı olarak araştırılabilir.
6. Olumsuz olarak algılanan ebeveynlik stilleri parasosyal etkileşim ile pozitif yönde ilişkili iken, olumlu olarak algılanan ebeveynlik stilleri parasosyal etkileşimi yordamaktadır. Farklı ölçeklerden yararlanılarak hangi olumsuz ebeveynlik stiline parasosyal etkileşim ile ilişkili olduğu ve hangi olumlu ebeveynlik stiline parasosyal etkileşimi yordadığı daha kapsamlı olarak araştırılabilir.
7. Bu araştırmada katılımcılardan ebeveynlerinin yaşlarına dair bilgi alınmamıştır. Ebeveynlik stillerindeki farklılaşmayı ölçmek için bireylerin ebeveynlerinin yaşları bundan sonraki araştırmalara dahil edilebilir.

KAYNAKÇA

- Akgün, Z. ve Uysal, Y. (2019). Toplumsal cinsiyet ve narsisizm ilişkisi. *DÜSTAD Dünya Sağlık ve Tabiat Bilimleri Dergisi*, 2019 (2), 43-56. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dustad/issue/51138/562456>
- Akhun, M. (2012). *Üniversite öğrencilerinde, algılanan ebeveynlik biçimleri, erken dönem uyumsuz şemaları, benlik kurguları, ayrılma-bireyleşme ve duygu düzenleme güçlüğünün psikolojik belirtilerle ilişkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aksoy, A. B., Kılıç, U. Ş. ve Kahraman, Ö.G. (2009). Asya kültürlerinde ebeveynlik stilleri ve uygulamaları. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(2),14-25. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil/issue/4382/60121>
- Antecol, M. (1997). Understanding McLuhan: Television and the creation of the global village. *A Review of General Semantics*, 54:22-40.
- Arabpour, S., Khosravi, Z. ve Sarami, G. (2018). A study of gender difference in early maladaptive schemas and coping styles: A schema-focused approach. *Quarterly Journal of Women's Studies Sociological and Psychological* 16(1), 54, Spring 2018: 43-68.
- Aracı, A. (2019). *Kişilik bozukluklarının erken dönem uyumsuz şemalar ve savunma mekanizmalarıyla ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Arda, S. (2006). *Predictors of parasocial interaction with the favorite and the least desirable characters portrayed in tv serials*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ayan, B. E. (2019). *Erken dönem uyumsuz şemalar ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide bilişsel çarpıtmalar ve duygu düzenleme güçlüğünün aracı rolü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Medipol Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Aytulun, G. (2015). *Ergenlerde parasosyal etkileşim: internette gerçek benlik, kendilik algısı ve sosyal kaygı arasındaki ilişkiler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Batıgün, A. D. ve Sunal, A. B. (2017). TV dizilerinde yer alan karakterlerle kurulan parasosyal etkileşim: Evlilik doyumu, psikolojik belirtiler ve bazı sosyo-demografik değişkenler açısından değerlendirme. *Türk Psikoloji Dergisi*, Haziran 2017, 32(79), 52-62.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907.
- Baumrind, D. (1967). Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior. *Genetic Psychology Monographs*, 75(1), 43-88.
- Baumrind, D. (1972). An exploratory study of socialization effects on black children: some black-white comparisons. *Child Development*, 43(1), 261. doi:10.2307/1127891
- Baumrind, D. (1978). Parental disciplinary practices and social competence in children. *Youth and Society*, 9, 239–276.
- Baumrind, D. (1980). New directions in socialization research. *American Psychologist*, 5 (7): 639–652.
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95.
- Becker, W. C. (1964). *Consequences of different kinds of parental discipline*. In Hoffman, M. L., and L. W. Hoflman (eds.): Review of child development research. Vol. 1:169-208. Russel Sage Found, New York.
- Bee, H., ve Boyd. D. (2009). *Lifespan development* (5th ed). Pearson International Edition.
- Bozkurt, B. (2020). *Çocukluk çağı travmalarının, anne baba tutumlarının ve bağlanma stillerinin evlilik uyumu üzerindeki etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Bricker, D. C., ve Young J. E. (2004). *A client's guide to schema therapy*. New York: Schema Therapy Institute.
- Brown, L., & Iyengar, S. (2008). Parenting Styles: The Impact on Student Achievement. *Marriage & Family Review*, 43(1-2), 14–38. doi:10.1080/01494920802010140
- Callak, Y. (2019). *Psikolojik belirtiler ile savunma mekanizmaları arasındaki ilişkide şemaların aracı rolü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Carlozzi, A. F., Bull, K. S., Eells, G. T., ve Hurlburt, J. D. (1995). Empathy as related to creativity, dogmatism, and expressiveness. *The Journal of Psychology*, 129(4), 365–373.
- Carlson, L., ve Grossbart, S.L. (1988). Parental style and the consumer socialization of children. *Journal of Consumer Research*, 15 (6): 77–94.
- Carlson, L., Laczniak, R. N., ve Walsh, A. (2001). Socializing children about television: an intergenerational study. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 29 (Summer): 276–288
- Carlson, L., ve Tanner, J. F. (2006). Understanding parental beliefs and attitudes about children's sexual behavior: Insights from parental style. *Journal of Consumer Affairs*, 40(1), 144–162. doi:10.1111/j.1745-6606.2006.00049.x
- Caughey, J. L. (1984). *Imaginary social worlds: a cultural approach*. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Centeno, D. D. G. (2016). Celebrities' parasocial interaction and relationships: Predictor of voting preference towards endorsed political candidates. *Philippine Management Review*, (23), 53-68.
- Chao, R. K. (1994). Beyond parental control and authoritarian parenting style: Understanding Chinese parenting through the cultural notion of training. *Child Development*, 65,1111-1119.

- Chao, R. K. (2001). Extending research on the consequences of parenting style for Chinese Americans and European Americans. *Child Development*, 72, 6, 1832-1843.
- Cheung, C. K., ve Yue, X. D. (2000). Idol worshipping for vain glory, illusory romance or intellectual learning: A study in nanjing and hong kong. *International Journal of Adolescence and Youth*, 8, 299–317.
- Cheung, C. K., ve Yue, X. D. (2011). Idol worship as compensation for parental absence. *International Journal of Adolescence and Youth*, Vol. 17, No. 1, March 2012, 35–46.
- Chory-Assad, R. M., ve Yanen, A. (2005). Hopelessness and loneliness as predictors of older adults' involvement with favorite television performers. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 49(2), 182–201. doi:10.1207/s15506878jobem4902_3
- Claessens, N. ve Van den Bulck, H. (2015). Parasocial relationships with audiences favorite celebrities: the role of audience and celebrity characteristics in a representative flemish sample. *Communications-European Journal of Communication Research*, 40(1), 43-65.
- Cohen, J. (1997). Parasocial relations and romantic attraction: Gender and dating status differences. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 41(4), 516–529. doi:10.1080/08838159709364424
- Cohen, J. (2003). Parasocial breakups: Measuring individual differences in responses to the dissolution of parasocial relationships. *Mass Communication and Society*, 6(2), 191–202. doi:10.1207/s15327825mcs0602_5
- Cote, J. E. (2000). *Arrested adulthood*. New York: University Press.
- Çalışkan, B. (2017). *The relationship between early maladaptive schemas, perceived maternal parenting style, emotion regulation difficulties and psychological well-being* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Doğu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Çelik, E. (2021). *Yetişkin bireylerde erken dönem uyumsuz şemalar ve duygu düzenleme güçlüğü ile duygusal yeme ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Çiftçioğlu, H., Polat, Ö. A., ve Eren, E. (2016). Kişilik gelişimi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 3(7), 166-177.
- Çolakoğlu, E. T. (2012). *Genç yetişkinlerde kendilik algısı, erken dönem uyumsuz şemalar, algılanan ebeveynlik stilleri ve kişilerarası ilişkiler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Darling, N. (1999). *Parenting style and its correlates*. Eric Digest.
- Darling, N., ve Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487–496. doi: 10.1037/0033-2909.113.3.487
- Decety, J., ve Jackson, P. L. (2004). The functional architecture of human empathy. *Behavioural and Cognitive Neuroscience Reviews*, 3, 71-100.
- Derrick, J. L., Gabriel, S., ve Tippin, B. (2008). Parasocial relationships and selfdiscrepancies: Faux relationships have benefits for low self-esteem individuals. *Personal Relationships*, 15, 261–280.
- Dibble, J. L., Hartmann, T., ve Rosaen, S. F. (2016). Parasocial interaction and parasocial relationship: Conceptual clarification and a critical assessment of measures. *Human Communication Research*, 42, 21–44. doi: 10.1111/hcre.12063
- Dilmaç, P. G. (2018). *Ebeveyn kişilik özellikleri, aile tutumları, demografik değişkenler ile erişkinlik bağlanma modelleri, depresyon belirtileri ve erken dönem uyumsuz şemaları arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Dornbusch, S. M., Ritter, P. L., Leiderman, P. H., Roberts, D. F., & Fraleigh, M. J. (1987). The relation of parenting style to adolescent school performance. *Child Development*, 58, 1244–1257.
- Duffett, M. (2013). *Understanding fandom: An introduction to the study of media fan culture*. New York: Bloomsbury Publishing USA
- Dunkel, C. S., ve Sefcek, J. A. (2009). Eriksonian lifespan theory and life history theory: An integration using the example of identity formation. *Review of General Psychology*, 13(1), 13–23. doi:10.1037/a0013687
- Eagly, A. H. ve Karau, S. J. (2002) Role congruity theory of prejudice towards female leaders. *Psychological Review*, 109,573-598. doi:10.1037/0033-295X.109.3.573
- Engle, Y., ve Kasser, T. (2005). Why do adolescent girls idolize male celebrities? *Journal of Adolescent Research*, 20(2), 263–283. doi: 10.1177/0743558404273117.
- Erikson, E. H. (1950). *Childhood and society*. New York: Norton.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: Norton.
- Erikson, E. H. (1982). *The life cycle completed: A review*. New York: Norton.
- Eroğul, A. R. Ç. ve Yurtal, F. (2014). *Eğitim Psikolojisi El Kitabı*. İstanbul: Mentis Yayınları.
- Esmali, K. A. ve Amirsardari L. (2015:3). Predicting early maladaptive schemas using Baumrind's parenting styles. *Iran J Psychiatry Behav Sci.*,9(2): doi: 10.17795/ijpbs952.
- Eyal, K., ve Cohen, J. (2006). When good friends say goodbye: A parasocial breakup study. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 50, 502–523. doi:10.1207/s15506878jobem5003_9
- Gannon, K. (2018). *Parasocial Relationships with Fictional Characters in Therapy* (Thesis). Lesley University, Master of Arts in Expressive Therapies, Cambridge. https://digitalcommons.lesley.edu/expressive_theses/77

- Feldman, R.S. (2003). *Development Across the Life Span* (Third Edition). Prentice Hall, New Jersey. 257-274
- Fişek, H. (2019). *Birinci basamak sağlık kurumuna başvuran hastalarda erken dönem uyumsuz şemalar ile depresyon ve anksiyete bozukluğunun ilişkisi* (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakültesi, İzmir.
- Fleming, J. S. (2004). *Erikson's Psychosocial Developmental Stages*. Erişim adresi: <http://swppr.org/Textbook/Ch%209%20Erikson.pdf>
- Gardner, H. (1982). *Developmental psychology: An introduction*. Boston: Little, Brown
- German, T. P., ve Hehman, J. A. (2006). Representational and executive selection resources in 'theory of mind': Evidence from compromised belief–desire reasoning in old age. *Cognition*, 101,129-152.
- Gleich, U. (1997). Parasocial interaction with people on the screen. In: Winterhoff-Spurk P., van der Voort T.H.A. (eds) *New Horizons in Media Psychology*, 35-55 VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden. doi:10.1007/978-3-663-10899-3_3
- Goode, J. ve Robinson, J. D. (2013). Linguistic synchrony in parasocial interaction. *Communication Studies*, 64(4), 453–466. doi:10.1080/10510974.2013.773923
- Grant, A. E., Guthrie, K. K., ve Ball-Rokeach, S. J. (1991). Television shopping: A media system dependency perspective. *Communication Research*, 18(6), 773–798. doi:10.1177/009365091018006004
- Harris, A. E., ve Curtin, L. (2002). Parental perceptions, early maladaptive schemas, and depressive symptoms in young adults. *Cognitive Therapy and Research*, 26(3), 405–416.
- Haugh, J. A., Miceli, M., ve DeLorme, J. (2016). Maladaptive parenting, temperament, early maladaptive schemas, and depression: A moderated

- mediation analysis. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 39(1), 103–116. doi:10.1007/s10862-016-9559-5
- Hippel, K. (1992). Parasoziale interaktion. Bericht und bibliographie. In: *montage AV. Zeitschrift für Theorie und Geschichte audiovisueller Kommunikation*, Jg. 1, Nr. 1, S. 135–150. doi:10.25969/mediarep/9
- Hoorn, J. F., ve Konijn, E. A. (2003). Perceiving and experiencing fictional characters: An integrative account. *Japanese Psychological Research*, 45(4), 250–268. doi:10.1111/1468-5884.00225
- Horton, D., ve Wohl, R. R. (1956). Mass communication and para-social interaction. *Psychiatry: Journal for the Study of Interpersonal Processes*, 19, 215–229.
- Jarzyna, C. (2012, January). *Introversion and the use of parasocial interaction to satisfy belongingness needs* (Dissertation). Loyola University, Doctor of Philosophy, Chicago. https://ecommons.luc.edu/luc_diss_6mos/6/
- Jenson, J. (1992). Fandom as pathology: The consequences of characterization. In L.A. Lewis (Ed.), *The adoring audience: Fan culture and popular media*, 9–29. London: Routledge.
- Jordan, J. V. (1984). *Empathy and self boundaries*. Work in progress. No. 16. Wellesley, MA: Stone Center Working Paper Series.
- Jordan, J. V. (2000). The role of mutual empathy in relational/cultural therapy. *Journal of Clinical Psychology*, 56(8), 1005–1016.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). *Kültürel psikoloji: Kültür bağlamında insan ve aile*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür ve Sanat Yayıncılık.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2007). *Family, self and human development across cultures: Theory and applications* (genişletilmiş 2. baskı). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kim, T. H. M., Connolly, J. A., Rotondi, M. ve Tamim, H. (2018). Characteristics of positive-interaction parenting style among primiparous teenage, optimal

age, and advanced age mothers in Canada. *BMC Pediatr* 18(2). doi: 10.1186/s12887-017-0972-z

Klimmt, C., Hartmann, T., ve Schramm, H. (2006). Parasocial interactions and relationships. In J. Bryant and P. Vorderer (Eds.), *Psychology of entertainment* (pp. 291-313). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Klosko, J. S., Weishaar, M. E., ve Young, J. E. (2003). *Schema Therapy: A Practitioner's Guide*. New York: The Guilford Press.

Knapp, M. L. (1978). *Social intercourse: From greeting to goodbye*. Boston, MA: Allyn and Bacon, Incorporated.

Kopko, K. (2007). *Parenting styles and adolescents*. New York: Cornell Corporation Extension.

Kyewski, E., Szczuka, J. M., ve Krämer, N. C. (2018). The protagonist, my Facebook friend: How cross-media extensions are changing the concept of parasocial interaction. *Psychology of Popular Media Culture*, 7(1), 2–17. doi:10.1037/ppm0000109

Laken, A. R. (2009). *Parasocial relationships with celebrities: An illusion of intimacy with mediated friends* (Thesis). University of Nevada, Master of Arts in Journalism and Media Studies, Las Vegas. <http://dx.doi.org/10.34917/2307944>

Levy, M. R. (1979). Watching TV news as parasocial interaction. *Journal of Broadcasting*, 23, 68-80

Liebers, N., ve Schramm, H. (2017). Friends in books: The influence of character attributes and the reading experience on parasocial relationships and romances. *Poetics*, 65, 12–23. doi:10.1016/j.poetic.2017.10.001

Maccoby, E. E., ve Martin, J. (1983). Socialization in the context of the family: Parent child interaction. In E. M. Hetherington (Ed.), P. H. Mussen (Series Ed.), *Hand book of child psychology: Socialization, personality, and social development* 4, 1-101. New York: Wiley.

- Mastro, D. E. (2003). A social identity approach to understanding the impact of television messages. *Communication Monographs*, 70(2), 98-113. doi: 10.1080/0363775032000133764
- Merton, R., K., Fiske, M., ve Curtis, A. (1946). *Mass persuasion: the social psychology of a war bond drive*. Harper.
- Muris, P. (2006). Maladaptive schemas in non-clinical adolescents: Relations to perceived parental rearing behaviours, Big Five personality factors and psychopathological symptoms. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 13(6), 405–413.
- Navaro, L. (1993). Bağlılık ve bağımlılık, kadının bağılılığı nasıl bağımlılığa dönüşür?. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 0 (1). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iukad/issue/729/7879>
- Nilüfer, G. (2016). *The relationship between birth order, perceived parenting styles, and early maladaptive schemas* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Nordlund, J. E. (1978). Media Interaction. *Communication Research*, 5(2), 150–175.
- Orhan, S. (2018). *Üniversite öğrencilerinin dizi karakterleri ile kurdukları parasosyal ilişkideki iki etken: Psikolojik sağlamlık ve yaşam doyumu* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Ölçek, S. G. (2020). *Ebeveynden algılanan davranışsal ve psikolojik kontrolün ve toplumsal cinsiyet rolüne ilişkin algıların aleksitimi ile ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özlen, E. N. (2020). *Üniversite öğrencilerinde yeme bağımlılığı ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

- Peck, R. F. (1958): Family patterns correlated with adolescent personality structure. *J. Abnorm. Soc. Psychol.* 57, 347-350.
- Peckham, R. R. (2006). *Audience interpersonal identification with the television series friends as it is reflected in avid viewers within the twixter life stage* (Masters Theses). Liberty University, Master of Arts, Virginia.
- Perris, C., Jacobsson, L., Linndström, H., Knorring, L., ve Perris, H. (1980). Development of a new inventory for assessing memories of parental rearing behaviour. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 61(4), 265–274.
- Ridderstrøm, H. (2009). *Bibliotekarstudentens nettleksikon om litteratur og medier*. OsloMet – storbyuniversitetet.
- Rosaen, S. F., Sherry, J. L., ve Smith, S. L. (2011). Maltreatment and parasocial relationships in US children. *Journal of Children and Media*, 5(4), 379–394. doi:10.1080/17482798.2011.599520
- Rubin, R. B., ve McHugh, M. (1987). Development of parasocial interaction relationships. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 31, 279–292.
- Rubin, A. M., ve Perse, E. M. (1987). Audience activity and soap opera involvement a uses and effects investigation. *Human Communication Research*, 14(2), 246–268. doi:10.1111/j.1468-2958.1987.tb00129.x
- Rubin, A. M., Perse, E. M. ve Powell, R. A. (1985). Loneliness, parasocial interaction, and local television news viewing. *Human Communication Research*, 12 (2), 155-180.
- Sandvoss, C. (2005) *Fans: The mirror of consumption*. Cambridge, England: Polity.
- Santrock, J. W. (2004). *Educational Psychology*. 2nd Edition, McGraw-Hill, New York.
- Schramm, H. (2008). Parasocial interactions and relationships. In Wolfgang Donsbach (Ed.), *The Blackwell International Encyclopedia of Communication*, 3501-3506. Oxford: Blackwell Publishing.

- Sears, R. R., Whiting, J. W. M., Nowlis, V. ve Sears, P. (1953): Some child rearing antecedents of aggression and dependency in young children. *Genet. Psychol. Monogr.* 47, 134-234.
- Sennett, R. (1977). *The Fall of Public Man*. New York: Alfred A. Knopf Inc.
- Serot, N., ve Teevan, R. C. (1961): Perception of the parent-child relationship and its relation to child adjustment. *Child. Develop.* 32, 373-378.
- Shaw, I. A. (1978). Personality development: Psychoanalytical theories. In Balis, G. U., L. Wurmser, E. McDaniel and R. G. Grenell (eds.): *Psychiatric foundations of medicine. 1. Dimensions of behaviour*, 372-389. Butterworth, Boston, London.
- Singhal, A., ve Rogers, E. M. (1989). Pro-social television for development in India. In R. E. Rice and C. Atkin (Eds.), *Public communication campaigns*. Newbury Park, CA: Sage.
- Slater, P. E. (1962). Parent behaviour and the personality of the child. *J. genet. Psychol.* 101, 53-68.
- Sood, S., ve Rogers, E. M. (2000). Dimensions of parasocial interaction by letter-writers to a popular entertainment-education soap opera in India. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 44(3), 386–414. doi:10.1207/s15506878jobem4403_4
- Soygüt, G., Karaosmanoğlu, A. ve Çakır, Z. (2009). Erken dönem uyumsuz şemaların değerlendirilmesi: Young şema ölçeği kısa form-3'ün psikometrik özelliklerine ilişkin bir inceleme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20 (1), 75-84.
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Darling, N., Mounts, N. S., ve Dornbusch, S. M. (1994). Over-time changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 65(3), 754–770. doi:10.1111/j.1467-8624.1994.tb00781.x
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Dornbusch, S. M. ve Darling, N. (1992). Impact of parenting practices on adolescent achievement: Autrotaritative parenting,

- school involvement, and encouragement to succeed. *Child Development*, 63, 1266-1281.
- Steinberg, L., Mounts, N. S., Lamborn, S. D., ve Dornbusch, S. M. (1991). Authoritative parenting and adolescent adjustment across varied ecological niches. *Journal of Research on Adolescence*, 1(1), 19–36.
- Stever, G. (2009). Parasocial and social interaction with celebrities: Classification of media fans. *Journal of Media Psychology*, 14(3), 1–39.
- Stever, G. (2013). Mediated vs. parasocial relationships: An attachment perspective. *Journal of Media Psychology*, 13(3), 1–31.
- Sümer, N., Aktürk, G., ve Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları, Haziran 2010*, 13 (25), 42-59.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 35-58.
- Şeker, S. (2018). *Parasosyal etkileşim: Kişilik özellikleri, sosyal destek ve bazı psikolojik ve sosyo-demografik değişkenler açısından bir inceleme* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S. (2007). *Using Multivariate Statistics* (5th ed.). New York: Allyn and Bacon.
- Teichert, W. (1973). "Fernsehen" als soziales Handeln (II). Entwürfe und Modelle zur dialogischen Kommunikation zwischen Publikum und Massenmedien. *Rundfunk und Fernsehen*, 21(5), 356-382.
- Tsao, C. (1992). A multidimensional study of audience parasocial involvement. *Dissertation Abstracts International*, 53(2). (University Microfilms DA92 19800).

- Tukachinsky, R. (2010). Para-romantic love and para-friendships: Development and assessment of a multiple parasocial relationships scale. *American Journal of Media Psychology*, 3, 73–94
- Tukachinsky, R. (2015). When actors don't walk the talk: Parasocial relationships moderate the effect of actor-character incongruence. *International Journal of Communication*, 9. doi:10.1932/8036/20150005
- Tukachinsky, R. (2015). Where we have been and where we can go from here: Looking to the future in research on media, race, and ethnicity. *Journal of Social Issues*, 71(1), 186–199. doi:10.1111/josi.12104
- Tukachinsky, R. ve Stever, G. (2018). Theorizing development of parasocial engagement. *Communication Theory*, qty032.
- Vollbrecht, R. (2001): *Einführung in die Medienpädagogik*. Weinheim: Beltz.
- Walsh, A. D., Laczniak, R. N., ve Carlson, L. (1998). Mothers' preferences for regulating children's television. *Journal of Advertising*, 27(3), 23–36. doi:10.1080/00913367.1998.10673560
- Wang, Q., Fink, E. L., ve Cai, D. A. (2008). Loneliness, gender, and parasocial interaction: A uses and gratifications approach. *Communication Quarterly*, 56(1), 87–109. doi:10.1080/01463370701839057
- Watson, G. (1957): Some personality differences in children related to strict or permissive parental discipline. *M. Psychol.* 44, 227-249.
- Wolfradt, U., Hempel, S., ve Miles, J. N. V. (2003). Perceived parenting styles, depersonalisation, anxiety and coping behavior in adolescents. *Personality and Individual Differences*, 34, 521-532. doi:10.1016/S0191-8869(02)00092-2
- Yiğit, İ. (2013). *Çocukluk çağı ruhsal travma yaşantılarının genç yetişkinlik döneminde görülen psikolojik belirtilerle ilişkisi: Erken dönem şemaların aracı rolü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yiğit Demir, K. (2018). *Ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde bilişsel duygu düzenleme, algılanan ebeveyn tutumu ve algılanan sosyal destek ile psikolojik belirti düzeyi ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Young, J. (1990). Cognitive therapy for personality disorders: A schema-focused approach. Sarasota, FL: Professional Resource Exchange.

Young, J. (1999). *Cognitive therapy for personality disorders: A schema-focused approach* (3rd edition). Sarasota, FL: Professional Resources Press.

Zaheer, L. (2019). Parasocial interaction and television viewers in Pakistan. *Journal of Behavioral Sciences*, 29(1), 2019.

EKLER

EK.1. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Araştırmayı destekleyen kurum: İstanbul Kent Üniversitesi

Araştırmanın Adı: 20-35 Yaş Aralığındaki Bireylerin Erken Dönem Uyumsuz Şemalarının ve Algılanan Ebeveynlik Stillerinin Dizi Karakterleriyle Kurdukları Parasosyal Etkileşim ile İlişkinin İncelenmesi

Araştırmacının Adı: Sıla Özgören Bedek

Sayın katılımcı,

İstanbul Kent Üniversitesi Klinik Psikoloji Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi Sıla Özgören Bedek “20-35 Yaş Aralığındaki Bireylerin Erken Dönem Uyumsuz Şemalarının ve Algılanan Ebeveynlik Stillerinin Dizi Karakterleriyle Kurdukları Parasosyal Etkileşim ile İlişkinin İncelenmesi” adı altında bilimsel bir tez araştırma çalışması yürütmektedir.

Bu çalışma ile “20-35 Yaş Aralığındaki Bireylerin Erken Dönem Uyumsuz Şemalarının ve Algılanan Ebeveynlik Stillerinin Dizi Karakterleriyle Kurdukları Parasosyal Etkileşim ile İlişkinin İncelenmesi” incelenecektir. Çalışma, öğretim üyesi Sn. Dr. Psk. Halis Özerk danışmanlığında yürütülmektedir. Çalışmaya katılarak bize yardımcı olmanız, Psikoloji alanı için büyük önem taşımaktadır. Araştırmaya katılmak isterseniz, “kabul ediyorum” onay kutusunu işaretlemeniz yeterlidir. Bu işaretleme çevrimiçi olan bu çalışmada onam imzası yerine geçmektedir.

Bu araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz takdirde araştırmaya katılan her kişiden beklediğimiz gibi sizden de araştırma kapsamında yer alan "Kişisel Bilgi Formu", "Parasosyal Etkileşim Ölçeği", "Young Şema Ölçeği – Kısa Form 3" ve "Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği"ni doldurmanız istenmektedir.

Bu formun amacı gönüllü olarak katılacağınız araştırma ile ilgili olarak sizi bilgilendirmek ve katılımınız ile ilgili izin almaktır. Bu araştırma bilimsel bir amaçla yürütülmekte ve katılımcı bilgilerinin gizliliği esas tutulmaktadır. “Kişisel Bilgi Formu”ndan elde edilecek bilgiler ile çalışmada kullanılan ölçeklerden elde edilecek veriler tamamen araştırma ve bilimsel yayın amacı ile kullanılacak ve değerlendirme sistemine girilirken sadece ve rastgele bir sayı ile kodlanarak kaydedilecektir. Ölçekler ve demografik bilgi formları araştırma çalışmamız süresince korunacak ve araştırma sona erdiğinde internet ortamından kaldırılacaktır.

Bu araştırmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına bağlıdır. Araştırmaya katıldığınız takdirde kişisel bilgilerinizin tamamen gizli tutulacağını vurgulamak isteriz. Araştırmaya katılmanız için 20-35 yaş aralığında olmanız gerekmektedir. Sizden istenen hiçbir baskı altında kalmadan tüm soruları eksiksiz ve tarafsız bir şekilde size en uygun gelen seçenekleri işaretleyerek cevaplandırmanızdır. Araştırma çalışması hakkında ek bilgi almak isterseniz İstanbul Kent Üniversitesi Klinik Psikoloji Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi Sıla Özgören Bedek ile geçebilirsiniz. Ayrıca, araştırma tamamlandığında genel

sonuçların sizinle paylaşılmasını isterseniz bu durumu lütfen araştırmacıya iletiniz. Eğer size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını isterseniz, e-posta adresinizi belirtiniz.

Eğer bu araştırma çalışmasına katılmayı kabul ediyorsanız, lütfen “kabul ediyorum” onay kutusunu işaretleyiniz. Bilime değerli katkılarınız için teşekkür ederiz.

Ben,, yukarıdaki metni okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerine düşen sorumlulukları tamamen anladım. Çalışma hakkında soru sorma imkânı buldum. Kişisel bilgilerimin tamamen gizli tutulacağını ve araştırmadan elde edilecek bilgiler ile verilerin sadece araştırma ve bilimsel yayın amacıyla kullanılacağını anladım.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Formun bir örneğini aldım / almak istemiyorum (bu durumda araştırmacı bu kopyayı saklar).

Katılımcının;

Önemli: Adınızı soyadınızı belirtmek istemezseniz, 1 kelime ve en az 4 rakamdan oluşan bir rumuz yazabilirsiniz. Örnek: “Çilek 1990” gibi).

Not: Buraya yazacağınız isim veya rumuz araştırmada başka form veya ölçeklerde sizden istenmeyecektir.

Adı-Soyadı veya Rumuz:.....

İmzası:.....

İletişim bilgileri (Adres veya Telefon No veya E-Posta

Adresi):.....

.....

Tarih (gün/ay/yıl):...../...../.....

Araştırmacının;

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

Tarih (gün/ay/yıl):/...../.....

EK.2. Kişisel Bilgi Formu

Sayın Katılımcı,

Yüksek lisans tezi olarak yürütülmekte olan bu çalışmada aşağıdaki bilgilerinize ihtiyaç duymaktayız. İçtenlikle ve gerçekçi şekilde vereceğiniz yanıtlar çalışmanın güvenilirliği ve geçerliliği bakımından önem taşımaktadır. Kişisel bilgiler kesinlikle gizli tutulacaktır ve araştırma dışında hiçbir yerde kullanılmayacaktır. Bu nedenle isim yazmanız istenmemektedir.

Aşağıda yer alan her bir konuda size uygun seçeneğin yanındaki size uygun olan ifadenin sol tarafındaki parantezin içine (X) işareti koyunuz. Boş bırakılmış sıralı noktalı yerleri ise size uygun olan şekliyle yazarak doldurunuz. Katılımınız ve katkınız için şimdiden teşekkür ederiz.

- 1) **Cinsiyetiniz** : () Kadın () Erkek
- 2) **Yaşınız** : () 20-23 () 24-27 () 28-31 () 32-35
- 3) **Yaşadığınız il** :
- 4) **Öğrenim durumunuz:**
() İlkokul () Ortaokul () Lise () Ön lisans/Lisans () Yüksek lisans () Doktora
- 5) **İlişki durumunuz:**
() İlişkisi yok () İlişkisi var () Nişanlı () Evli () Boşanmış () Dul
- 6) **Çalışma durumunuz:**
() Tam zamanlı () Yarı zamanlı () Serbest () Stajyer () Gönüllü () Çalışmıyor
- 7) **Aylık gelir durumunuz (ortalama TL):**
() 0-2.500 () 2.501-5.000 () 5.001-7.5000 () 7.501-10.000 () 10.000 ve üzeri
- 8) **Annenizin Öğrenim durumu:**
() İlkokul () Ortaokul () Lise () Ön Lis./Lisans () Yük. lisans () Doktora
- 9) **Babanızın Öğrenim durumu:**
() İlkokul () Ortaokul () Lise () Ön Lis./Lisans () Yük. lisans () Doktora
- 10) **Çocukken size bakım veren kişi/kişiler**
() Annem ve babam () Annem () Babam () Diğer:
- 11) **Toplam kardeş sayınız (siz hariç):**
- 12) **Siz kaçınca çocuksunuz?:**
- 13) **Çocuğunuz var mı?:** () Evet () Hayır
- 14) **Eğer cevabınız evet ise çocuk sayınız:** () 1 () 2 () 3 () 4 ve daha fazla
- 15) **Düzenli olarak izlemekte olduğunuz dizi sayısı (TV ve/veya internet üzerinden):**
() 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ve üzeri
- 16) **En sevdiğiniz 3 dizi türünü önem sırasına göre parantezler içine yazınız.**
() Aksiyon () Anime () Bilimkurgu () Dram
() Fantastik () Macera () Korku/Gerilim () Tarih/Belgesel
() Komedi/Sitcom () Polisiye () Diğer
- 17) **Hangisini daha çok tercih edersiniz?**
() Yabancı diziler () Yerli diziler () Her ikisi

EK.3. Parasosyal Etkileşim Ölçeği

Bu ölçek parasosyal etkileşim düzeyinizi ölçmek amacıyla tasarlanmıştır. Lütfen aşağıdaki cümleleri en sevdiğiniz dizi karakterini düşünerek okuyunuz ve bu ifadelerle ne kadar katıldığınızı yanıt seçeneklerin altında yer alan kutucukların içine “X” koyarak işaretleyiniz.

Madde	İfadeler	Yanıt Seçenekleri				
		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1.	Dizideki en sevdiğim karakter bir hata yaptığında veya başından olumsuz olaylar geçtiğinde onun adına üzülüyorum.	()	()	()	()	()
2.	Düşüncelerimi onun söyledikleri ile karşılaştırmaktan hoşlanıyorum.	()	()	()	()	()
3.	Dizideki en sevdiğim karakter sanki arkadaşlarımlaymışım gibi kendimi rahat hissetmemi sağlıyor.	()	()	()	()	()
4.	Onu doğal, ayakları yere basan bir kişi olarak görüyorum.	()	()	()	()	()
5.	En sevdiğim karakterin sesini duymak hoşuma gidiyor.	()	()	()	()	()
6.	Dizinin gösterildiği zamanlarda en sevdiğim karakter bana adeta can yoldaşı oluyor.	()	()	()	()	()
7.	Onu görmek için bir sonraki bölümü iple çekiyorum.	()	()	()	()	()
8.	Onunla şahsen tanışmak isterdim.	()	()	()	()	()
9.	Onu sanki eski bir arkadaşım gibi iyi tanıyorum.	()	()	()	()	()
10.	Onu çekici buluyorum.	()	()	()	()	()
11.	Bir gazetede veya dergide onunla ilgili bir haber çıksa okurum.	()	()	()	()	()
12.	Dizideki en sevdiğim karakter başka bir televizyon programına çıksa o programı seyrederim.	()	()	()	()	()
13.	Diziyi izlerken bazen onun yaptıkları veya söyledikleri üzerine sesli olarak yorum yapıyorum.	()	()	()	()	()
14.	En sevdiğim karakter bazı kararları vermemde bana yardımcı olup yol gösteriyor.	()	()	()	()	()

EK.4. Young Şema Ölçeği – Kısa Form 3

Yönerge: Aşağıda, kişilerin kendilerini tanımlarken kullandıkları ifadeler sıralanmıştır. Lütfen her bir ifadeyi okuyun ve sizi ne kadar iyi tanımladığına karar verin. Emin olmadığınız sorularda neyin doğru olabileceğinden çok, sizin **duygusal olarak** ne hissettiğinize dayanarak cevap verin.

Birkaç soru, anne babanızla ilişkiniz hakkındadır. Eğer biri veya her ikisi şu anda yaşamıyorlarsa, bu soruları o veya onlar hayatta iken ilişkinizi göz önüne alarak cevaplandırın.

1’den 6’ya kadar olan seçeneklerden sizi tanımlayan en yüksek şıkkı seçerek her sorudan önce yer alan boşluğa yazın.

Derecelendirme:

- 1- Benim için tamamıyla yanlış
- 2- Benim için büyük ölçüde yanlış
- 3- Bana uyan tarafı uymayan tarafından biraz fazla
- 4- Benim için orta derecede doğru
- 5- Benim için çoğunlukla doğru
- 6- Beni mükemmel şekilde tanımlıyor

1. ____ Bana bakan, benimle zaman geçiren, başıma gelen olaylarla gerçekten ilgilenen kimsem olmadı.
2. ____ Beni terkedeceklerinden korktuğum için yakın olduğum insanların peşini bırakmam.
3. ____ İnsanların beni kullandıklarını hissediyorum
4. ____ Uyumsuzum.
5. ____ Beğendiğim hiçbir erkek/kadın, kusurlarımı görürse beni sevmez.
6. ____ İş (veya okul) hayatımda neredeyse hiçbir şeyi diğer insanlar kadar iyi yapamıyorum
7. ____ Günlük yaşamımı tek başıma idare edebilme becerisine sahip olduğumu hissetmiyorum.
8. ____ Kötü bir şey olacağı duygusundan kurtulamıyorum.
9. ____ Anne babamdan ayrılmayı, bağımsız hareket edebilmeyi, yaşitlarım kadar, başaramadım.
10. ____ Eğer istediğimi yaparsam, başımı derde sokarım diye düşünürüm.
11. ____ Genellikle yakınlarıma ilgi gösteren ve bakan ben olurum.
12. ____ Olumlu duygularımı diğerlerine göstermekten utanırım (sevdiğimi, önemseddiğimi göstermek gibi).
13. ____ Yaptığım çoğu şeyde en iyi olmalıyım; ikinci olmayı kabullenemem.
14. ____ Diğer insanlardan bir şeyler istediğimde bana “hayır” denilmesini çok zor kabullenirim.
15. ____ Kendimi sıradan ve sıkıcı işleri yapmaya zorlayamam.
16. ____ Paramın olması ve önemli insanlar tanıyarak olmak beni değerli yapar.
17. ____ Her şey yolunda gidiyor görünse bile, bunun bozulacağını hissedirim.
18. ____ Eğer bir yanlış yaparsam, cezalandırılmayı hakkederim.
19. ____ Çevremde bana sıcaklık, koruma ve duygusal yakınlık gösteren kimsem yok.
20. ____ Diğer insanlara o kadar muhtacım ki onları kaybedeceğim diye çok endişeleniyorum.
21. ____ İnsanlara karşı tedbiri elden bırakmam yoksa bana kasıtlı olarak zarar vereceklerini hissedirim.
22. ____ Temel olarak diğer insanlardan farklıyım.
23. ____ Gerçek beni tanırlarsa beğendiğim hiç kimse bana yakın olmak istemez.
24. ____ İşleri halletmede son derece yetersizim.
25. ____ Gündelik işlerde kendimi başkalarına bağımlı biri olarak görüyorum.

26. ____ Her an bir felaket (doğal, adli, mali veya tıbbi) olabilir diye hissediyorum.
27. ____ Annem, babam ve ben birbirimizin hayatı ve sorunlarıyla aşırı ilgili olmaya eğilimliyiz.
28. ____ Diğer insanların isteklerine uymaktan başka yolum yokmuş gibi hissediyorum; eğer böyle yapmazsam bir şekilde beni reddederler veya intikam alırlar.
29. ____ Başkalarını kendimden daha fazla düşündüğüm için ben iyi bir insanım.
30. ____ Duygularımı diğerlerine açmayı utanç verici bulurum.
31. ____ En iyisini yapmalıyım, “yeterince iyi” ile yetinemem.
32. ____ Ben özel biriyim ve diğer insanlar için konulmuş olan kısıtlamaları veya sınırları kabul etmek zorunda değilim.
33. ____ Eğer hedefime ulaşamazsam kolaylıkla yılgınlığa düşer ve vazgeçerim.
34. ____ Başkalarının da farkında olduğu başarılar benim için en değerlisidir.
35. ____ İyi bir şey olursa, bunu kötü bir şeyin izleyeceğinden endişe ederim.
36. ____ Eğer yanlış yaparsam, bunun özürü yoktur.
37. ____ Birisi için özel olduğumu hiç hissetmedim.
38. ____ Yakınlarımla beni terk edeceği ya da ayrılacağından endişe duyarım.
39. ____ Herhangi bir anda birileri beni aldatmaya kalkışabilir.
40. ____ Bir yere ait değilim, yalnızım.
41. ____ Başkalarının sevgisine, ilgisine ve saygısına değer bir insan değilim.
42. ____ İş ve başarı alanlarında birçok insan benden daha yeterli.
43. ____ Doğru ile yanlış birbirinden ayırmakta zorlanırım.
44. ____ Fiziksel bir saldırıya uğramaktan endişe duyarım.
45. ____ Annem, babam ve ben özel hayatımız birbirimizden saklarsak, birbirimizi aldatmış hisseder veya suçluluk duyarız.
46. ____ İlişkilerimde, diğer kişinin yönlendirici olmasına izin veririm.
47. ____ Yakınlarımla o kadar meşgulüm ki kendime çok az zaman kalıyor.
48. ____ İnsanlarla beraberken içten ve cana yakın olmak benim için zordur.
49. ____ Tüm sorumluluklarımı yerine getirmek zorundayım.
50. ____ İsteddiğimi yapmaktan alıkonulmaktan veya kısıtlanmaktan nefret ederim.
51. ____ Uzun vadeli amaçlara ulaşabilmek için şu andaki zevklerimden fedakarlık etmekte zorlanırım.
52. ____ Başkalarından yoğun bir ilgi görmezsem kendimi daha az önemli hissederim.
53. ____ Yeterince dikkatli olmazsanız, neredeyse her zaman bir şeyler ters gider.
54. ____ Eğer işimi doğru yapmazsam sonuçlara katlanmam gerekir.
55. ____ Beni gerçekten dinleyen, anlayan veya benim gerçek ihtiyaçlarım ve duygularımı önemseyen kimsem olmadı.
56. ____ Önem verdiğim birisinin benden uzaklaştığını sezersem çok kötü hissederim.
57. ____ Diğer insanların niyetleriyle ilgili oldukça şüpheciyimdir.
58. ____ Kendimi diğer insanlara uzak veya kopmuş hissediyorum.
59. ____ Kendimi sevebilecek biri gibi hissetmiyorum.
60. ____ İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar yetenekli değilim.
61. ____ Gündelik işler için benim kararlarım güvenilemez.
62. ____ Tüm paramı kaybedip çok fakir veya zavallı duruma düşmekten endişe duyarım.
63. ____ Çoğunlukla annem ve babamın benimle iç içe yaşadığını hissediyorum-Benim kendime ait bir hayatım yok.

64. ____ Kendim için ne istediğimi bilmediğim için daima benim adıma diğer insanların karar vermesine izin veririm.
65. ____ Ben hep başkalarının sorunlarını dinleyen kişi oldum.
66. ____ Kendimi o kadar kontrol ederim ki insanlar beni duygusuz veya hissiz bulurlar.
67. ____ Başarmak ve bir şeyler yapmak için sürekli bir baskı altındayım.
68. ____ Diğer insanların uyduğu kurallara ve geleneklere uymak zorunda olmadığımı hissediyorum.
69. ____ Benim yararına olduğunu bilsem bile hoşuma gitmeyen şeyleri yapmaya kendimi zorlayamam.
70. ____ Bir toplantıda fikrimi söylediğimde veya bir topluluğa tanıtıldığımda onaylanılmayı ve takdir görmeyi isterim.
71. ____ Ne kadar çok çalışırsam çalışayım, maddi olarak iflas edeceğimden ve neredeyse her şeyimi kaybedeceğimden endişe ederim
72. ____ Neden yanlış yaptığının önemi yoktur; eğer hata yaptıysam sonucuna da katlanmam gerekir.
73. ____ Hayatımda ne yapacağımı bilmediğim zamanlarda uygun bir öneride bulunacak veya beni yönlendirecek kimsem olmadı.
74. ____ İnsanların beni terk edeceği endişesiyle bazen onları kendimden uzaklaştırırım.
75. ____ Genellikle insanların asıl veya art niyetlerini araştırırım.
76. ____ Kendimi hep grupların dışında hissederim.
77. ____ Kabul edilemeyecek pek çok özelliğim yüzünden insanlara kendimi açamıyorum veya beni tam olarak tanımalarına izin vermiyorum.
78. ____ İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar zeki değilim.
79. ____ Ortaya çıkan gündelik sorunları çözebilme konusunda kendime güvenmiyorum.
80. ____ Bir doktor tarafından herhangi bir ciddi hastalık bulunmamasına rağmen bende ciddi bir hastalığın gelişmekte olduğu endişesine kapılıyorum
81. ____ Sık sık annemden babamdan ya da eşimden ayrı bir kimliğimin olmadığını hissediyorum.
82. ____ Haklarıma saygı duyulmasını ve duygularımın hesaba katılmasını istemekte çok zorlanıyorum.
83. ____ Başkaları beni, diğerleri için çok, kendim için az şey yapan biri olarak görüyorlar.
84. ____ Diğerleri beni duygusal olarak soğuk bulurlar.
85. ____ Kendimi sorumluluktan kolayca sıyrıyorum veya hatalarım için gerekçe bulamıyorum.
86. ____ Benim yaptıklarımın, diğer insanların katkılarından daha önemli olduğunu hissediyorum.
87. ____ Kararlarıma nadiren sadık kalabilirim.
88. ____ Bir dolu övgü ve iltifat almam kendimi değerli birisi olarak hissetmemi sağlar.
89. ____ Yanlış bir kararın bir felakete yol açabileceğinden endişe ederim.
90. ____ Ben cezalandırılmayı hakeden kötü bir insanım.

EK.5. Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği

Aşağıda, anneniz ve babanızla olan ilişkileriniz hakkında cümleler verilmiştir. Sizden istenen, **çocukluğunuzu ve genel olarak anne-babanızla ilişkinizi düşünerek** her bir cümle için **sizin için** ne derece doğru olduğunu ilgili yere “X” işareti ile belirtmenizdir. Bunu anne ve babanız için ayrı ayrı yapmanızı istemekteyiz. Hiçbir maddenin doğru veya yanlış cevabı yoktur. Önemli olan her cümle ile ilgili olarak kendi durumunuzu doğru bir şekilde yansıtmanızdır. Anne ve/veya babanızı kaybetmişseniz yetişmenizde en çok katkısı olan kişiyi göz önüne alınız.

	ANNEM					BABAM				
	Hiç doğru değil (1)	Doğru değil (2)	Kısmen doğru (3)	Doğru (4)	Çok doğru (5)	Hiç doğru değil (1)	Doğru değil (2)	Kısmen doğru (3)	Doğru (4)	Çok doğru (5)
1. Benimle sık sık rahatlatıcı bir şekilde konuşurdu	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
2. Her davranışımı sıkı sıkıya kontrol etmek isterdi	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
3. Nasıl davranacağım ya da ne yapacağım konusunda bana hep yararlı fikirler vermiştir	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
4. Onun istediği hayatı yaşamam konusunda hep ısrarlı olmuştur	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
5. Sorunlarım olduğunda onları daha açık bir şekilde görmemde hep yardımcı olmuştur	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
6. Arkadaşlarımla ilişkilerime çok karıştırdı	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
7. Sorunlarımı çözmemde destek olurdu	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
8. Onunkinden farklı bir görüşe sahip olmama genellikle tahammül edememiştir	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
9. Sevgi ve yakınlığına her zaman güvenmişimdir	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
10. Kurallarına aykırı davrandığımda beni kolaylıkla affetmezdi	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
11. Hiçbir zaman fazla yakın bir ilişkimiz olmadı	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
12. Ne zaman ne yapmam gerektiği konusunda talimat verirdi	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()

13. Bir problemim olduğunda ona anlatmaktansa, kendime saklamayı tercih ederdim	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
14. Geç saatlere kadar oturmama izin vermezdi	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
15. Onunla birbirimize çok bağlıydık	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
16. Arkadaşlarımla geç saate kadar dışarıda kalmama izin vermezdi	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
17. Onun düşüncelerine ters gelen bir şey yaptığımda suçlamazdı	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
18. Boş zamanlarımı nasıl değerlendireceğime karıştırdı	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
19. Bir sorunum olduğunda bunu hemen anlardı	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
20. Hangi saatte hangi arkadaşım ile buluşacağımı bilmek isterdi	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
21. Hiçbir zaman benim ne hissettiğimle veya ne düşündüğümle gerçekten ilgilenmedi	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
22. Arkadaşlarımla dışarı çıkmama nadiren izin verirdi	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()

ÖZGEÇMİŞ

Sıla Özgören Bedek; İzmir Ekonomi Üniversitesi'nin öğretim dili İngilizce olan Psikoloji Bölümü'nden 2014 yılında mezun olmuştur. 2011 yılında, lisans eğitimi sırasında, Psikoloji Bölüm Başkanı Prof. Dr. Hakan Çetinkaya'nın mentorluğünde, grup üyeleriyle birlikte "Can't Take My Eyes Off You: Evaluating Physical Attraction in Women with Attentional Adhesion Paradigm (Gözlerimi Senden Alamıyorum: Dikkat Yapışması Paradigması ile Kadınlardaki Fiziksel Çekiciliğin Değerlendirilmesi)" adlı akademik ve deneysel çalışmayı yürütmüştür. Stajlarını Çocuk Gelişimi ve Eğitimi ile İnsan Kaynakları alanlarında yapmıştır. 2014 yılında SomaDA projesine destek olmak amacıyla Psikososyal Destek Merkezi, Soma, Manisa'da gönüllü psikolog olarak bulunmuştur. 2016 yılında İzmir'de özel bir rehabilitasyon merkezinde Psikolog olarak çalışmıştır. 2021 yılında İstanbul Kent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Klinik Psikoloji Bilim Dalında yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır.